

Informasjon for innforståtte

*En leserinformert undersøkelse av
klarspråklig formidlingspotensiale i
informasjon om asylregler*

Nora Tørstad Hjelmbrekke

Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2017

Informasjon for innforståtte

*En leserinformert undersøkelse av klarspråklig
formidlingspotensiale i informasjon om asylregler*

© Nora Tørstad Hjelmbrekke

2017

Informasjon for innforståtte

En leserinformert undersøkelse av klarspråklig formidlingspotensiale i informasjon om asylregler

Nora Tørstad Hjelmbrekke

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven tar for seg et potensielt klarspråklig formidlingspotensial, med utgangspunkt i teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» på Utlendingsnemndas hjemmesider. Samtidig som oppgaven slynger seg rundt teksten fra UNE, har målet vært å undersøke de litt bredere premissene for informasjonstekst med juridisk innhold.

Gjennom to fokusgrupper, med to ulike kompetanser, undersøker jeg hvordan faktiske lesere oppsøker informasjonstekst, hva som skal til for at de skal velge å lese ulike tekster, og hva de synes er utfordrende i den aktuelle teksten. Fokusgruppene fokuserer på deltakerenes resonnering rundt lesningen, men deltakerne gis også oppgaver underveis, for å stimulere til undersøkelser i teksten.

Fokusgruppene oppgir å være kildekritiske, samtidig som de delvis er skeptiske til informasjon fra offentlige aktører, fordi de «regner med» at informasjonen er kjedelig eller vanskelig tilgjengelig. I møte med den aktuelle teksten oppgir de at et informasjonsoverskudd i begynnelsen gir dem motvilje mot å lese hele teksten, da vil de i utgangspunktet heller lete opp en annen og potensielt bedre tekst. Det samme er tilfellet når de ikke skjønner hva teksten handler om. Fokusgruppene åpner ikke de utdypende lenkene underveis i teksten, og baserer seg på teksten slik den framstår. Etter å ha lest teksten synes ikke deltakerne at den er så alt for vanskelig, men de har likevel problemer med å svare på enkelte oppgaver knyttet til teksten.

Fokusgruppene blir supplert med en kontekstanalyse, som også trekker inn lignende informasjonstekster fra Sverige og Danmark, og en tekstanalyse av «Regler om beskyttelse (asyl)», som hovedsakelig tar for seg juridiske tekstnormer, forventet kompetansenivå, intertekstualitet og ulike leseveier. Denne undersøkelsen viser i stor grad at den juridiske leseren er prioritert i teksten, og at leseren uten juridisk kompetanse ikke gis en inngang til informasjonen.

Avslutningsvis følger en drøfting av forskjeller på tekster leseren mottar og tekster leseren oppsøker selv, og muligheter for ulik strukturering av informasjon i tekster som er spesifikke, rettede eller åpne.

Takk!

Å skrive denne masteren har vært veldig annerledes enn jeg hadde trodd på forhånd, selve masteren ble veldig annerledes enn jeg hadde trodd på forhånd, og dette forordet er enormt annerledes enn jeg hadde trodd på forhånd. Jeg trodde nemlig at å skrive en master var noe man gjorde alene, men her står jeg visst med ei lang liste:

Min veileder Johan Tønnesson: Før skjønnte jeg overhodet ikke poenget med å takke en veileder, men det gjør jeg virkelig nå.

Informantene mine: Både til dere som stilte entusiastisk opp nesten før jeg spurte, og til dere som trengte litt mild oppmuntring. Tusen takk for at dere har gitt meg av tid og tanker. Jeg er intenst takknemlig overfor hver og en av dere. En ekstra takk til Jussbuss, som fikk liten plass i oppgaven, men var utrolig nyttig i prosessen.

Marthe og Marlene: Jeg har hørt rykter om at det finnes mennesker som klarer å skrive en masteroppgave uten å ha dere kontinuerlig i nærheten, men det mistenker jeg bare er en vandrehistorie. Takk for den uendelige strømmen av pepp, trøst, tilbakemelding og forbeholdsfri entusiasme. Jeg gleder meg til vi er mennesker igjen.

Ida Seljeseth: For andre mennesker i livet mitt er du kjent som «klarspråks-Ida», og jeg mener det er en god ting å være. Takk for to morsomme emner, og samtaler og hjelp underveis i masteren.

Cecilie Halstengaard: Takk lure innspill og at du orket å lese de første skissene mine.

Mine nesten helt frivillige korrekturlesere: Heidi, Simen og Kristine.

Kirsten Kolstad Kvalø: Verdens beste stand by-jusshjelp (Men eventuelle feil er mine egne!).

UNE: Takk for nyttige og interessante samtaler i begynnelsen av prosjektet og underveis i prosessen.

Evelina: Uten hjelpen din for noen år siden tror jeg ikke det ville blitt en bachelor engang.

Arne Henning: Det er mye å takke for her, men i ikke-prioritert rekkefølge trekker jeg fram at du finnes, og at du har vanna alle de førte plantene mine den siste måneden.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og tilnærming	2
1.2	Klarspråk: Noen korte riss	3
1.3	Handler denne oppgaven om klarspråk?	7
2	Metode og materiale.....	8
2.1	Valg av tekst for analyse	9
2.1.1	En utdøende tekst og en utdøende tekstvariant	9
2.1.2	En ikke- klarspråket tekst	10
2.1.3	Eksemplets makt	11
2.2	«Hvordan ville du lest denne teksten?»: Fokusgruppene	13
2.3	En tekst for eller om asylsøkere?.....	15
3	Noen grunnleggende teoretiske premisser	17
3.1	Normer, sjangre, makt og lesere	17
3.2	Kontekster og intertekstualitet.....	21
4	Hvor bor teksten?	26
4.1	Tekstlig kontekst.....	26
4.1.1	UNEs kommunikasjon	28
4.1.2	Juridiske omgivelser.....	36
4.1.3	Digitale tekster: Forfatterens søvn, leserens svinsing	40
4.1.4	Formidling av asylregler i Skandinavia	42
4.2	Situasjonskontekster	49
4.2.1	Asylsøkere og informasjon.....	50
4.3	Kulturell kontekst	53
5	Hovedfunn fra fokusgruppene.....	56
5.1	Informasjonskilder og troverdighet	56
5.2	Å lese på nett	62
5.3	Respons på «Regler om beskyttelse (asyl)»	65
6	Tekstanalyse	70
6.1	Tekstnormer og sjanger	71
6.2	Forventet kompetansenivå.....	77
6.3	Hvem finnes i teksten?	81

6.4	Intertekstualitet og veier ut av teksten	83
6.4.1	Juridiske referanser	85
6.4.2	Digitale rømningsveier	86
6.5	Hvordan leser vi?	90
6.5.1	Analogt?	90
6.5.2	Digitalt?	92
6.5.3	Juridisk?	93
7	Ulike tekster, ulike krav	95
7.1	To tilnærminger til tekst: oppsøkende og oppsøkt	99
7.2	Tre typer tekster: spesifikk rettet og generell	102
7.3	Mulige perspektiv	105
8	Funn, oppsummering og videre forskning	106
9	Litteraturliste	110
10	Vedlegg	114

Oversikt over figurer

Figur 1: Tekstlig kontekst	27
Figur 2: Den analoge leseren.....	91
Figur 4: Den digitale leseren	92
Figur 3: Den juridiske leseren	94
Figur 5: Omvendt pyramide	95
Figur 6: Pyramide med ball.....	101

Oversikt over tabeller

Tabell 1: Hindringer og løsninger for klart språk	5
Tabell 2: Juridisk intertekstualitet, første segment.....	85
Tabell 3: Lenker i «Regler om beskyttelse (asyl)»	89
Tabell 4: Tre ulike tekstvarianter	104

Oversikt over skjermbilder

Skjermbilde 1: UNE - Forside.....	32
Skjermbilde 2: UNE - Nettsidekart	33
Skjermbilde 3: UDI.no	35
Skjermbilde 4: UDIs regeldatabase.....	35
Skjermbilde 5: Migrationsverket - Asylregler	43
Skjermbilde 6: Ny i Danmark - Asyl	46
Skjermbilde 7: Ny i Danmark - Spørsmål og svar	48
Skjermbilde 8: UNE - Lenker i «Regler om beskyttelse (asyl)».....	73
Skjermbilde 9: UNE - «Regler om beskyttelse (asyl)»	87
Skjermbilde 10: UDI-regelverk: Beskyttelse (asyl)	88

1 Innledning

Jeg vil starte med å stille deg to spørsmål. Det første er dette: Hva gjør du når du lurer på noe? Jeg søker det på opp på nettet. Enten på smarttelefonen min, om det er noe lite, «åpningstider oslo city», eller ved PC-en, om det er noe litt større jeg trenger å finne ut av, «lånekassen rentefritak lav inntekt». Det er omtrent ikke den ting i verden jeg ikke søker opp. Hvis jeg ikke finner det jeg lurer på blir jeg nærmest litt fornærma. «Internettet mitt virka ikke, så jeg klarte ikke å finne ut av det».

Om du ikke har akkurat samme vaner som meg, regner jeg likevel med at hovedtrekket er det samme: Vi er vant til å kunne sjekke ut det meste relativt raskt. Så vant, er vi faktisk til det, at enkelte mener å kunne påvise at vi husker dårligere av det: Vi orker nesten ikke å memorere ting, for vi vet at vi like gjerne kan sjekke det på nytt neste gang vi lurer (Sparrow et al. 2001).

Spørsmål nummer to snevrer oss inn på et av temaene i denne oppgaven: Har du diskutert asylpolitikk de siste årene, eller i det minste vært i nærheten av en slik diskusjon? Det har jeg. Og et ganske ofte spurte jeg meg selv (eller en mer eller mindre tilfeldig person i nærheten), hvordan det stadig kunne være så mye debatt om hvem og hvor mange som skulle få asyl, når det vel uansett var definert i lovverket?

Med disse to spørsmålene vuggende svakt i bevisstheten, kan vi stille oss spørsmålet, om hvorvidt ulike statlige aktører har en rolle de kan spille i å sørge for at informasjon som påvirker oss og debattene som føres, *finnes tilgjengelig*, og at den ikke bare er tilgjengelig, men at den også er *forståelig*. Og i forlengelsen av dette: Finnes det en forskjell på hvordan en slik offentlig tilgjengelig informasjonstekst best formidler informasjon, og hvordan den offentlige informasjonen som kommer i brev og skriv best blir gitt?

I denne oppgaven tar jeg for meg teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» fra Utlendingsnemnda (heretter UNE) sine hjemmesider. Jeg undersøker de kontekstuelle forutsetningene for teksten (og lesningen av den), og hva slags tekstlig landskap den er en del av, jeg tester teksten på to fokusgrupper med hver sin relevante kompetanse, og jeg gjennomfører tekstanalyser, for å teste og underbygge funnene fra fokusgruppene. Til sist tenker jeg litt høyt, og skisserer ut noen forskjeller på ulike tekstvarianter, slik jeg ser dem og synes å ha funnet dem iløpet av undersøkelsene mine.

1.1 Problemstilling og tilnærming

Denne oppgaven snirkler seg altså rundt teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» fra Utlendingsnemnda. Teksten ligger åpent tilgjengelig på UNE sine nettsider, og går gjennom det norske lovverket for det som kalles «beskyttelse». Jeg vil begrunne valget av tekst nøyere i neste kapittel, men vil før jeg kommer så langt understreke at «Regler om beskyttelse (asyl)» er en av mange tekster jeg kunne valgt for å undersøke mange av de samme aspektene. Det viktigste i mitt perspektiv var at teksten var offentlig tilgjengelig og at den omhandlet lovverk. Selv om tekstanalysen går detaljert til verks i denne spesifikke teksten, er det med utgangspunktet at det jeg finner kan være overførbart til andre lignende tekster. Derfor gir jeg også mye plass i denne oppgaven til det som ligger utenfor den spesifikke teksten, som hva som kjennetegner lovtekster og formidling av disse eller hvorvidt vi som lesere forholder oss ulikt til ulike typer tekster.

Et annet poeng for meg i valg av prosjekt var å se på en tekst som på et eller annet vis befant seg innenfor utlendingsfeltet. Dette er det tre primære grunner til:

1. Det er et felt det med mye debatt, og til dels sterke meninger
2. Det er et komplisert felt
3. Det er et viktig felt.

I denne oppgaven får de to første punktene størst plass. Det første i form av hvordan den offentlige debatten til dels preger de faktiske leserenes tolkning av teksten og feltet, men også når det kommer til hvordan kulturkontekst speiles i teksten, og potensielt bidrar til hvilket perspektiv som vises tekstlig. Punkt to gjør seg gjeldende i diskusjonen av hvordan lovtekst kan formidles, og på hvilken måte en informasjonstekst kan ta hensyn til leserens eventuelle manglende kompetanse på feltet. Punkt tre fungerer som et grunnleggende premiss for hele oppgaven, og følger delvis av de to første. Fordi det er et så komplisert og omdebattert felt, er det potensielt både vanskeligere og viktigere å kunne tilby god informasjon om det som ligger relativt fast, altså lovverket.

Selve problemstillingen jeg har arbeidet ut fra kan formuleres så enkelt som dette:

«I hvilken grad kan en tilgjengelig informasjonstekst som «Regler om beskyttelse (asyl)» oppfylle et klarspråklig formidlingspotensial av juridisk innhold?»

Implisitt i dette spørsmålet ligger det naturlig nok noen utdypende spørsmål:

- Hva slags tekstinterne og teksteksterne premisser legger føringer for innhold og lesning av en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)»?
- Finnes det en forskjell i hvordan vi leser tekster vi oppsøker selv, og tekster som blir sendt til oss?
- Hva får leseren ut av å lese en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)», og hva er det eventuelt som hindrer teksten i å fylle ut oppfylle et klarspråklig formidlingspotensial?

For å kunne besvare problemstillingen min på en god måte har jeg forsøkt å se på teksten fra flere forskjellige vinkler, men undersøkelsene har til felles at de tar for seg forutsetninger for hvordan en tenkt leser angriper en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)»: Hvilket felt er teksten en del av, hvilke sjangre er i spill, hva vet hun fra før, hvordan foretrekker hun å oppsøke informasjon, hva tenker hun om teksten, og så videre.

Etter de innledende metode- og teorikapitlene, vil jeg derfor bruke en god del plass på å undersøke tekstens omgivelser og de materielle sjangerpremissene i kapittel 4. Videre følger hovedfunn fra fokusgruppene i kapittel 5, og tekstanalyse i kapittel 6. Som jeg går nærmere inn på i metodekapitlet, er analysen delvis informert av fokusgruppene, og følger derfor opp en del funn herfra. En relativt stor del av kapittel 6 gis også til en drøftning av ulike leseveier gjennom «Regler om beskyttelse (asyl)». I kapittel 7 drøfter jeg, med utgangspunkt i «Regler om beskyttelse (asyl)» og funnene så langt, hvorvidt ulike varianter av tekster kan kreve ulike grep for å bli «klare». En kort oppsummering og utsiling av de viktigste funnene får plass i kapittel 8, og her skisserer jeg også opp noen muligheter til videre forskning.

1.2 Klarspråk: Noen korte riss

I problemstillingen omtaler jeg tekstens formidlingspotensiale som «klarspråklig». Jeg vil gå nærmere inn på hva jeg legger i klarspråklig formidling, men før vi kommer så langt må vi bli enige om hva vi i denne sammenhengen legger i «klarspråk».

Kaja Falck-Ytter gir i sin masteroppgave «Klarspråk – hva er det?» en grundig gjennomgang av klarspråks utvikling, hva som legges i begrepet og hvilke forutsetninger som må være tilstede for å gjøre godt klarspråksarbeid. Ifølge Falck Ytter hadde myndigheter i flere land vært opptatt av utfordringene en for komplisert språkbruk fører med seg, og også i Norge hadde det gått en viss debatt om hvorvidt offentlig språk var for vanskelig for innbyggerne og hvordan det kunne forenkles og tilgjengeliggjøres. Diskusjonen og intensjonen gikk altså til

en viss grad forut for de offentlige klarspråkprosjektene. I Sverige oppsto klarspråk som begrep første gang i rapporten *Klarspråk – en grund för god offentlig service* i 1985, mens i Norge dukket begrepet ifølge Falck-Ytter opp i avistekster iløpet av 1980-tallet, samtidig som flere aktører hadde ulike mindre prosjekt for tilgjengeliggjøring av informasjon. Prosjektet «Klart språk i staten» ble imidlertid ikke opprettet før i 2008, av det som da het Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD), som et samarbeid mellom FAD, Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) og Språkrådet (Språkrådet(1) 2015). Bakgrunnen for prosjektet var Stortingsmeldingen «Mål og mening – Ein heilskapeleg norsk språkpolitikk», som hadde som mål å nettopp legge grunnlaget for en helhetlig tilnærming til offentlig språkbruk. Stortingsmeldingen beskriver tungt og uklart språk som et «velferds- og demokratiproblem», og oppsummerer utfordringene i forvaltningsspråket i to hoveddeler «det eine er å syta for at språket er korrekt og ordentleg, det andre å leggja til rette for at det også er forståeleg slik at det kommuniserer på ein formålstenleg måte med dei aktuelle målgruppene.» (Meld. St. 35 2007-2008, 77 og 186).

Språkrådets definisjon på klarspråk er «korrekt, klart og brukertilpasset språk i tekster fra det offentlige». Språkrådet utvider også definisjonen ved å si at en tekst er klarspråklig dersom mottakerene:

- Finner det de trenger
- Forstår det de finner
- Kan bruke det de finner, til å gjøre det de skal (Språkrådet(2))

I Språkrådets veileder til klarspråk, *Klar, men aldri ferdig*, understreker de også et mål om en viss hurtighet i bruken, og skriver at et dokument er utformet på en klarspråklig måte når leseren «forstår avsenderens mening og kan bruke dokumentet første gang de ser det» (Kvarenes(red.) 2011, 8). Språkrådet oppgir også fem grunner til klarspråk: 1) Klarspråk fremmer demokrati og rettsikkerhet, 2) Klarspråk fremmer tillit, 3) Klarspråk sparer tid og penger, 4) Klarspråk fremmer kommunikasjonen og 5) Staten skal være et språklig forbilde (Språkrådet(3) 2013). På et grunnleggende nivå kan man si at klarspråk som prosjekt handler om noe så tilsynelatende enkelt som at staten skal tilrettelegge for at innbyggerne forstår informasjonen fra staten.

Så er selvfølgelig spørsmålet hva som skal til for at informasjonen er tydelig og klar. I sin masteroppgave *En vegg av tekst* oppsummerer Iris Alice Vigerust Furu hindringene for tydelig kommunikasjon, likt de to kolonnene til venstre i tabellen nedenfor (Furu 2011, se også Seljeseth 2013).

Hindringer	Eksempler	Løsning (hentet fra Vær klar!)
Uklart formål	Budskapet kommer ikke fram; konklusjonen mangler eller er uklar	Skriv det viktigste først, vær kort, vær relevant for mottakeren, vær passe personlig
Uklar struktur	Stoffet er ikke logisk disponert, mangler informative overskrifter	Ha tydelig struktur, relevante avsnitt, overskrifter som passer til innholdet
Uklart språk på setningsplan	For lange og innfløyte setninger, for korte og komprimerte setninger, upersonlige setninger, substantivtunge setninger	Begrens bruken av passiv, bruk heller verb enn substantiv, del opp lange setninger, ha logisk sammenheng mellom setningene
Uklart språk på ordplan	Faguttrykk, vage og upresise ord, «kanselliord», intern sjargong («stammespråk»), vanlige ord som blir brukt i fagspesifikk betydning	Ha heller korte enn lange ord, forklar vanskelige ord, unngå vage og upresise ord
Formelle feil	Rettskriving og tegnsetting	Vær oppmerksom, bruk ordbøker, få tekstene korrekturlest

Tabell 1: Hindringer og løsninger for klart språk

Disse samsvarer i stor grad med klarspråkrådene som gis av andre aktører, slik vi også skal se i UNEs språkprofil litt seinere, og disse rådene er helt klart til stor hjelp når det gjelder å gjøre tekster enklere og tydeligere.

Samtidig er det selvfølgelig ingenting som er uten utfordringer. I artikkelen «Från demokratisk rättighet till tips och småknep i skrivandet - Några nedslag i det svenska klarspråksarbetet» viser Andreas Nord og Lena Lind Palicki hvordan klarspråk i mange sammenhenger blir redusert til nettopp skrivehjelp og råd, mens mer overordnede perspektiv faller ut (Nord og Palicki 2015). Dette kan også være en potensiell pedagogisk utfordring på sikt for klarspråksarbeid: Dersom prosjektet oppfattes som forenklede skriveråd, kan det bli vanskelig å overføre det på alle typer tekster. I denne oppgaven ser jeg i relativt liten grad på konkrete språkråd, men desto mer på utenomtekstlige faktorer som kan prege lesning og forståelse.

Et annet interessant moment trekkes fram av Åsa Wengelin i «Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning». Av skriverådene som gis kan det se ut som om rådet om å «skrive for mottakeren», forstått som å bruke vanlige ord og å forkorte setninger, er mer populært enn mange av de andre (Wengelin 2015). Falck Ytter viser også hvordan å tenke på mottakeren er et ekstra populært råd, i sin gjennomgang av fire svenske håndbøker for forståelig forvaltningsspråk (Falck-Ytter 2009, 10), og også i *Klar, men aldri ferdig* trekkes det fram som det viktigste:

«Å arbeide for et enklere språk betyr imidlertid ikke å forenkle språket for enhver pris. Klarspråksarbeid skal ikke føre til fattig og unyansert språk. Ikke alle tekster kan være enkle, og ikke alle tekster kan være fri for fagspråk. Det viktigste er at teksten er tilpasset mottakeren» (Kvarenes(red.) 2011, 8)

Spørsmålet som trenger seg på er selvfølgelig hvordan dette lar seg gjøre, når mottakeren kan være hvem som helst, og teksten er tilgjengelig for alle og dermed ikke har noen definert mottakergruppe. Dette skal vi diskutere nærmere iløpet av denne oppgaven.

1.3 Handler denne oppgaven om klarspråk?

Det har de senere årene kommet flere masteroppgaver som handler om, eller legger seg tett opp til, ulike klarspråklige prosjekt. Jeg har allerede nevnt Furu *En vegg av tekst*, som tar for seg hvordan tekstene i NAVs skjema først og fremst tok hensyn til NAVs egne juridiske behov, og Seljeseths *Gratulerer, vi har avlsått søknaden din om arbeidsavklaringspenger!* som tar for seg NAVs implementering av en klarspråklig praksis, og hvordan klarspråk kan realisere et demokratisk potensial. I tillegg vil jeg nevne Silje Emilienne Aanderud-Larsens *Villedende veiledning*, som tar for seg hvorvidt veiledning fra forvaltningen kan bidra til å minske formidlingsbristen og informasjonskløften brukerne opplevde i kontakt med NAV (Aanderud-Larsen 2012), og Oda Strættes *Klarspråk i offentlige digitale tjenester- En tekstanalyse med brukerundersøkelser av Utlendingsdirektoratets digitale tjeneste «Søknad om statsborgerskap»* (Stræte 2015), om de digitale tekstene til UDI, som jeg også vil komme tilbake til seinere i oppgaven.

Felles for disse jeg har nevnt så langt, er at de ligger mye tettere opp til en klarspråklig praksis, enn denne oppgaven gjør. Som jeg går nærmere inn på i kapittel 2, er ikke «Regler om beskyttelse (asyl)» en klarspråket tekst, og jeg har heller ikke målt den opp mot en annen klarspråklig tekst, slik at jeg kan komme med noen klare konklusjoner om hvorfor det ene fungerer bedre enn det andre.

Jeg vil likevel påstå at *prosjektet* bak denne oppgaven imidlertid i aller høyeste grad klarspråklig: Hva skal til for at vi skal forstå? Hva gjør en tekst klar, utover de tidligere nevnte skrivereglene? Hvordan skiller en åpen og tilgjengelig offentlig informasjonstekst seg fra den informasjonen leseren får rett i hånda? Problemstillingen min er knyttet til det jeg kaller det klarspråklige formidlingspotensialet, og implisitt i dette er det selvfølgelig en tanke om at også åpen formidling har en rolle å spille i et klarspråklig perspektiv. Tekster som ikke er fullstendig nødvendige for at en leser skal *bruke det hun finner* til å *gjøre det hun skal*, men som i stedet fyller et reitorisk rom som kunnskapsbanker vi kan snakke og tenke ut av. Hva skal til for at leseren skal *finne og forstå* disse tekstene? Jeg vil gå nøyere inn på prosjektet og valg av materiale i neste kapittel.

2 Metode og materiale

Før jeg hadde valgt hvilken tekst jeg ville undersøke, og hvordan jeg ville gjøre det, hadde jeg tre kriterier for hva slags område jeg ville snevre meg inn på:

- Jeg ville se på noe relatert til klarspråk, men ikke i form av brev, eller informasjon rettet mot en spesifikk mottaker
- Jeg ville undersøke noe som hadde med utlendingsfeltet å gjøre
- Jeg ville i hovedsak se på et annet tekstnivå enn det leksikogrammatisk

Etter at valget falt på «Regler om beskyttelse», et valg jeg skal gå nærmere inn på i de påfølgende underkapitlene, ble det klart for meg at jeg måtte angripe teksten fra flere vinkler på én gang, det vil si å både gjennomføre tekstanalyse og undersøkelser av faktiske lesere, altså det Silverman omtaler som «mixed methods» (Silverman 2014, 46-47). Målet med en slik undersøkelse, er nettopp å få muligheten til å se på et fenomen fra flere vinkler, men faren er selvfølgelig at ingen av undersøkelsene blir dype nok. For meg har det derfor vært viktig å la undersøkelsene supplere, informere og utdype hverandre. Lennart Hellspång og Per Ledin skriver i *Väger genom texten* hvordan tekstanalysen aldri kan dekke alle sider av teksten, men må ta utgangspunkt i det som er interessant i den aktuelle teksten (Hellspång og Ledin 2013, 48). I mitt tilfelle har synet på hva som har vært interessant fått lov til å følge funnene fra fokusgruppene. Jeg har altså forsøkt å utnytte tekstanalysen for å komme nærmere årsakene til at fokusgruppene reagerte som de gjorde på ulike steder i teksten. Samtidig var gjennomføringen av fokusgruppene i aller høyeste grad preget av mine egne innledende analyser, og hva jeg i utgangspunktet ønsket å undersøke. Jeg har altså i så stor grad som mulig forsøkt å få til en metodisk vekselvirkning, framfor to adskilte innfallsvinkler. For å tydeliggjøre at analysen er informert av fokusgruppene, har jeg valgt å plassere fokusgruppene tidligere i denne avhandlingen. Samtidig er det ikke fritt for at enkelte av motivene spretter litt fram og tilbake underveis i oppgaven, som en naturlig konsekvens av nettopp denne vekselvirkningen.

2.1 Valg av tekst for analyse

Denne oppgaven slynger seg rundt teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» fra Utlendingsnemnda sine hjemmesider. Det er flere grunner til at denne teksten ble valgt, og det er mange grunner til at jeg kunne valgt en annen tekst i stedet. Jeg vil derfor bruke litt plass i dette metodekapitlet på å gå gjennom noen mulige innvendinger mot tekstvalget, og noen av grunnene til at jeg likevel har holdt på den.

2.1.1 En utdøende tekst og en utdøende tekstvariant

«Regler om beskyttelse (asyl)» er en type tekst det kan se ut som i stor grad fjernes fra informasjonskanalene, til fordel for kortere og mer tilpassede tekster. Når tekstene de digitale mulighetene til å dele opp lengre tekster i kortere enheter, som leseren kan navigere seg mellom, aktiveres potensielt klarspråkrådet om kortere tekster. På overflaten kan kanskje et lengre stykke tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)» fort oppfattes som litt «gammeldags», siden skriften strekker seg nedover siden uten å bli avbrutt av verken hjelpemidler eller tydelige oppdelinger.

Som vi skal se i kapittel 8, med teksttilbakemeldingene fra de to fokusgruppene, er leserne imidlertid ikke fullstendig avvisende til å lese lengre, «vanskelige» tekster, om de er motiverte for det. De har forståelse for at komplisert stoff tar plass og at ikke alt kan forenkles. Det er med andre ord ikke helt gitt at denne typen lengre informasjonstekster må forvises fullstendig for leserens skyld.

Når jeg vil skrive om «Regler om beskyttelse(asyl)» selv om teksten og teksttypen ikke akkurat er det friskeste på kommunikasjonsfronten, er det blant annet fordi teksttypen fortsatt har to momenter ved seg som rettfærdiggjør analyse:

- 1) Selv om teksttypen potensielt er på vei ut, er den på ingen måte fullstendig utdødd. Mange nettsider har, UNE.no inkludert enn så lenge, ennå ikke gått over til den typen oppsett hvor leseren utelukkende skal trykke seg fram til den tilpassede informasjonen.

Videre vil mange som har trålet internettet generelt, eller offentlige sider spesielt, kjenne igjen at etter at man etter hvert støter på teksten kommunikasjonsarbeiderne glemte. Enten langt nede i nettsidehierarkiet, eller fra en konkret lenke eller søketreff.

- 2) De fleste tekster og teksttyper, vil ha formål de fungerer bedre til enn andre. Gjennom analysene og informantsvarene i denne oppgaven, håper jeg å kunne diskutere hvorvidt den lengre informasjonsteksten kan ha et annet formidlingspotensiale enn den typiske «digitale teksten», og dermed ha fordeler i enkelte sammenhenger. Merk at jeg nå snakker generelt om teksttypen, og ikke den konkrete teksten «Regler om beskyttelse (asyl)»

Våren 2017 oppdaterer dessuten UNE nettsidene sine, med sikte på relansering i mai 2017. I tillegg til at teksttypen er på vei ut av den offentlige forvaltningens nettsider, ser det altså mørkt ut for den konkrete teksten analysen bygger rundt. Kort tid etter at denne oppgaven er levert, vil med andre ord teksten jeg skriver om ikke lenger være offentlig tilgjengelig. At teksten jeg skriver om forsvinner, er imidlertid ikke eksklusivt for denne oppgaven. Informasjonstekster er ikke ment til å ha evig liv, og forhåpentligvis vil analysen være gyldig, selv om teksten snart vil være borte fra nettsidene.

2.1.2 En ikke- klarspråket tekst

På tross av at UNEs språkprofil sier at UNE skal ha en klarspråklig kommunikasjon, er nok ikke «Regler om beskyttelse(asyl) en klarspråket tekst. Som vi skal se i analysen av UNEs språkmal, ser det ut til at UNEs klarspråkarbeid fram til nå har vært sentrert rundt det som møter mottakeren direkte, det vil si brev, vedtaksbrev og lignende. Det er kanskje lett å argumentere for at dette er en «viktigere» form for språkrøkt, fordi konsekvensene for den enkelte som ikke forstår brevet sitt, kan være så mye større enn for en person som bare må lese en tekst litt flere ganger for å forstå den, eventuelt oppsøke en annen nettside som kan tilby den samme informasjonen. Samtidig betyr ikke dette at denne «åpne» informasjonen ikke er viktig, eller at den ikke er del av det samme klarspråklige feltet. Den tilgjengelige informasjonen fungerer potensielt som et supplement til den som henvender seg direkte til den faktiske leseren, men kanskje viktigere for denne avhandlingens perspektiv, er at den kan fylle en funksjon som et demokratisk beredskap. Dette vil undersøkes nøyere i kapittel 4, om kontekster, og i kapittel 7, hvor jeg drøfter en potensielt skille mellom ulike typer tekster.

Det er også et poeng at vi bør vite hvorfor vi gjør ting, og ikke bare at vi gjør dem. Det gjøres mye godt klarspråkarbeid, som uten tvil gjør offentlig informasjon lettere tilgjengelig for svært mange. Samtidig mener jeg det er en verdi å vite hva som faktisk forsvinner: hva er det

som potensielt gjør at tekstene vi kaster ut oppfattes som vanskelige, og ligger det eventuelt noen babyer og plasker i utslagsvasken?

2.1.3 Eksemplets makt

Et annet gyldig spørsmål er selvfølgelig i hvor stor grad man kan si noe konkret ut fra analyse av én tekst, og basert på to fokusgrupper. Blir ikke dette uansett for smalt til å kunne konkludere med noe som helst?

Bent Flyvbjerg skriver i *Samfundsvitenskap som virker* om verdien i et godt eksempel, og hvordan den typen viten som stammer fra et casestudie i enkelte sammenhenger blir vurdert som mindre vitenskapelig: For pålitelig kunnskap kreves en større spredning av informasjon enn det studiet av et enkelt case kan tilby. Jeg følger Flyvbjerg når han hevder at et slikt syn på casestudiet blir for enkelt (Flyvbjerg 2001, 81). Flyvbjerg beskriver det på denne måten: Det er korrekt, at casestudiet er en «detaljeret undersøgelse af et enkelt eksempel», men det er ikke sandt, at et casestudie «ikke kan frembringe pålidelig information om kategorien i bredere forstand» (Flyvbjerg 2001, 81). Styrken til et casestudie er at den tilbyr noe konkret og kontekstavhengig, som tar hensyn til «de menneskelige forhold» (Flyvbjerg 2001, 87). For Flyvbjerg er det nettopp gjennom grundige studier av spesifikke tilfeller vi kan få tak i praktisk viten, som vel må sies å være det vi er på jakt etter, i et klarspråklig perspektiv.

Flyvbjerg tar også for seg nettopp hvordan og hvorfor vi velger et case å studere, eller i mitt tilfelle, hvorfor endte jeg opp med nettopp denne teksten. Flyvbjerg definerer to hovedtyper av utvelgelse, tilfeldig og informasjonsorientert, og lister så opp underkategorier av disse. Ved en tilfeldig utvelgelse er formålet å sikre at det ikke finnes noen systematiske tilbøyeligheter i utvalget. Ved hjelp av et tilfeldig eller stratifisert utvalg, forsøker man å oppnå representasjon for enten hele gruppen eller undergruppene. Gjennom den andre kategorien, informasjonsorientert utvalg, er målet ifølge Flyvbjerg å «maksimere den informative nytteværdi af små udvalg og enkelte cases. Cases udvælges på grundlag av forventet informationsindhold» (Flyvbjerg 2001, 96). Sagt på en annen måte er altså tilfellet eller tilfellene som studeres valgt ut i fra et slags ønske om mest mulig nytteverdi. Forskeren velger objektet ut fra det hun tror hun kan komme til å finne, framfor å plukke tilfeldig. Her er det viktig å presisere at målet med utvalget selvfølgelig ikke er å velge et tilfelle hvor man finner de resultatene man vil, men et tilfelle som er egnet til å undersøke det man vil.

For Flyvbjerg finnes det fire underkategorier av informasjonsorientert utvelgelse: 1) Ekstreme/avvikende cases, 2) Maksimalt varierende cases, 3) Kritiske cases og 4) Paradigmatisk cases. De to siste kategoriene ligner delvis på hverandre i formål. Kritiske cases har som mål å skaffe informasjon som kan bidra til det Flyvbjerg kaller «logiske slutninger», mens paradigmatisk cases søker å kunne «formulere en metafor eller grunnlegge en skole for det domæne, det pågælende case kommer fra». Vanskelig for begge disse, er ifølge Flyvbjerg, å vite hvorvidt casen egentlig har den overføringsverdien man håper på. Hvordan kjenner man igjen et tilfelle av denne typen, altså et case som, i mangel av bedre ord, har noe ved seg som er verdt å studere? Helt sikker kan man selvfølgelig aldri være, men ifølge Flyvbjerg er sannsynligheten stor for at det som fanger en interesse, har noe verdt å utforske.

I tilfellet med valget av «Regler om beskyttelse (asyl)», var denne teksten en av flere jeg fant på jakt etter et studieobjekt innenfor informasjon om utlendingsrett. Samtidig var det noe ved den som fikk meg til å stoppe opp litt lengre. Etter hvert som jeg begynte å pirke i overflaten, så det også ut som den kunne være et godt eksempel på det jeg ønsket å undersøke nærmere. Som Flyvbjerg skriver, er heller ikke de ulike begrunnelsene for valget gjensidig utelukkende. En case kan ifølge Flyvbjerg være både ekstrem, kritisk og paradigmatisk, og dermed gi mye og variert informasjon avhengig av fra hvilken vinkel forskeren ser på den. I ”Regler om beskyttelse (asyl)” var i aller høyeste grad flere av kategoriene gjeldende på én gang. Så selv om teksten i utgangspunktet var et slags tilfeldig funn i en vilkårlig vei gjennom ulike nettsider, ble den valgt fordi den for meg framsto med en kritisk og paradigmatisk verdi.

Det er også verdt å nevne at når fokusgruppene mine fikk i oppgave å finne fram til hva som utgjorde de norske asylreglene, var dette en av tekstene de også endte opp med (dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 9, om funn fra fokusgruppene, i tillegg til at oppgavene fokusgruppene fikk diskuteres nærmere i kapittel 4.5). Det finnes altså en viss sannsynlighet for at en leser med et mål som ligner på mitt, vil ende opp med samme tekst. Slik er valget ikke fullstendig tilfeldig, men et resultat av både normene for digital navigering og nettsidenes oppbygning. Fokusgruppene sine vei inn i, og gjennom teksten, diskuteres nøyer i kapittel 5, og dette bringer oss videre til neste kapittel, nemlig fokusgruppene.

2.2 «Hvordan ville du lest denne teksten?»: Fokusgruppene

Et grunnleggende premiss for hele denne avhandlingen er at teksten ikke skulle ha en spesifikk mottaker, men være tilgjengelig for alle. De faktiske leserne kunne dermed i teorien være hvem som helst, og ha ulike motivasjoner for å lese teksten. Nettopp denne mangelen på en konkret motivasjon var hovedgrunnen til at jeg valgte bort dybdeintervju med enkeltlesere som hovedkilde. Siden leserne måtte få «målet» med lesningen fra meg, ønsket jeg å i så stor grad som mulig fjerne meg selv fra den øvrige diskusjonen omkring teksten, for å dyrke fram en mest mulig faktisk lesning (Silverman 2014, 166). Gjennomføringen var basert på en intervjuform, men selve diskusjonen var i stor grad semistrukturert. Den viktigste kilden til informasjon fra fokusgruppene var deltakernes frie resonnering rundt teksten og informasjonen oppgitt i teksten, samtidig som samtalen dem imellom ga meg innsikt i hva de hadde forstått og hvor de var usikre.

Fokusgruppene hadde videre tre definerte hoveddeler:

1. Innledende diskusjon om asylregler og hvilke kilder til kunnskap om feltet deltakerne hadde. Her var det selvfølgelig et mål for meg å få vite hvilket kunnskapsnivå de lå på før de leste «Regler om beskyttelse (asyl)», men denne litt løse delen av samtalen hadde også som mål å myke opp deltakerne litt, og å plassere tanker om asylfeltet i hodene til deltakerne. Begge gruppene blir innledningsvis spurt om forskjellen på en asylsøker og en flyktning, et spørsmål som gjentas på slutten, etter at de har lest teksten. Jeg ville at deltakerne skulle ha dette definisjonsspørsmålet i bakhodet når de leste, for å se om de fanget det opp forskjellen underveis i lesningen. I denne delen av fokusgruppen ga jeg også deltakerne to «tekster», i form av utdrag fra «Regler om beskyttelse (asyl)» som de fikk gi tilbakemelding på. Målet med dette var både å teste forståeligheten i teksten på et mer leksikografisk nivå, og å se om ulike deler av «Regler om beskyttelse (asyl)» opplevdes som mer forståelige enn andre isolert sett.
2. Deltakerne ble gitt oppgaven «Finn reglene for asyl i Norge». Her var målet å se hvordan de navigerte seg fram til informasjon ut i fra en målsetning. Fokusgruppene fikk altså en definert oppgave fra meg, men fant i stor grad fram til den aktuelle teksten på egenhånd.

3. Gruppene leste «Regler om beskyttelse (asyl)» og ble etterpå gitt et skjema med «multiple choice»-spørsmål som skulle besvares. Her var ikke målet å konkret teste kunnskapsnivået, men å oppmuntre til diskusjon om det de hadde lest. Deltakerne samarbeidet om disse oppgavene.

Rekruttering

Fokusgruppene ble rekruttert ut i fra at de skulle ha kompetanse eller interesse på enten digital navigering, eller asylpolitikk. I resten av avhandlingen vil jeg av lesbarhetshensyn kalle dem for informatikkgruppa og asylgruppa. Disse kategoriene står ikke i noen åpenbar logisk motsetning til hverandre, det er for eksempel ikke slik at dersom man ikke har noen utpreget digital interesse, så har man nødvendigvis et engasjement for asylpolitikk. Gruppene ble heller ikke valgt for å kunne settes statisk opp mot hverandre, og dermed konkludere om det ene eller det andre, men for å få muligheten til å undersøke hvorvidt ulik kompetanse ga ulike lesestrategier.

Det ligger selvfølgelig en mulig feilkilde i utvalget: Alle har, eller er iferd med å ta, høyere utdanning, og alle er mellom tjue og førti år. Å få fram spesifikke kompetanser blant deltakerne har vært viktigere enn en størst mulig spredning. Funnene fra fokusgruppene sier likevel mye om hvordan disse leserene nærmet seg teksten, og er gode utgangspunkt både for analysene og enkelte generaliserende slutninger.

Teknisk gjennomføring

Datamaskinen eksperimentet ble gjennomført på hadde slettet logg og cookies, i tillegg til å være utlogget av alle tjenester. Målet med dette var å sikre at ikke søkene ble preget av maskinens autofullføringer, og at søkeresultatene i minst mulig grad var preget av tidligere søk. I tillegg var maskinen logget av alle mulige tjenester og kontoer, som også kan prege søkene. Sagt med andre ord var datamaskinen og nettleseren så «ren» som mulig.

Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at resultatene som da kom opp var noe riktigere enn de man kunne fått på en annen maskin eller søkemotor, hvor gamle nettvaner preger de nye søkene. De absolutt færreste sletter hele netthistorikken sin før de gjennomfører et søkemotorsøk på et nytt felt. At gruppene arbeidet på en ren datamaskin gjorde at gruppens forutsetninger for å finne informasjon, rent teknisk, var de samme, men resultatene de kom

fram til blir ikke *riktigere* enn de man kunne fått med en annen søkemotor. Klargjøringen av datamaskinen til eksperimentet ligner altså ikke på å sette klar to klinisk rene petriskåler for dyrking av bakteriekultur, så mye som å slippe to grupper inn på to like kjøkken med de samme råvarene tilgjengelig. De to gruppene har de samme forutsetningene, men andre mennesker vil kunne ha et annet kjøkken. Samtidig vil vurderingene og resonneringene de gjør underveis sannsynligvis være overførbare til andre situasjoner, og det er disse jeg fokuserer på, framfor akkurat *hvilke* resultater de finner underveis.

Transkripsjon

Fordi nettopp resonneringen og diskusjonene underveis er viktige for min analyse av deltakernes forståelse, har jeg søkt å transkribere diskusjonen så samvittighetsfullt og riktig som mulig, innenfor rammene av prosjektet. Samtidig som fokuset nødvendigvis er på de meningsbærende ytringene, har jeg valgt å ta med også andre elementer i samtalen, for å gjengi diskusjonene så riktig som mulig. Pauser synliggjør når deltakerne ikke finner svar på spørsmål umiddelbart, latter sier noe om stemningen i gruppen, og mikrobekreftelser av ulike art viser oss når et utsagn kan generaliseres, framfor å stå for bare en deltakers regning. Alt dette gjør transkripsjonen litt vanskeligere å lese, men desto mer informativ og valid. I hoveddokumentet har jeg for lesbarhetens skyld lagt til litt tegnsetting og kursiv i sitatene jeg bruker, for å lette lesbarheten. Av samme grunn har jeg gitt fokusgruppedeltakerne nye navn, framfor bokstavkoder. Disse samsvarer ikke og ligner ikke med deltakerens reelle navn. For meg selv har jeg brukt mitt eget navn, altså Nora, framfor «Intervjuer» eller lignende.

2.3 En tekst for eller om asylsøkere?

I en innledende fase i arbeidet med denne avhandlingen var det et mål å også teste teksten på fokusgrupper bestående av asylsøkere, eller personer som var i en søknadsprosess med UNE. Dette ble valgt bort til fordel for fokusgruppene beskrevet over, da disse nok i større grad samsvarer med leserne UNE ser for seg, og slik kan gi en mer korrekt tilbakemelding ut fra teksten forutsetninger.

Jeg har likevel valgt å intervju to tidligere asylsøkere om kilder og holdninger til informasjon for asylsøkere. Slik jeg ser det ville det ikke vært riktig å utelukke denne gruppen fullstendig fra en avhandling om en tekst som handler om nettopp asylregler. Hvordan asylsøkere

oppsøker informasjon er tett forbundet med motiver i denne avhandlingen, selv om det nødvendigvis er delvis på siden av selve analysen.

Siden jeg bare har intervjuet to tidligere asylsøkere, og disse har svært ulike forutsetninger, med tanke på språkbakgrunn, utdanningsnivå og nettverk, har jeg valgt å supplere intervjuene med et intervju med en medarbeider i Jussbuss. Jussbuss arbeider ikke konkret med rene asylsaker, men mange «tilstøtende» saksområder. Selv om dette intervjuet får liten plass i selve oppgaven har det vært nyttig for min egen forståelse av feltet.

3 Noen grunnleggende teoretiske premisser

Et grunnleggende premiss for denne oppgaven er hvordan ulike forutsetninger preger forståelsen vår av noe. Hva må vi vite for å forstå en tekst og i hvilken grad preges forståelsen av sjangeren og de tekstlige omgivelsene? Hvordan preges teksten av kontekstene den er omgitt av, og hvordan kan ulike intertekstuelle referanser prege ulike lesere på ulike måter. I dette kapitlet vil jeg ta for meg disse spørsmålene, slik de forekommer i ulike teoretiske drøftinger, og vi vil bevege oss fra det mest tekstinterne, og zoome oss utover: Vi starter med tekstnormer, sjangre og modelleseren, går via kontekster og intertekstualitet og ender opp i en kort drøftning av forståelse. Kontekster får videre i oppgaven mer plass i kapittel 4, mens vi vender tilbake til de øvrige diskusjonene i kapittel 6 og 7.

3.1 Normer, sjangre, makt og lesere

Ifølge M.A.K. Holliday er tekster ytringer som gjør noe: «Tekst er språk som er funksjonelt. Med funksjonelt mener vi ganske enkelt språk som gjør et eller annet arbeid i en eller annen kontekst, i motsetning til isolerte ord og setninger som jeg kan skrive på tavla» (Halliday 1999). Dette skillet mellom språk som ytringer og språk som fyller en funksjon på et eller annet nivå finner vi også hos Kjell Lars Berge. Enhver ytring er ikke en tekst, men enhver tekst er en ytring. Berge tilbyr følgende definisjon, som vi stort sett skal forholde oss til i det videre:

Tekster er ytringer som deltakerne i en viss kultur gir en spesielt avgrenset status eller verdi, der det i kulturen er utviklet tekstnormer som avgjør hvilke ytringer som gis tekstverdi, og hvordan slike tekster ordnes (Berge, Teksten 2008, 35).

Det vil blant annet si at det som gis tekstverdi i en kultur, ikke nødvendigvis har tekstverdi i en annen, eller at det som vurderes som en tekst på et tidspunkt alltid kommer til å gjøre det. Videre kan mange tekster også deles opp i flere mindre tekster, som kan forstås som egne helheter, selv om de også er en del av en større helhet. Berge eksemplifiserer dette med at en ingress i en avisartikkel fungerer som en egen tekst for «dem som ikke gidder å lese hele artikkelen samlet, det vil si både brødtekst og ingress» (Berge, Hvor er makten i teksten? 2003, 29). Dette er et relevant poeng i vår sammenheng, hvor teksten «Regler om beskyttelse

(asyl)» gjennom innledende lenker gir leseren mulighet til å bare lese det hun oppfatter som relevant.

Ifølge Berge organiseres kommunikasjonen innenfor en tekstkultur gjennom tekstnormene. Tekstnormene hjelper oss å forstå hvordan vi skal produsere og forstå tekster innenfor gitte situasjoner og sammenhenger. Denne (ofte tause) kunnskapen om hva som er den riktige måten å kommunisere på, innenfor en gitt situasjon, kaller Berge for deltakerkunnskap. Innenfor en større eller mindre tekstkultur tilpasser vi kommunikasjonen og forståelsen vår ut i fra de normene vi kjenner til og aksepterer. Når vi ikke forstår tekstnormene, forstår vi som en generell regel heller ikke teksten, eller vi mister muligheten til å gjøre en gyldig tolkning av den: «Gjennom tekstnormene struktureres meningen, og vi gis som lesere et fortolkningskjema, med forklaringer på hvordan teksten skal formes eller forstås» (Berge 1990, 35). I tilfellet med «Regler om beskyttelse (asyl)» blir analysen av hvilke normer som står på spill interessant, ikke nødvendigvis fordi de faktiske leserene aktivt ikke forstår, men fordi de ikke gjenkjenner teksten som *for seg*. Dette kommer vi nærmere tilbake til i kapittel 5 og 6.

Videre skiller Berge mellom to ulike former for tekstnormer, pliktnormer og kvalifikasjonsnormer, og tilbyr denne beksirvelsen: «Pliktnormene karakteriseres av følgende egenskaper: når A så gjør B. Som verbalet i ytringen er en indikasjon på, er pliktnormene preget av et imperativt modus», selv om dette imperativet kan være mer eller mindre sterkt, og ha form som både forbud og påbud. På den andre siden finner vi altså kvalifikasjonsnormene, som ifølge Berge er «det tillattes og/eller det påbudtes grenser». Han beskriver det på denne måten: «En kan si at kvalifikasjonsnormene er et kulturelt konstituert kriterium som både definerer hvordan antropologiske konstanter skal struktureres og hvordan atferden som den gitte norm genereres, skal struktureres» (Berge, Tekstnormers diakroni. Noen ideer til en sosiotekstologisk teori om tekstnormendring. 1990, 25-27). Med andre ord kan vi si at pliktnormene er de formelle kravene som følger en tekstvariant, for at det overhodet skal kunne kvalifisere som tekst, mens kvalifikasjonsnormene i større grad består av en kontinuerlig forhandling for hva som *passer seg*.

Videre skrives det vi kjenner som sjangre fram gjennom tekstnormene. Når vi som lesere aksepterer tekstnormene og gjenkjenner sjangeren, gis vi også et fortolkningskjema for hva som er en relevant respons. Et lignende syn finner hos Carolyn Miller som beskriver sjangrene som nettopp de gjentatte handlingene som skaper «typer» i «Genre som sosial

handling». Disse gjentakende mønstrene gir oss sjangre vi gjenkjenner, og et mønster for gyldig fortolkning, men sjangre kan ikke bare bestemmes innhold eller form: Vi må også ta hensyn til hva som er funksjonen til teksten (C. Miller 2001, 20). Også Mikhail Bakhtin fremhever hvordan sjangrene blir skapt gjennom bruk i «Spørålet om talegenrane» (Bakhtin 1998, 1). De gjentakende *handlingene* som som utgjør kommunikasjonen skaper altså over tid noen *normer* som igjen konstituerer *sjangre*.

Som vi skal se etter hvert er det et grunnleggende aspekt ved «Regler om beskyttelse (asyl)», at den ligger i et brytningspunkt mellom ulike sjangre, basert på hvilket formål vi tolker at teksten har, men også hva vi fokuserer på i analysen. Basert på normene som gjør seg gjeldende i teksten, kan vi som lesere fort la oss lure til å tro at vi leser en juridisk tekst. Basert på formatet kan vi på et overordnet nivå si at vi har med en digital tekst å gjøre. Dersom vi går ut fra at formålet med teksten er å informere, kan vi kalle det en informasjonstekst, men som vi skal komme nærmere inn på i kapittel 5 og 6 er ikke dette heller uten rom for diskusjon. I vårt tilfelle skal vi se at normene vi finner internt i teksten, i stor grad motarbeider en av de tenkte funksjonene til teksten.

I vår sammenheng er det også et viktig poeng hvordan makt kan vises i normbruk og sjangerkonstituering i en tekst. I «Hvor er makten i teksten» siterer Berge Fredrik Engelstad, som hevder at strukturell makt kan vises i «hverdagslig meningsskapende samhandling» (Berge, Hvor er makten i teksten? 2003, 26). Ifølge Engelstad kan makten gå fra de «lokale» handlingene til et generelt og overordnet nivå på tre måter: gjennom såkalt estetiske midler, som «politisk retorikk, reklame og et tiltrekkende utseende»; Gjennom språket, når en beskjed gis på en måte som får mottakeren til å oppfatte virkeligheten gjennom et bestemt perspektiv; Og til sist hvordan teksten reproducerer den implisitte struktureringen mellom aktørene. Vi kan altså tenke oss at en tekstlig ytring både viser, og reproducerer, forutgående maktforhold.

Berge (Hvor er makten i teksten? 2003) skisserer videre opp tre maktdimensjoner i tekst:

1. *Tekst som unik handling*, altså makten teksten får som individuell handling. Som eksempel på dette beskriver Berge at teksten «forutsetter en modelleser (...) med solide faglige ressurser innenfor et felt (...)». Teksten får makt gjennom å konstituere hva slags leser den er ment for, og å la leseren strekke seg etter denne.

2. *Tekst som forekomst av tekstnorm*, altså at teksten får makt gjennom de tekstnormene den utøver og representerer. Gjennom å være en del av et spesifikt tekstlig fellesskap, som en myndighetstekst eller en vitenskaplig tekst, får makten autoritet, og kan utøve makt. Her finner vi også igjen sjangerutøvingen: Når vi gjennom tekstnormene kjenner igjen en sjanger vi tillegger makt, gir vi som lesere også teksten status. Dette er fullstendig nødvendig i et tilfelle hvor vi som lesere for eksempel kjenner igjen et inkassovarsel. I andre tilfeller kan vi som lesere tillegge en tekst en makt den «ikke egentlig» har, gjennom å forutsette den som en del av et spesifikt maktfellesskap.
3. *Tekst som representasjon av ideologisk posisjon eller diskurs*. Når teksten ytres i situasjonskonteksten, produserer den også en viss form for «diskursiv orden». Ifølge Berge vil leseren når hun godtar tekstens kommunikasjonskontrakt, også delvis gå med på «den diskursive eller ideologiske orden teksten forutsetter og tar for gitt».

Berge understreker at én og samme tekst ikke alltid får makt gjennom alle tre måtene, og at ulike tekster nødvendigvis kan skape makten gjennom ulike praksiser. Vi skal underveis i oppgaven følge denne tredelingen et stykke på vei når vi skal se på «Regler som beskyttelse (asyl)» ut ifra både et tekstinternt kompetanseperspektiv, aktivisering av normer og i kontekst.

Før vi går videre skal vi stoppe opp litt ved Berges første punkt, altså makten teksten potensielt får som individuell handling, gjennom å posisjonere en leser i teksten. Denne modelleseren stammer fra Umberto Eco, som Berge siterer følgende beskrivelse fra:

[Forfatteren som vil at teksten skal kommunisere må]: «foresee a model of the possible reader (hereafter Model Reader) supposedly able to deal with the expressions in the same way as the author deals generatively with them (...) thus it seem that a well-organized text on the one hand presupposes a model of competence coming, so to speak, from outside the text, but on other hand works to build up, by merely textual means, such a competence (Eco 1984, siteret i Berge 2003)

Å innta posisjonen som modelleser innebærer at leseren forutsetter at han eller hun innehar den relevante forståelsen av intensjonaliteten som teksten representerer. Når leseren strekker seg etter modelleseren er det altså ikke bare snakk om å forsøke å oppnå en rolle som den optimale leseren som forstår og aksepterer alle tekstens forutsetninger, men også en slags implisitt forståelse av at ens egen tolkning av teksten er den avsenderen ønsker. Teksten får

makt gjennom å gjøre det mulig for leseren å innta en relevant forståelsesposisjon. Berge oppsummerer det slik:

«Tekstens makt er derfor avhengig av at den evner å *posisjonere den faktiske (empiriske) mottakeren som en modellmottaker*». Det dreier seg ikke om å tilpasse seg mottakeren for på den måten å legge til rette for overtalelse, men å gi mottakeren (tilhøreren, leseren) en tekstlig skapt identitet som gjør det mulig for vedkommende å innta en forståelsesposisjon som er relevant for tekstskaperen (Berge, *Hvor er makten i teksten?* 2003, 35)

Ifølge Johan Tønnesson i «Tekstens kommunikasjon og modellesere» kan modellesere oppsummeres gjennom seks punkter: (1) En tekststrategi forankret i tekstens intensjonalitet, (2) Ikke identisk med en empirisk leser og har en «prinsipielt identifiserbar» språklig og kulturell kompetanse. (3) Den empiriske leseren kan nærme seg modelleseren. Særlig er dette nødvendig i «meningsskapingen rundt tekstens tomme steder», altså der teksten ikke eksplisitt gir all nødvendig informasjon, og leseren må fylle inn selv, basert på det hun ideelt sett vet og har fått vite iløpet av teksten. (4) Konstitueres gjennom normsamspill. (5) «En tekst kan inneholde mer enn én, men ikke et ubegrenset antall modellesere». (6) Vi kan identifisere ulike modellesere gjennom å undersøke kommunikative formål, retoriske strategier, tolke eksplisitte og implisitte spor, og «(re)konstruere normbasert respons på konkrete ytringer» (Tønnesson 2004, 145).

Vi skal dvele litt ved punkt fem og seks, altså at det i samme tekst kan finnes flere parallelle modellesere. Relevant i vår sammenheng er særlig beskrivelsen av hvordan den forutsatte kompetansen hos modelleseren avgrenser den faktiske leserens mulighet til å nærme seg modelleseren (Tønnesson 2004). Vi kan tenke oss en tekst med mange referanser, hvor leseren forutsetter å kjenne til disse for å få en fullstendig leseforståelse. Samtidig hevder altså Tønnesson at teksten potensielt kan skrive fram flere parallelle modellesere, når teksten både kan forstås med og uten den forutsatte forkunnskapen (Tønnesson 2004, 125). Vi skal komme nærmere tilbake til referanser i kapittel 3.4.

3.2 Kontekster og intertekstualitet

Så langt har vi sett på det som (først og fremst) befinner seg internt i teksten. Vi skal nå ta et blikk på omgivelsene. Ingenting blir til i et vakuum, og kontekst betyr helt enkelt «sammen med teksten» (Hellspong og Ledin 2013). Å forstå konteksten er fullstendig grunnleggende,

for at vi som lesere skal kunne gjøre en gyldig tolkning av en tekst, fordi det som gir mening i én sammenheng, kan være fullstendig uforståelig i en annen. Eva Maagerø beskriver det på denne måten i en presentasjon av M.A.K. Halliday:

Konteksten sier oss som språkprodusenter og mottakere at noe mening er mer aktuell enn annen mening i den aktuelle situasjonen. På denne måten hjelper konteksten oss i den daglige kommunikasjonen. Vi foretar gjetninger om språk på bakgrunn av konteksten samtidig som språket er med på å etablere konteksten. For å forstå språk i bruk må vi forstå og kunne beskrive den konteksten som språkbruken er en del av» (Maagerø 1999)

Halliday skriver at vi studerer språket og hvordan det fungerer for å forstå hva folk gjør med det. I likhet med «ethvert annet redskap» er språket formet etter hensikten (Halliday 1999, 112). Dette husker vi også fra Miller: Formålet former bruken. For å forstå hva slags hensikt eller formål språket har, altså se det i en sammenheng. Utvekslingen mellom tekst og kontekst går videre to veier: Vi trenger konteksten for å forstå teksten, men teksten kan også gi oss verdifull informasjon om hva slags kontekst den befinner seg i.

Basert på sosialantropologen Malinowski definerer Halliday den utenomtekstlige konteksten som delt i to: med situasjonskontekst og kulturkontekst. Situasjonskonteksten er den aktuelle situasjonen teksten oppstår eller fungerer i, kulturkonteksten er det bredere feltet. Til sammen definerer Halliday fem kategorier, eller perioder, i virkningen av en tekst (Halliday 1999, 117):

- 1) *Teksten som metafunksjonell konstruksjon*. Dette definerer Halliday som tekstens grunnleggende måter å skape mening på.
- 2) *Situasjonskontekst*. Halliday deler situasjonskonteksten opp i de tre trekkene *felt*, *relasjon* og *mediering*. Altså *hva* gjør deltakerne i kommunikasjonen, *hvem* er deltakerne og *hvordan*. Jeg vil ikke gå noe dypere inn i tredelingen av trekkene i analysen, og nøyer meg derfor med å nevne dem kort her.
- 3) *Kulturkontekst*. Det brede området teksten er en del av. Halliday definerer det som «den institusjonelle og ideologiske bakgrunnen som gir verdi til teksten og avgrensers dens tolkning».

- 4) Den «intertekstuelle» konteksten er tekstens forbindelse til andre tekster, og det vi også ofte omtaler som «tekstuell kontekst».
- 5) Den «intratekstuelle» konteksten, som for Halliday består av forbindelsene internt i teksten.

Av disse skal vi ta med oss situasjonskonteksten, kulturkonteksten, og det Halliday beskriver som den «intertekstuelle» konteksten videre i analysen, men først må vi supplere dem litt.

Tekstuell kontekst

Uttrykkene tekstuell kontekst og intertekstualitet brukes innimellom litt om hverandre. Intertekstualitet som begrep er imidlertid særlig knyttet til Bakhtins påstand om at alle ytringer er forbundet med ytringer både forut og etter seg selv. For Bakhtin er dette knyttet opp mot ytringens dialogiske aspekt, altså at ytringen er et svar på noe, og også tar opp i seg de mulige responsene som skal komme:

Ytringa er ikkje berre knytt til føregripande, men også til etterfølgjende ledd i talekommunikasjonen. I det talaren skaper ytringa, finst desse naturlegvis enno ikkje. Men ytringa vert frå første stund bygt opp med tanke på moglege *svarande reaksjonar*, og det er også i det vesentlege for deira skuld ho vert skapt (Bakhtin 1998, 38).

Selve begrepet stammer imidlertid fra Julia Kristevas videreutvikling av Bakhtins flerstemmighet. For Kristeva er intertekstualiteten knyttet til hvordan tekster forholder seg til hverandre, og hvordan hver tekst blir et produkt av de tekstene, kodene (eller i vår sammenheng: normene) og diskurene som omgir den (Ajagán-Lester, Ledin og Rahm 2011, 211). En tekst må for Kristeva ikke oppfattes som «a point (a fixed meaning)», men som et møtepunkt mellom ulike tekstlige flater, «a dialogue among several writings» (Kristeva 1981, sitert i Ajagán-Lester, et al., 2011, p. 204).

Videre skiller Kristeva på horisontal og vertikal intertekstualitet. Den vertikale intertekstualiteten dreier seg om hvilke tradisjoner, normer og sjangre teksten er en del av, mens den horisontale er knyttet til tekster fra andre sjangre og felt (Hellspong og Ledin 2013, 57). Kristeva sier det på denne måten:

The word's status is thus defined horizontally (the word in the text belongs to both writing subject and addressee) as well as vertically (the word in the text is oriented toward an anterior or synchronic literary corpus). (Kristeva 1981, sitert i Ajagán-Lester, et al., 2011).

Den vertikale intertekstualiteten kan være skjult eller åpen, i form av at referansene kan være implisitte eller eksplisitte. Videre i denne oppgaven vil den horisontale intertekstualiteten utforskes nærmere i kapittel 4, som en del av det jeg kaller tekstlig kontekst, mens den vertikale intertekstualiteten undersøkes i kapittel 6, under «intertekstuell analyse». Jeg finner det nyttig å operere med et skille mellom det vi kan se som det tekstlige landskapet rundt teksten, og referansene som springer ut av selve teksten. Ulike varianter av intertekstualitet er et gjennomgående moment i denne oppgaven, av flere grunner: Både juridiske tekster og digitale flater er grunnleggende intertekstuelle. I tillegg aktiviserer «Regler om beskyttelse (asyl)» normer og sjangertrekk fra ulike tradisjoner, og står dermed i en intertekstuell forbindelse også til disse.

Interessant i vår sammenheng er også hvordan vi gjennom de intertekstuelle referansene potensielt kan se, ikke bare hvilke normer og sjangre teksten tar del i, men også hvilke perspektiv den aktiviserer (Fairclough 2003). I vårt tilfelle skal vi se at de fleste vertikale referansene i «Regler om beskyttelse» strekker seg mot jussen eller forvaltningen selv, og at det tilsynelatende også har konsekvenser for hvordan de faktiske leserne i fokusgruppene tolker teksten.

Situasjonskontekst

Den neste konteksten vi skal stoppe opp ved er situasjonskonteksten. Det vil altså si den konkrete situasjonen teksten, eller ytringen, virker i, og det er også denne konteksten Halliday gir mest plass til. For Halliday er det situasjonskonteksten som hjelper oss i mål med å forstå hverandre, fordi vi alltid har en viss idé om hva den andre deltakeren i kommunikasjonen forsøker å si (Halliday 1999, 72). Gjennom å se på situasjonskonteksten kan vi som studerer teksten få et innblikk i funksjonen og formålet til ytringen, men vi kan også snu det litt på hodet: Gjennom å studere teksten, kan vi forsøke å si noe om situasjonskonteksten slik den kanskje var.

Tett forbundet med situasjonskonteksten finner vi også det vi kjenner som den *retoriske situasjonen*. Dette begrepet stammer fra Lloyd Bitzer og beskriver en situasjon som bare kan

løses retorisk (Bitzer 1997). For Bitzer dreier det seg om et *påtrengende problem* som krever en retorisk respons. Et eksempel på en retorisk situasjon kan enkelt sett være at jeg lurer på når trikken går, og spør noen som sitter med en smarttelefon om de kan sjekke det for meg. Problemet er at jeg lurer på trikketidene, løsningen er at jeg spør. Her kan vi også tenke oss hvordan situasjonskonteksten aktualiseres: Dersom jeg akkurat har snakket med noen om at jeg skal til å dra, og så spør henne om hun «orker å sjekke ruter», skjønner hun ut fra situasjonskonteksten, at det jeg egentlig lurer på er om hun kan ta opp smarttelefonen sin og sjekke trikketidene.

I vårt tilfelle, med «Regler om beskyttelse (asyl)», er kanskje ikke den retoriske situasjonen så åpenbar, men som vi skal se nøyere på etter hvert kan den ha hatt konsekvenser for hvordan teksten endte opp: Utgangspunktet «Vi må gi informasjon om asylreglene» er annerledes enn «Det bør finnes informasjon om asylregler på nett». Det påtrengende problemet har påvirkning for hvordan en tekst ender opp, og hvorvidt den løser den retoriske situasjonen.

Kulturell kontekst

Med kulturkonteksten zoomer vi enda et nivå ut, og ser på det store universet rundt teksten. Kulturkonteksten gir de gjennomgående forutsetningene for situasjonskonteksten og den enkelte tekstens utforming (Hellspong og Ledin 2013, 58). Halliday beskriver det som den bredere bakgrunnen som teksten må tolkes ut fra: «Enhver situasjonskontekst (...) er ikke bare et tilfeldig sammensurium av trekk, men en helhet – nærmest en pakke av ting som vanligvis hører sammen i en kultur» (Halliday 1999, 114). En vanlig beskrivelse av forholdet mellom situasjonskontekst og kulturkontekst, er at situasjonskonteksten er konkret og partikulær, mens kulturkonteksten er abstrakt og generell (Svennevig 2012).

Fordi kulturkonteksten er så vid og generell, og også mangfoldig, vil det i mange tilfeller også være mer komplisert å fange inn akkurat *hva* den er. Samtidig er den interessant å trekke inn, nettopp fordi den gir oss muligheten til å undersøke de litt lengre linjene, og hvordan de gjør seg gjeldende i teksten. Det er i kulturkonteksten vi finner de konvensjonaliserte og tilbakevinnende fenomenene.

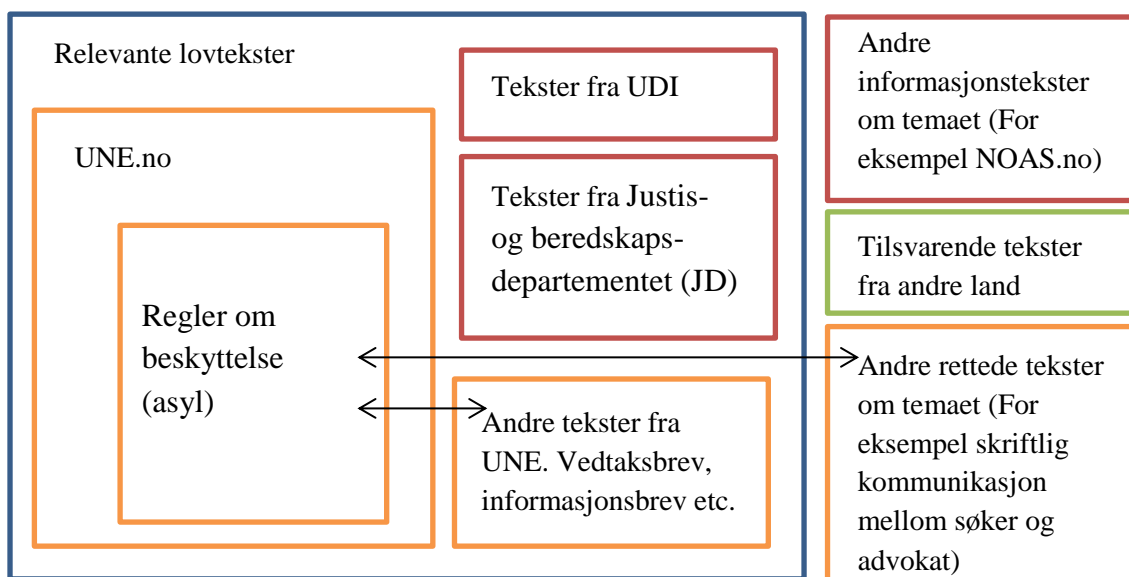
4 Hvor bor teksten?

Nå som vi er ferdig med de grunnleggende premissene skal vi bevege oss inn mot materialet vårt. Før vi kommer til fokusgruppene og tekstanalysen, skal vi imidlertid meske oss litt med omgivelsene. I dette kapitlet vil jeg derfor ta for meg de ulike kontekstene, slik de ble definert i forrige kapittel: Tekstlig kontekst, situasjonskontekst og kulturkontekst. Underveis skal vi se på tekster og omgivelser som ligger tett på «Regler om beskyttelse (asyl)», men også se på et par tilsvarende tekster fra de andre skandinaviske landene, og forsøke å trekke noen lengre linjer.

4.1 Tekstlig kontekst

Som vi så i kapittel 3.2 brukes «intertekstualitet» og «tekstlig kontekst» innimellom litt om hverandre. Begge uttrykkene kan referere til de tekstlige omgivelsene til teksten og forbindelsene den har til andre tekster. I dette kapitlet skal vi hovedsakelig se på det tekstlige landskapet teksten er en del av, mens de tekstinterne referansene vil bli utdypet grundigere i kapittel seks. Disse feltene vil nødvendigvis kunne overlappe, og gjør også det i dette tilfellet, men i første omgang skal vi fokusere på de fysiske omgivelsene til teksten.

«Regler om beskyttelse (asyl)» er naturlig nok et slags sentrum for vår analyse, samtidig som denne teksten selvfølgelig ikke befinner seg alene i verden. I likhet med alle andre tekster befinner «Regler om beskyttelse (asyl)» seg i et tekstlig univers. De omkringliggende tekstene vil kunne prege den konkrete lesningen og forståelsen av teksten, men også på et mindre konkret plan vil andre nærliggende tekster kunne være en del av forståelsen leseren (eller tekstprodusenten) bærer med seg. Jeg vil derfor skissere opp de mest umiddelbare omgivelsene til «Regler om beskyttelse (asyl)», og gå litt dypere inn på et par av dem.

Figur 1: Tekstlig kontekst

Figuren kan nyanseres: Lovtekstene vil for eksempel stå i et uløselig forhold til andre juridiske tekster, det finnes flere relevante offentlige tekster om utlendingsrett enn de man finner hos UNE, UDI og Justisdepartementet, og tilsvarende vil en «informasjonstekst» om temaet både kunne være en tekst hos NOAS og en artikkel i Store norske leksikon.

Videre vil ikke alle delene av det tekstlige landskapet være like relevant, eller relevant overhodet, for de forskjellige leserne. La oss tenke oss en (norsk) leser som er blitt kjent med en asylsøker med avslag, og vil hjelpe denne i prosessen. Fra før har hun en viss kjennskap til feltet, men hovedsakelig på et overfladisk nivå. Hun googler ulike varianter av temaet, og leser både vår tekst på une.no, og andre tekster på udi.no og noas.no, og hun får også lese kommunikasjonen asylsøkeren har med UNE. Når hun blir usikker på hva reglene egentlig går ut på, forsøker hun også å lese litt på lovdata.no, uten å nødvendigvis bli noe klokere på hvorfor hennes venn ikke får opphold. En annen leser kan være en ungdomsskoleelev som skriver oppgave om flyktninger i samfunnsfag. Læreren har oppfordret til å benytte flere kilder enn læreboka, så eleven googler pliktskyldigst, og finner «Regler om beskyttelse (asyl)». Etter en rask scanning av teksten finner hun et avsnitt hun vil bruke, og sier seg fornøyd. For disse to leserne vil altså rommet rundt teksten ha to helt forskjellige størrelser. Dette forandrer likevel ikke at rommet *er* der, og at å undersøke det er relevant for siden å kunne gjøre en gyldig tolkning. I hvor stor grad teksten forventer at leseren skal oppsøke de øvrige tekstene skal vi komme tilbake til i kapittel 6.

Selv om ulike lesere vil vekte ulike deler av den tekstlige konteksten, kan vi altså ta utgangspunkt i at den tekstlige konteksten finnes, og skjemaet over gir oss en oversikt over de viktigste tekstlige omgivelsene til teksten. Begynner vi nærmest teksten, ser vi at den er en del av une.no. Une.no inneholder en hel rekke lengre tekster knyttet til virksomheten. Mens noen ligger tematisk tett på «Regler om beskyttelse (asyl)», vil andre være fjerne temamessig. De ulike tekstene er likevel forbundet med hverandre gjennom beliggenheten på une.no, på samme måte som ulike artikler i en avis. Den tekstlige konteksten dreier seg altså både om fysisk nærhet, som med nettsiden, og om innholdsmessig nærhet, som med øvrige tekster som overlapper tematisk.

Jeg vil nå se litt nærmere på den tekstlige konteksten som ligger tettest på vår tekst. Det vil si det som omgir den direkte, som UNE.no og relevante lovtekster. Før jeg snakker om UNE.no, vil jeg imidlertid si litt om UNEs språkprofil, og dermed mål for kommunikasjonen. Videre vil jeg, gå kort igjennom hva som utgjør en lovtekst generelt, og utlendingsloven spesielt, samt se på noen grunnleggende trekk ved det vi kaller «digitale tekster». Jeg vil også kort kommentere andre nettsider om asylregler, som igjen vil bli ytterligere kommentert av fokusgruppene i kapittel 5. For sammenligningens skyld skal vi også se kort på et par sider av lignende art fra andre land. Andre rettede tekster om temaet, som brev mellom advokat og søker, faller utenfor hva denne oppgaven kan behandle.

4.1.1 UNEs kommunikasjon

Dette kapitlet heter «UNEs kommunikasjon», men det er selvfølgelig en overdrivelse. Å gå gjennom all kommunikasjonen fra og i UNE ville vært en helt annen oppgave enn det dette er. Vi skal først og fremst se på nettsidene til UNE, altså de absolutt nærmeste omgivelsene til «Regler om beskyttelse», men før vi kommer så langt må vi stoppe opp litt ved språkmalen til UNE, for å se hvordan UNE i utgangspunktet tenker omkring språk og klarspråk, og ikke minst, hvem de skriver for. Før vi går videre vil jeg igjen understreke at UNEs nettsider ikke har gjennomgått noen større klarspråking, og at en gradering på måloppnåelse der derfor blir meningsløs.

Språkprofil

I UNEs språkprofil «klart språk i UNE» skriver de at «[om de skriver slik at]familie, venner, arbeidsgivere og mottaksansatta kan forstå, legger [de] til rette for at klageren kan forstå sine

rettigheter og ta ansvar for sine plikter» (Utlendingsnemnda, 2016, p. 6). Implisitt i dette ligger en forventning om at klageren i stor grad er nødt til å få hjelp av mennesker rundt seg for å fullt ut forstå informasjonen fra UNE. Dette blir delvis underbygd av at UNE skriver at de vil skrive slik at «norsktalende flest, uten juridiske forkunnskaper, kan forstå og forklare tekstene våre» (Utlendingsnemnda, 2016, p. 6). Det ligger i sakens natur at de fleste som er i kontakt med UNE i egenskap av klagere ikke har norsk som førstespråk. Hvis vi regner med at det er et mål for utlendingsforvaltningen som helhet å fungere optimalt og effektivt, og at søkere ikke skal oppholde seg lenge i Norge før de får vite om de får opphold eller ikke, kan vi også legge til grunn at den typiske klageren nettopp ikke snakker noe særlig norsk (fordi denne ikke har vært her særlig lenge).

Vi legger merke til at leserne UNE beskriver ikke bare skal forstå, men også forklare tekstene. UNEs klarspråking handler altså ikke alltid om å skrive tydelig direkte til klageren, men også om å skrive slik at informasjonen best mulig skal kunne formidles videre til denne. UNE trekker fram det samme poenget når de beskriver hvordan klarspråk også kommer de *med* juridisk kompetanse til gode: Det er enklere for advokatene å «videreformidle vedtak og informasjon som allerede er tilpasset målgruppen» (Utlendingsnemnda, 2016, p. 6). Ifølge språkprofilen gjelder dette poenget også for de andre aktørene i utlendingsforvaltningen.

I tillegg nevner UNE egne ansatte som lesere og mottakere av klarspråkede tekster, ved at de språklige retningslinjene «også vil være nyttige når [de] kommuniserer med hverandre internt i UNE». Som vi skal se i kapittel 5 er ansatte i utlendingsforvaltningen en potensiell lesergruppe fokusgruppene trekker fram når de blir bedt om å gjette hvem teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» er ment for.

En leser som derimot er fraværende i UNEs skissering av tenkte mottakere, er den leseren som står uten noen direkte forbindelse til utlendingsforvaltningen overhodet. De tenkte leserne leser tilsynelatende teksten fordi de jobber i utlendingsforvaltningen, eller fordi de av en annen grunn skal formidle informasjon til noen som er i kontakt med utlendingsforvaltningen. Det kan se ut som om UNEs lesere er de som skal *bruke* teksten til å *utføre* en eller annen oppgave. På ett nivå er dette fullstendig i tråd med definisjonen av klarspråk som en tekst hvor leserne finner det de trenger, forstår det de finner, og bruker det til å gjøre det de skal, en definisjon UNE også trekker fram selv i språkmalen. En leser som oppsøker teksten(e), for eksempel på nett, av interesse eller for å løse en oppgave utenfor UNE (som å faktasjekke noe, eller skrive en artikkel eller en skoleoppgave) finnes

tilsynelatende ikke i språkprofilens leserunivers. Her bør det nevnes at jeg baserer meg på den trykte utgaven av språkprofilen, og at det selvfølgelig er godt mulig at UNE trekker inn øvrige lesere i større grad internt.

Språkprofilen trekker videre fram følgende ti råd for klarspråklig tekstproduksjon:

- 1) Start skriveprosessen med å tenke på leseren
- 2) Få det viktigste frem tidlig i teksten
- 3) Bruk poengterte underoverskrifter
- 4) Gi leseveiledning
- 5) Forklar de presise fagbegrepene du trenger å bruke
- 6) Vær på vakt mot stammespråket
- 7) Skriv aktivt når du kan
- 8) Unngå lange og kompliserte setninger
- 9) Skriv oppdatert og godt norsk
- 10) Les teksten med leserens briller

Hvert av disse punktene utdypes i språkmalen med et eget kapittel, hvor punktet begrunnes og forklares. Språkmalen trekker også fram eksempler på typiske formuleringer, og gir forslag til hvordan de kan gjøres bedre. Av de 58 eksemplene er 26 hentet fra vedtaksbrev, mens 8 tilsynelatende er plukket fra mer generell informasjon. De resterende har ingen klar opprinnelse, eller kan passe inn i begge kategoriene. (Den fulle oversikten finnes i vedlegg 6i)

Generelt stemmer klarspråkrådene UNE gir i sin språkprofil overens med «vanlige» klarspråkråd, slik vi for eksempel så i Språkrådets Vær Klar! (Språkrådet, Vær klar!). Et poeng som er ekstra interessant i vår sammenheng er at språkprofilen ikke er utelukkende avvisende til lengre tekster. Dette kommer for eksempel fram i kapittelet «Gi leseveiledning», hvor det står følgende:

Vi kan hjelpe leseren ved å sette ord på det som er selvsagt for oss i UNE, men som ikke er like selvsagt for andre – for eksempel hvordan saksgangen er, eller at vurderingene består av

flere deler før vi kommer til en konklusjon. Dette bør vi gjøre i lengre tekster og i avgjørelser, selv om det betyr mer tekst. (Utlendingsnemnda, 2016, p. 14)

I teorien plasserer altså UNE viktigheten av å forklare godt nok foran viktigheten av å skrive kort. Som potensielle løsninger for å lette lesningen av lange tekster foreslår UNEs språkprofil sammendrag og poengterte mellomoverskrifter:

Vurder alltid om teksten bør starte med et sammendrag eller en innledning som oppsummerer den viktigste informasjonen for leseren. Dette er særlig viktig for lengre tekster, og det kan gjerne gjøres ved hjelp av kulepunkter. (Utlendingsnemnda, 2016, p. 11)

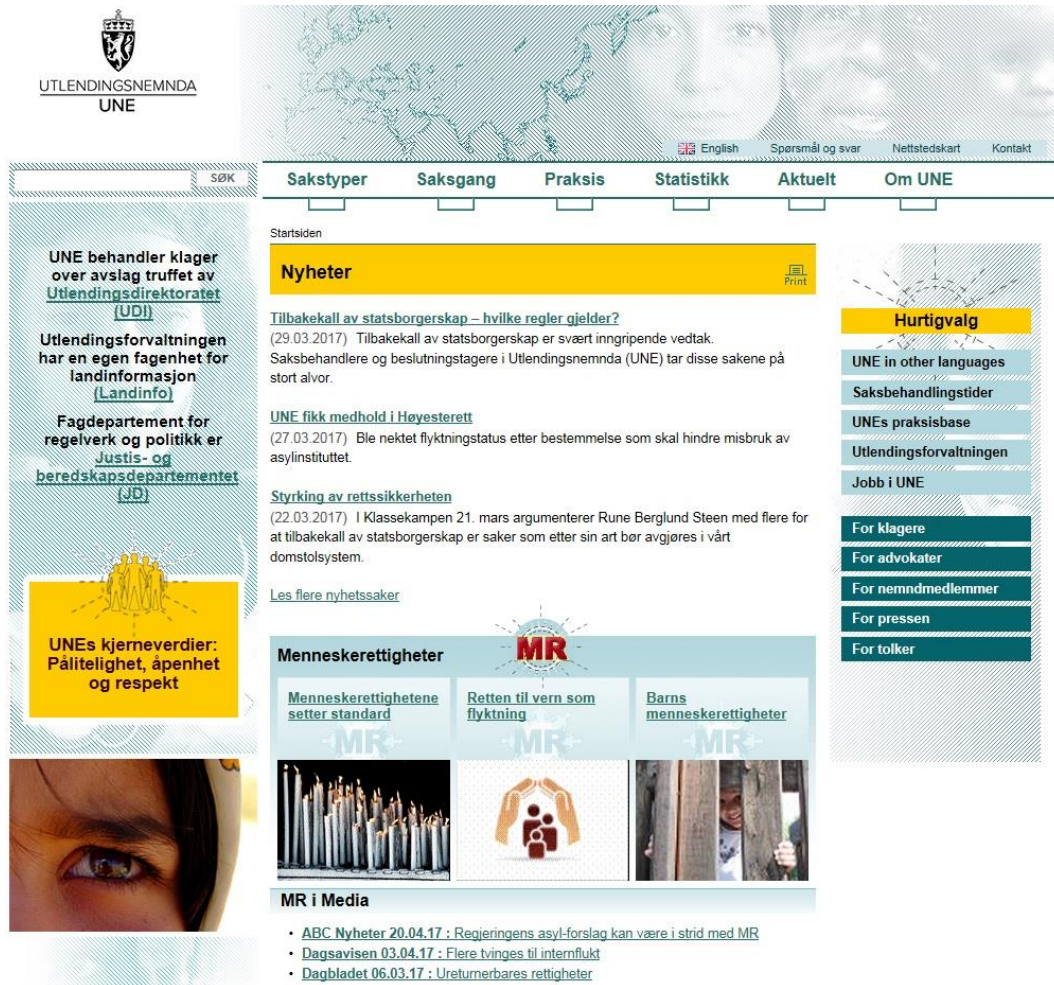
«Bruker vi meningsbærende overskrifter, løfter vi frem temaer, konklusjoner, frister eller viktige beskjeder. Slik kan vi legge til rette for effektiv lesing og unngå at viktig informasjon blir borte i helheten» (Utlendingsnemnda, 2016, p. 12).

For UNE er altså sammendrag og mellomoverskrifter potensielle verktøy, både for å hjelpe leseren å finne fram i teksten og for å tydeliggjøre hva som er den viktigste informasjonen.

Et annet viktig moment i vår sammenheng er at også UNE fremhever at man skal si «det viktigste» tidlig i teksten. UNE begrunner dette med at leseren ikke skal «måtte lese hele teksten for å skjønne hva den handler om, og hvordan den angår dem. Den informasjonen som er viktigst for leseren, bør derfor stå tidlig og tydelig i teksten» (Utlendingsnemnda, 2016, p. 10). «Regler om beskyttelse (asyl)» er en tekst som er ment å ha flere enn én leser. Det gjør imidlertid ikke at leserne som oppsøker teksten ikke har behov for å vite «hva den handler om», eller «hvordan den angår dem». Samtidig er det, som vi skal gå adskillig grundigere inn på i løpet av denne oppgaven, ikke nødvendigvis like lett å vite hva som er «viktigst» for en leser som kan være hvem som helst. Et relevant spørsmål er derfor hvorvidt teksten likevel bør definere hva i teksten som er «viktigst», og om dette i så fall bør stå først, eller om det er like viktig at teksten er funksjonell å navigere i og forstå.

UNE.no

Vi har nå sett på UNEs målsetninger for en tydelig kommunikasjon, og vi fortsetter å nærme oss teksten vår. Som nevnt oppdateres nettsidene til UNE iløpet av mai 2017, og den følgende gjennomgangen beskriver dem slik de så ut fram til oppdateringen.

The screenshot shows the homepage of the Norwegian Migration Review Board (UNE). At the top, there is a navigation bar with links for 'English', 'Spørsmål og svar', 'Nettstedskart', and 'Kontakt'. Below this is a main navigation menu with categories: 'Sakstyper', 'Saksgang', 'Praksis', 'Statistikk', 'Aktuelt', and 'Om UNE'. The main content area is divided into several sections:

- Startsiden**: A yellow banner for 'Nyheter' (News) with a 'Print' icon. Below it are three news items:
 - Tilbakekall av statsborgerskap – hvilke regler gjelder?** (29.03.2017): Tilbakekall av statsborgerskap er svært inngripende vedtak. Saksbehandlere og beslutningstagere i Utlendingsnemnda (UNE) tar disse sakene på stort alvor.
 - UNE fikk medhold i Høyesterett** (27.03.2017): Ble nektet flyktningsstatus etter bestemmelse som skal hindre misbruk av asylinstuttet.
 - Styrking av rettssikkerheten** (22.03.2017): I Klassekampen 21. mars argumenterer Rune Berglund Steen med flere for at tilbakekall av statsborgerskap er saker som etter sin art bør avgjøres i vårt domstolsystem.
- Les flere nyhetssaker**: A link to view more news items.
- Menneskerettigheter**: A section with three sub-headers: 'Menneskerettighetene setter standard', 'Retten til vern som flyktning', and 'Barns menneskerettigheter'. Each sub-header has a corresponding image: a group of people, hands holding a family, and a child behind a door.
- MR i Media**: A list of media mentions:
 - ABC Nyheter 20.04.17 : Regjeringens asyl-forslag kan være i strid med MR
 - Dagsavisen 03.04.17 : Flere tvinges til internflukt
 - Dagbladet 06.03.17 : Uretturnerbare rettigheter
- Hurtigvalg**: A sidebar menu with options: 'UNE in other languages', 'Saksbehandlingstider', 'UNEs praksisbase', 'Utlendingsforvaltningen', 'Jobb i UNE', 'For klagere', 'For advokater', 'For nemndmedlemmer', 'For pressen', and 'For tolker'.
- Left Sidebar**: Contains text about 'UNE behandler klager over avslag truffet av Utlendingsdirektoratet (UDI)', 'Utlendingsforvaltningen har en egen fagenhet for landinformasjon (Landinfo)', and 'Fagdepartementet for regelverk og politikk er Justis- og beredskapsdepartementet (JD)'. Below this is a yellow box with 'UNEs kjerneverdier: Pålitelighet, åpenhet og respekt' and an image of people.

Skjerm bilde 1: UNE - Forside

Starter leseren på forsiden av UNE.no møtes hun av fire hoveddeler:

1. Banneret øverst, med lenkerad under: sakstyper, saksgang, praksis, statistikk, aktuelt, om UNE.
2. Stolpe på venstre side, med lenker til de ulike aktørene på utlendingsfeltet (udi.no, landinfo.no og justisdepartementet), i tillegg til et lenket bilde med UNEs kjerneverdier.
3. Stolpe på høyre side med to separate samlinger av hurtigvalg:
 - UNE in other languages
 - Saksbehandlingstider
 - UNEs praksisbase
 - Utlendingsforvaltningen

- Jobb i UNE
- For klagere
- For advokater
- For nemndmedlemmer
- For pressen
- For tolker

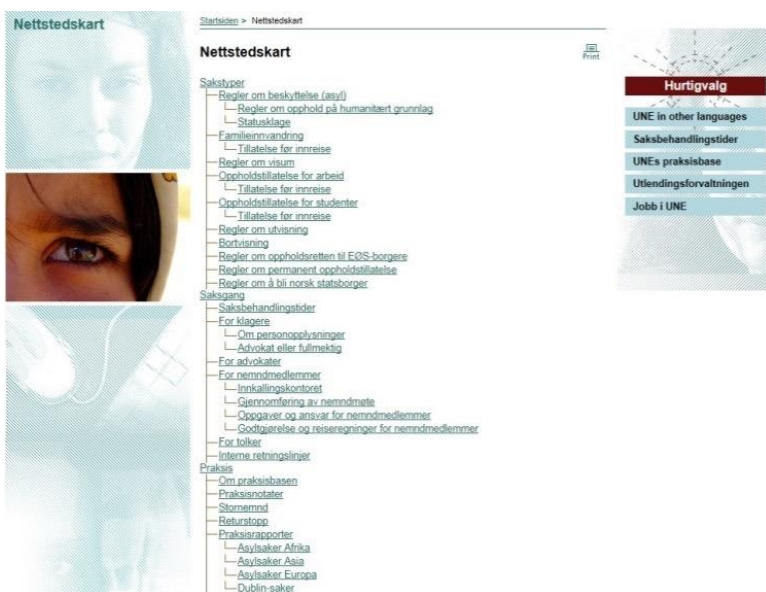
4. «Senteret» av siden, med relevante nyhetssaker

5. En boks med lenker til informasjon om menneskerettigheter, kalt «MR». Her finnes også lenker til nyhetssaker om menneskerettigheter.

Til sammen utgjør dette en ganske stor mengde skrift på forsiden, samtidig som svært lite av teksten faktisk kan sies å utgjøre fullstendige *tekster*, slik det ble redegjort for i kapittel 2. Det dreier seg i all hovedsak om lenker, hvor leseren er ment til å trykke seg videre for å få lese mer. At den løpende teksten ligger et nivå ned fra forsiden er på ingen måte uvanlig for nettsider. Den rene mengden tekst kan imidlertid virke overveldende på enkelte lesere, noe vi skal se at fokusgruppeundersøkelsen sannsynliggjør.

Vi merker oss også at det, sett bort fra boksen med kjerneverdiene, står forsvinnende lite på forsiden om hva Utlendingsnemnda faktisk er og gjør. For den informasjonen må man trykke seg inn på «Om UNE», som står lengst til høyre på toppstolpen. Kjerneverdiene står nederst

på det som utgjør sidens tema, altså det leseren forutsetter som kjent, mens «Om UNE», er lengst til venstre, og dermed i rema. Selv om Utlendingsnemnda og riksvåpenet står øverst til venstre, og slik utgjør et slags visuelt holdepunkt for siden, er lenkene til de øvrige aktørene på utlendingsfeltet på mange måter like fremtredende som UNEs informasjon om seg selv. Det er

Skjerm bilde 2: UNE - Nettsidekart

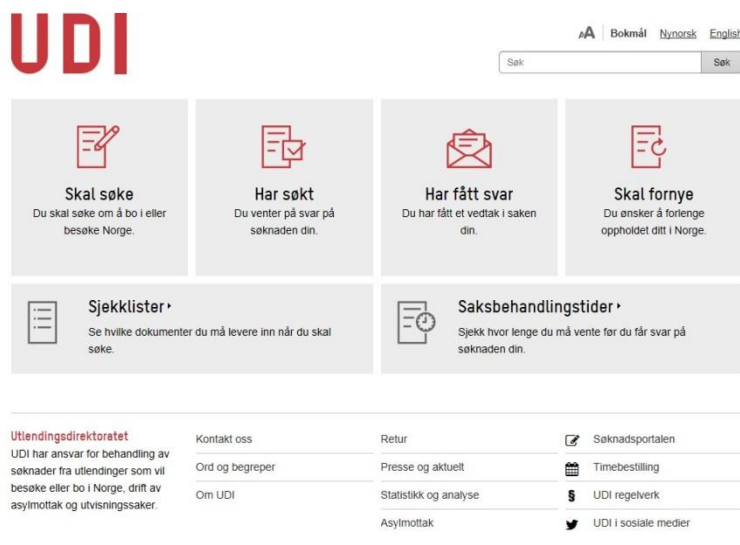
også disse lenkene som får utgjøre hovedtyngden på rema, og dermed får definere basisen for nettstedet.

Ser vi på nettstedskartet, ser vi at nettsiden på ingen måte er særlig dyp. Ingen av lenkene går lengre enn to nivå ned fra hovedsiden. Sagt på en annen måte er veldig mye av informasjonen «like viktig» i nettsidehierarkiet, noe som også kan forklare den til dels overfylte forsiden. Veldig mye av informasjonen på nettsiden som helhet ligger direkte lenket fra forsiden. Fordelen med dette er selvfølgelig at leseren teoretisk sett ikke trenger å lete lenge på nettsiden for å finne det hun leter etter: Det ligger *i teorien* rett foran henne. Ulempen er at flere muligheter ikke nødvendigvis gir bedre oversikt, og at det nettopp kan bli litt vanskelig for leseren å skille viktig fra uviktig. Eller for å parafrasere UNEs språkprofil, at leseren skjønner hva de ulike delene av teksten handler om, og hvordan de er relevante for henne.

UDI.no og UDIs regelverkdatabase

Utlendingsforvaltningen består imidlertid av flere enheter, det vil si Justis- og beredskapsdepartementet (JD) og Utlendingsdirektoratet (UDI) (UNE 2012). Disse har også sine kommunikasjonskanaler og nettsider, og særlig UDI nevnes som en potensiell kilde av fokusgruppene, jeg vil derfor nevne dem kort.

UDI.no er en klarspråket nettside, hvor informasjonen tilpasses leseren gjennom å tilby forskjellige valgmuligheter underveis. Som vist i Strætes tidligere nevnte masteroppgave, hjelper dette de faktiske leserne som søker informasjon til *sin* sak, å finne den informasjonen som er relevant for dem (Stræte, 2015).

Skjerm bilde 3: UDI.no

UDI har videre en «Regelverksdatabase» (Udiregelverk.no), altså en samleside for relevant regelverk på utlendingsfeltet. Ifølge UDI, er denne kun «faglig bruk», mens informasjon tilpasset søkere skal finnes på UDIs egne hjemmesider (UDI 2017). UNE lenker direkte til udiregelverk.no fra «Regler om beskyttelse (asyl)», og vi nevner den derfor likevel.

Skjerm bilde 4: UDIs regel database

4.1.2 Juridiske omgivelser

Hva er en lovtekst?

En lovtekst blir en lovtekst når den blir vedtatt av en lovgiver. I norsk sammenheng vil dette si at den er vedtatt av Stortinget og «sanksjonert av Kongen etter reglene i Grunnloven §§ 76 - 79» (Andenæs, 2009, p. 15). Når lovteksten utformes er det et mål at den skal kunne leses og forstås av de som bruker den (Andenæs, 2009, p. 14). Samtidig må mange lovtekster tolkes, og meningspotensialet i en lovtekst gis ikke nødvendigvis av det verbale innholdet alene. Mads Henry Andenæs skriver det slik: «I andre sammenhenger vil det å tolke et utsagn normalt si å klarlegge hva avgiveren av utsagnet har ment. Ved lovtolkning blir det for snevert. Ved utformingen av en lov er det ikke mulig å overskue alle spørsmål som oppstår ved anvendelse av loven. Dommerens tolkning av lovens regler har derfor samtidig et innslag av å skape reglene» (Andenæs, 2009, p. 13).

Vi står selvfølgelig fritt til å mene at juristen Andenæs kanskje har en litt snever oppfatning av hva som er målet med tolkning i andre sammenhenger, men vi skal i denne sammenhengen holde oss ved det siste poenget hans, altså at lovenes betydning potensielt endres gjennom anvendelse. I en sak hvor det ikke er gitt hvordan loven skal anvendes vil altså domsavsigelsen gi presedens, og legge føringer, eller normer, for hvordan den samme lovteksten skal brukes i senere tilfeller. Den kontinuerlige bruken og tolkningene av en lov blir til stadige nye tilnærminger til loven. Til sammen forsøker disse presiserende og utvidende lovtolkningene å skape et system for hva som utgjør en gyldig tolkning i de aktuelle tilfellene (Andenæs, 2009).

Et annet relevant forelegg for lovtolkningen er lovens forarbeider og forhistorie. Dette er saksdokumentene som går forut for et lovvedtak, for eksempel fra en NOU (Norges offentlige utredninger), via proposisjon til Stortinget, innstilling til Stortinget, Stortingsforhandlinger og endelig et vedtak, som altså er loven og blir publisert i Norsk Lovtidend. I tolkingen av en lov er forarbeidene viktige fordi de sier noe om hva slags hensikt loven var ment å ha og hva den skal regulere. (Andenæs, 2009, p. 41)

Ifølge en annen jurist, Kåre Lilleholt, er rettsreglene «en del av samfunnets kultur, og som kulturen for øvrig er de et resultat av naturforhold, historie, religion og politisk og økonomisk utvikling osv.» (Lilleholt, 2014, p. 2). I tillegg til å være preget av det vi kan kalle de

samtidige forutsetningene, er lover nødvendigvis også et resultat av det som har gått forut. Det nedskrevne produktet vi finner i en lovsamling «bærer historien i seg» (Lilleholt, 2014, p. 2), og er et resultat av foregående lover og prosessene forut for loven. Det intertekstuelle aspektet ved lovtekstene er altså i en ganske konkret forstand knyttet til tekster som blir til både før og etter det aktuelle tolkningsobjektet. Samtidig som lovteksten er laget for å kunne leses og forstås alene, er den gyldige tolkningen ofte avhengig av å kjenne til de omkringliggende tekstene.

I tillegg vil mange lovtekster nødvendigvis stå i en intertekstuell forbindelse til andre tekster, også utenfor de tekstene den har en formell forbindelse til. Forut for en ny lov vil det for eksempel kanskje ha vært offentlig debatt, høringsrunder, diskusjoner i mer uformelle digitale fora og lignende, mens en eksisterende lov selvfølgelig kan diskuteres i andre fora enn de rent juridiske. Selv om dette ikke er tekster som er viktige for den i juridisk forstand gyldige tolkningen, er dette også viktig å ha i bakhodet som en del av konteksten, og det tekstlige universet teksten er en del av. I tilfellet med «Regler om beskyttelse (asyl)» vet vi for eksempel at asylregler og tilstøtende temaer hyppig blir debattert. Diskusjonen kan da ha klar forbindelse til det juridiske grunnlaget, også i tilfeller der forbindelsen ikke er eksplisitt uttalt.

I vår sammenheng blir dette viktig når vi spør oss i hvor stor grad en tekst som formidler juridisk innhold skal ta hensyn til dette nettverket av juridiske referanser og i hvor stor grad en tekst om juss bør foregå på jussens premisser. Som vi skal se i kapittel 9 er «Regler om beskyttelse (asyl)» selv et nettverk av referanser til andre lovtekster, samtidig som disse lovtekstene altså står i forbindelse med andre tekster. Dette kan på ett nivå selvfølgelig betraktes som «bare» stadig nye ringer utover i den tekstuelle konteksten, men en gyldig juridisk lesning er fullstendig avhengig av å forstå referansene i teksten.

Utlendingsloven

Utlendingsfeltet er et område preget av mange meninger og mye diskusjon. For en leser uten særlig juridisk kompetanse, kan selve lovens rolle oppe i dette være forvirrende. Hvordan kan man overhodet diskutere innvandring, når loven ligger fast? Det korte svaret er at samtidig som enkelte forpliktelser og prinsipper står i ro, er utlendingsretten nødvendigvis et dynamisk område av rettsvesenet. Juristen Øyvind Dypvik Øyen oppsummerer det på denne måten:

Utlendingsretten står aldri stille. Forvaltningen, lovverket og praksis endrer seg over tid. Det kommer nye avgjørelser, tolkninger, direktiver både nasjonalt og internasjonalt. Men enkelte grunnprinsipper ligger fast. Blant annet skal flyktninger gis beskyttelse. Og ingen skal returneres til et land hvor de risikerer tortur eller mishandling. (Øyen, 2013, p. 24)

Utlendingsnemnda skal ikke kunne styres politisk, utover endringer i lov og forskrift, og skal dermed forholde seg til den lovteksten som gjelder. Når Utlendingsnemnda på hjemmesidene sine skal fortelle om utlendingsfeltet må de altså både basere seg på den eksisterende jussen, og eventuelt formidle hva dette faktisk betyr i praksis.

Utlendingsretten er videre mye mer enn asylsaker, men siden vår tekst handler om nettopp «Regler om beskyttelse (asyl)» er det bare denne biten vi skal fordype oss i. For å få asyl i Norge må man bli «anerkjent» som flyktning, og hvem som er en flyktning er dermed selve sentrum i feltet. Hvem som anerkjennes som flyktning er også et spørsmål hvor svaret er internasjonalt. I takt med de store flyktningstrømmene på 1900-tallet oppsto behovet for et internasjonalt samarbeid mellom stater på flyktningfeltet, og 22. april 1954 trådte Genèvekonvensjonen i kraft. Her sto en definisjon av «flyktning» som også i dag utgjør den «universelle flyktningdefinisjonen» (Øyen, 2013, p. 179):

For denne konvensjons formål skal betegnelsen 'flyktning' få anvendelse på enhver person som ... på grunn av at han har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesielt sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han er borger av, og er ute av stand til, eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse... (FN, 1951)

I etterkant ble det også tydelig at konvensjonen var begrenset av at den forholdt seg til flyktningssituasjonen på tidspunktet den ble skrevet. Statene ville ifølge Øyen «begrense sitt ansvar til kjente flyktningssituasjoner på den tiden. De ville ikke forplikte seg til å beskytte flyktninger i all fremtid» (Øyen, 2013, p. 179). Det ble derfor utarbeidet en protokoll i 1967, som hadde som mål å oppheve de spesifikke begrensningene i den opprinnelige konvensjonen.

Det ovenstående er bakgrunnen for hvem som kan anerkjennes som en person med rett til beskyttelse mot forfølgelse. Som medlemsland i konvensjonen er Norge forpliktet til å gi vern til flyktninger, men ikke nødvendigvis asyl – det er regulert i Norges eget lovverk, nærmere bestemt § 28 (Øyen, 2013, p. 181), (en paragraf vi skal bli godt kjent med i løpet av

denne oppgaven). Denne paragrafen består av flere ledd, hvor det første består av to bokstaver (Lovdata, 2017). Bokstav a er en spesifisering av definisjonen fra Flyktningkonvensjonen, mens bokstav b legger til at du i Norge også kan ha rett til vern hvis du «står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved retur til hjemlandet» (Øyen, 2013, p. 183). Dette står ikke i Flyktningkonvensjonen, og er altså et videre flyktningbegrep enn det konvensjonen opererer med.

Når Norge gir asyl til en asylsøker, betyr det at Norge har akseptert dennes behov for beskyttelse, og at asylsøkeren dermed ikke lenger er en asylsøker, men en flyktning i rettslig forstand (Øyen, 2013, p. 181). Dette står altså delvis i motsetning til hvordan begrepene ofte brukes i dagligtalen, hvor flyktninger kommer til landet, og så får asyl. Øyen oppsummerer det juridiske grunnlaget for flyktningdefinisjonen i disse fem punktene, som alle må være oppfylt:

- 1) Utenfor hjemlandet (i Norge)
- 2) Velbegrunnet frykt
- 3) Forfølgelse
- 4) På grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe
- 5) Mangle beskyttelse i hjemlandet (Øyen, 2013, p. 185)

Asyl er imidlertid ikke den eneste måten en asylsøker kan få opphold på. Det kan også skje gjennom såkalt opphold på humanitært grunnlag (Lovdata, 2017). Mens retten til asyl altså er regulert i § 28 i utlendingsloven, er retten til humanitært grunnlag regulert i § 38. I «Regler om beskyttelse (asyl)» er det § 28 som får mest plass, men opphold på humanitært grunnlag nevnes også.

Lovverket på asyl i Norge består altså både av definisjonen på flyktning slik Norge er forpliktet til gjennom Flyktningkonvensjonen, og utvidende og spesifiserende tillegg. I tillegg har lovteksten, i likhet med andre lovtekster, forarbeider, utredninger, og andre tekster som skal forklare hva som er ment og hvordan loven skal tolkes. Alt dette er tekst som omgir «Regler om beskyttelse (asyl)» og legger føringer for hvordan innholdet oppfattes.

4.1.3 Digitale tekster: Forfatterens søvn, leserens svinsing

Et annet grunnleggende trekk ved teksten vår er at den er digital, og fordi dette trekket blir et moment i fokusgruppens informasjonsnavigering vil jeg bruke litt plass på å gå gjennom noen kjennetegn med digital informasjon.

I motsetning til sjangertrekk som baserer seg på intensjon eller situasjon, er dette potensielle teksttrekket basert på selve materialiteten til teksten. Å studere materialiteten en tekst oppstår i vil ofte være en nødvendig dimensjon av en relevant tolkning (Rem 2008), og kanskje særlig i tilfellet med digitale tekster. Dette poenget trekkes også fram av Inger Askehave og Anne Ellerup Nielsen, som hevder at i møte med digital tekst blir det meningsløst å analysere den utenfor mediumet den presenteres gjennom (Askehave og Ellerup 2005). Formatet har potensielt konsekvenser for lesningen. På tross av at når vi snakker om «digitale tekster» på et grunnleggende nivå kun hevder det åpenbare, at det er snakk om en tekst som befinner seg på en digital plattform, finnes det enkelte essensielle trekk som kan være viktige for analysen generelt, og vår tekst spesielt.

I *Understanding digital culture* setter Vincent Miller opp seks kjennetegn ved digitale media. Jeg skal gå raskt gjennom dem før vi fordyper oss i det som er mest relevant for oss (V. Miller 2013). Merk at Miller her ikke snakker utelukkende om digitale tekster, men altså om digitale media som helhet.

1. Digitale media er kjennetegnet av det åpenbare, at det nettopp er *digitalt*. Det vil si at selve produksjonsmetoden baserer seg på digitale verktøy.
2. Kommunikasjonen er det Miller kaller *networked*. Kommunikasjonen går i mange retninger på én gang, og den som er produsent i en sammenheng er en mottaker i en annen
3. Det er *interaktivt*. Dette punktet finnes det en del debatt om, både hvorvidt dette faktisk skiller seg fra mer analoge eller tradisjonelle uttrykk, og hva som egentlig skal ligge i begrepet. Miller oppsummerer det likevel på denne måten: «[It demonstrates] the socio-technical relationship between the user of media and the media itself. The user has the potential – and can be invited to have some influence on the presentation of the media, or feedback upon it» (V. Miller 2013, 16).
4. Det består av *hypertekst* eller det er *hypermediert*. Det vil si at den grunnleggende strukturen er bygd opp av lenker, hvor leseren kan navigere mellom ulike nettsider og

tekster. Ifølge Miller vil nye leseveier bygges opp når brukeren navigerer seg mellom ulike tekstblokker ved hjelp av lenker. Dette gjør igjen at hypertekst er grunnleggende ikke-lineær. Vi skal komme tilbake til dette poenget om litt.

5. Det er *automatisk*. Selv om byggesteinene nødvendigvis skapes av mennesker, vil veldig mye innhold på digitale flater være tilpasset og redigert av ulike former for automatiske koder og algoritmer.
6. Det er *databasebasert*. I dette legger Miller at den tilgjengelige informasjonen er organisert som ulike databaser vi som lesere kan navigere oss mellom.

Et viktig poeng ved dette er, ifølge Miller, at digitale medier motsetter seg helhetlige narrativ, og også at det på et nivå forviser den tradisjonelle forfatterposisjonen. Miller formulerer det på denne måten:

Narratives, as typified in modernity by the novel and the film, attempt to create order. They have beginnings, middles and endings: a plot or a story in which a sequence of meaningful events is in a contextual 'cause and effect relationship' (Manovich, 2001). Furthermore, narratives generally lends themselves to the notion of an author: a voice which speaks with a certain amount of authority with regard to the portrayal of the events being represented or described. (...) Networked, digital, hypertextual, databased environments tend to suppress narratives, and get rid of authors (V. Miller 2013, 19-20)

Diskusjonen om forfatterens påståtte død er imidlertid ikke ny, eller eksklusiv for digitale medium. Dette drøfter også Trygve Riiser Gundersen i sin gjennomgang av forfatterrollen i «Forfatteren», hvor han gjennomgår Roland Barthes kjente essay «Death of the author» fra 1967, hvor Barthes erklærer forfatterrollens uviktighet. Samtidig er forfatteren en eksisterende funksjon som også gir ytringen autoritet. Riiser Gundersen skriver det slik:

I en tekstkultur som vår har forfatternavnet – selve *forekomsten* av et forfatternavn – en kommunikativ funksjon i seg selv, uavhengig av spørsmålet om avsenderen. Det bidrar til å kvalifisere ytringen. Det antyder dens plass innenfor et større tekstlig og sjangermessig system (Riiser Gundersen, 2008, p. 233).

I artikkelen «Why don't we read hypertext novels?» av Anne Mangen og Adriaan van der Weel er artikkelforfatterne inne på en lignende problemstilling, og hevder at hyperlenkede tekster ikke ender opp med å fungere slik at leseren «skaper» en ny tekst gjennom stadig nye lenker, men heller at leseren veksler mellom ulike tekster. Dette er, ifølge artikkelforfatterne, ikke nødvendigvis så annerledes fra hvordan vi også leser trykt tekst: «Insofar as it does offer

intratextual navigation this is of a kind that mimics the same type of navigation available in print texts: for example, between text and footnotes (...)» (Mangen og van der Weel 2015). Som vi skal se i fokusgruppene, er dette i stor grad samsvarende med hvordan gruppene navigerer.

I «Regler om beskyttelse (asyl)» legges det videre i utgangspunktet opp til at leseren skal kunne navigere seg fritt innad i teksten ved hjelp av lenker i begynnelsen. Som vi skal se er det ingen av fokusgruppene som i noen særlig grad benytter seg av denne funksjonen, men informatikkgruppa navigerer seg likevel relativt fritt i teksten ved hjelp av ulike hjelpefunksjoner. Begge gruppene har imidlertid en helt klar oppfatning av avsenderen til teksten, ikke nødvendigvis som en faktisk *skriver* av den fysiske teksten, men som en avsenderfunksjon de har tiltro til.

Vi følger med andre ord bare Miller et steg på vei, i erklæringen av forfatterens bortfall i møte med leserens frie digitale navigering. At digitale plattformer gir en *annen* makt til leseren enn en analog tekst, synes imidlertid relativt klart. Ikke dermed sagt at det ikke er mulig å hoppe fram og tilbake også i en trykt tekst, eller at alle som leser trykte tekster leser dem statisk fra begynnelse til slutt, men digitale medium legger unektelig i større grad til rette for denne typen selv-mediert innhold. Kanskje skal vi ikke snakke så mye om en forfatter som er død og begravet, som en forfatter som lener seg tilbake med beina på bordet, og lar leseren få holde på litt på egenhånd.

Tidligere nevnte Askehave og Nielsen skriver videre hvordan den digitale leseren arbeider seg ut og inn av teksten, og at nettekster må sees på som todimensjonale. De beskriver hvordan den faktiske leseren i møte med teksten veksler mellom å være en leser og en navigator. Disse vekslene er sirkulære, i den betydningen at de foregår kontinuerlig gjennom leseprosessen. Når den faktiske leseren er i «lesemodus» zoomer hun inn på teksten som om det var et trykt dokument, og når den faktiske leseren er i «navigasjonsmodus», zoomer hun ut og utforsker de andre mulighetene på nettsiden. Dette stemmer, som vi skal se i kapittel 5, særlig godt på informatikkgruppens navigering i teksten.

4.1.4 Formidling av asylregler i Skandinavia

Lovverket som «Regler om beskyttelse (asyl)» baserer seg på er felles for statene som har sluttet seg til Flyktningskonvensjonen. I tillegg har altså det norske lovverket en noe utvidet

definisjon, som i teorien åpner for at flere kan få status som flyktning enn de som faller under FNs definisjon. Flyktninger og asylstrømmer må i aller høyeste grad kunne sies å være en internasjonal problemstilling. Med dette i bakhodet kunne man kanskje vente at ulike offentlige instanser i ulike land ville tilby ganske lik informasjon, men slik er det ikke. Selv om det faglige grunnlaget for informasjonen i teorien ligner, vil både situasjonskonteksten og kulturkonteksten variere voldsomt fra land til land: Hva er holdningene til innvandring? Hva er tankene rundt offentlig informasjon? Gis informasjonen i et land som alltid har tatt imot mange asylsøkere, eller et land som er mer lukket? For sammenligningens skyld skal vi derfor ta en titt på nettsider fra Sverige og Danmark.

Sverige

The screenshot shows the website of the Swedish Migration Agency (Migrationsverket). The page is in Swedish and displays the 'Asylregler' (Asylum rules) section. The navigation menu includes 'Privatpersoner', 'Andra aktörer', 'Om Migrationsverket', and 'Kontakta oss'. The main content area is titled 'Asylregler' and contains the following text:

Den som vill få skydd i Sverige ska lämna in sin ansökan om asyl hos gränspoliserna när han eller hon reser in i Sverige, eller på en av Migrationsverkets ansökningsenheter.

Migrationsverket kan inte godkänna en ansökan om asyl som lämnas in vid en svensk ambassad. Den som inte har möjlighet att ta sig till Sverige för att söka skydd kan vända sig till UNHCR.

Det är Dublinförordningen som avgör var inom EU ansökan ska prövas.

Asylsökande

Asylsökande är den som tar sig till Sverige och ansöker om skydd (asyl) här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord.

Skäl för att bevilja asylsökande uppehållstillstånd

Sverige har skrivit under FN:s flyktingkonvention. Det betyder bland annat att Sverige ska pröva varje persons ansökan om asyl individuellt.

I den individuella prövningen ingår att ta hänsyn till den sökandes könsidentitet.

Skjerm bilde 5: Migrationsverket - Asylregler

Hos det svenske migrationsverket finner vi en tekst som ligner på «Regler om beskyttelse (asyl)» i innhold. Vi merker oss også den raske defineringen av hva en asylsøker er: «Asylsökande är den som tar sig till Sverige och ansöker om skydd (asyl) här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord» (Migrationsverket 2017). Til sammenligning nevner

«Regler om beskyttelse (asyl)» ordet asyl fire ganger (utover overskriften), og ingen av dem forklarer hva en asylsøker er.

Teksten går videre til å beskrive grunnene til at asylsøkere kan få oppholdstillatelse. Også her refereres det til FNs flyktningkonvensjon, men informasjonen som trekkes fram går i litt større grad på hvordan vurderingene gjennomføres, og hviler ikke i like stor grad på lovteksten.

«Asylregler» definerer, under overskriften «Flyktning», flyktning på denne måten:

Enligt flyktningkonventionen, svensk lag och EU-regler är du flykting om du har välgrundade skäl att vara rädd för förföljelse på grund av

- ras
- nationalitet
- religiös eller politisk uppfattning
- kön
- sexuell läggning eller
- tillhörighet till viss samhällsgrupp.

Förföljelsen kan komma från hemlandets myndigheter. Det kan också vara så att myndigheterna inte kan eller vill ge skydd mot förföljelse från enskilda personer eller grupper. (Migrationsverket, 2017)

Her legger vi merke til at Sverige, gjennom å være medlem i EU, ikke bare baserer asyllovgivningen sin på Flyktningkonvensjonen og egne lover. Videre kjenner vi igjen motsatsen til «velbegrunnet frykt» i «välgrundade skäl att vara rädd», men årsakene settes opp punktvis.

Med unntak av «Läs mer om Dublinföranordningen» etter det første avsnittet lenker ikke teksten ut før helt til sist. Her ligger det først en lenke som viser til mer info om asylsøkende barn, før det under overskriften «Läs mer» gis lenker til sju steder med mer juridisk informasjon. Den svenske teksten har altså flyttet ut mye av det rent juridiske.

Diskursmarkøren «utlendingen» er gjennomgående i «Regler om beskyttelse (asyl)», men vi finner den ikke igjen i denne teksten. I stedet benyttes hovedsakelig en mer generell «den som». Vi skal komme nærmere tilbake til «Utlendingen» i kapittel 6.

Teksten omtaler også et allment «du» i formuleringen «Enligt flyktingkonventionen, svensk lag och EU-regler är du flykting om du har välgrundade skäl att vara rädd för förföljelse på grund av (...)» (Migrationsverket, 2017), i tillegg til et mer rettet «du» når teksten omhandler unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning:

Om det under utredningen av din ansökan framkommer att du är krigsforbrytare, har begått brott mot mänskligheten eller något annat grovt brott, eller om du utgör ett hot mot rikets säkerhet, kan du inte få asyl i Sverige. Du kan ändå få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om du inte kan återvända till ditt hemland på grund av att du riskerar att dödas eller förföljas där.

Til sammenligning er det tilsvarende avsnittet i «Regler om beskyttelse (asyl)» på denne måten:

Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.

Vi legger også merke til at den svenske teksten viser at det også finnes unntak fra unntaket, og at også krigsforbrytere kan få opphold (men ikke flyktningstatus), dersom de ikke kan returnere til hjemlandet.

Danmark

Den danske motsatsen til UNE, Flytningenævnet, har ingen tilpasset informasjon om asylregler utover lenker til lovene (Flyktningenævnet, 2017). I stedet har Danmark en generell informasjonsside for alle personer som skal bo i Danmark, ved tittelen «Ny i Danmark», og det er her vi finner en informasjonstekst om asylregler. Siden er driftet av Udlændingestyrelsen, som tilsvarer UDI i Norge. Tittelen på nettstedet tilsier tilsynelatende at denne teksten er rettet til den faktiske leseren som nettopp er «ny», men informasjonen tilsvarer likevel i stor grad den vi ser hos UNE og Migrationsverket.

ny i danmark,dk Kontakt | Om nyidanmark.dk | Presse | Sitemap Indtast søgeord

Nyheder | Blanketter | Publikationer | Spørgsmål & Svar | Lovstof | Tal & statistik | Min Side

Dansk | English

< Forside : Indrejse & ophold : Asyl

▼ Indrejse & ophold

- Visum
- Familiesammenføring
- Arbejde
- Ph.d.-studerende
- Studier
- Au pair
- Praktikanter
- Working Holiday
- ▼ Asyl**
 - Asylprocessen
 - Kvoteflygtninge
 - Uledsagede mindreårige asylansøgere
 - Landeoplysninger
 - Asylcentre
 - Asylansøgenes vilkår
 - Hvor kan asylansøgerne bo?
 - Visitering
 - Forsøgelse af udlændinge med ulovligt ophold
 - Pas til udlændinge
 - Forlængelse
 - Ophør
- Humanitært ophold
- Friby-ordningen
- Religiøse forkyndere
- Permanent ophold
- Gebyr
- Opholdskort med biometri

Asyl

En asylansøger er en udlænding, som søger om ret til at opholde sig som flygtning og opnå beskyttelse.

Konventionsstatus

Bestemmelsen i udlændingelovens § 7, stk. 1 vedrører såkaldt konventionsstatus. Der gives i disse tilfælde opholdstilladelse, fordi udlændingen er omfattet af FN's Flygtningekonvention.

Ifølge FN's Flygtningekonvention er en flygtning en person, som nærer en velbegrunnet frygt for at blive forfulgt på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en social gruppe eller sine politiske anskuelser og som befinder sig uden for det land, hvor personen er statsborger.

En opholdstilladelse gives for højst 2 år ad gangen.

Beskyttelsesstatus

Bestemmelsen i udlændingelovens § 7, stk. 2 vedrører såkaldt beskyttelsesstatus. I disse tilfælde meddeles en udlænding asyl, hvis vedkommende ved en tilbagevenden til sit hjemland risikerer dødsstraf eller at blive underkastet tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Bestemmelsen i udlændingelovens § 7, stk. 2 er udformet i overensstemmelse med relevante konventionsbestemmelser, herunder navnlig Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 og tillægsprotokol nr. 6 til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

En opholdstilladelse gives for højst 1 år og efter 1 år for højst 2 år ad gangen.

Midlertidig beskyttelsesstatus

Hvis en person opfylder betingelserne i udlændingelovens § 7, stk. 2, gives der i nogle tilfælde såkaldt midlertidig beskyttelsesstatus efter udlændingelovens § 7, stk. 3. Det sker, når risikoen for dødsstraf eller for at blive underkastet tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf har baggrund i en særlig alvorlig situation i hjemlandet præget af vilkårlig voldsudøvelse og overgreb på civile.

Læs også

- > Notater vedrørende menneskerettigheder
- > Spørgsmål og svar om asyl

Kontakt

- > Kontakt Udlændingestyrelsen

Skjerm billede 6: Ny i Danmark - Asyl

Igen ser vi at teksten åpner med en definisjon av hva som utgjør en asylsøker: «En asylsøker er en udlænding som søger om ret til at opholde sig som flygtning og opnå beskyttelse» (Ny I Danmark, 2016)

Videre finner vi her igjen «utlendingen» vi ikke fant i den svenske teksten. Vi får vite at en utlending som er omfattet av FN's flyktningkonvensjon får opphold i Sverige, og hva som skal til for å kvalifisere som flyktning:

Ifølge FN's Flygtningekonvention er en flygtning en person, som nærer en velbegrunnet frygt for at blive forfulgt på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en social gruppe eller sine politiske anskuelser og som befinder sig uden for det land, hvor personen er statsborger. (Ny.i.Danmark, 2016)

Her ser vi hvordan denne teksten eksplisitt støtter definisjonen på Flyktningkonvensjonen, i motsetning til Migrationsverkets tekst, hvor man var en flytning basert på både konvensjon, og svensk- og EU-lovgivning. Dette til tross for at Danmark også er et EU-land.

I «Regler om beskyttelse (asyl)» sin innledende definisjon av flyktning vises det kun til utlendingsloven, mens referansene til Flyktningkonvensjonen kommer lengre ned i teksten:

Hva er en flyktning?

Etter [utlendingsloven § 28](#) skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad anerkjennes som flyktning dersom vedkommende:

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,
- eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.

Heller ikke hos Ny i Danmark finner vi lenker underveis i teksten. Til gjengjeld lenkes det i høyre sidestolpe til en side med spørsmål og svar knyttet til asyl.

> Indrejse & ophold

▼ Spørgsmål og svar

▼ Asyl

EU/EØS og Norden
Familiesammenføring
Familiesammenføring
efter EU-retten
Gebyr
Generelt
Min Side
Digital selvbetjening

> For samarbejdspartnere

Asyl

Her kan du finde spørgsmål og svar på asyl-området.

Hvad er en asylansøger?

En asylansøger er en udlænding, som søger om ret til at opholde sig som flygtning i et andet land og blive beskyttet af dette land, men som endnu ikke er blevet anerkendt som flygtning.

Hvad er en uledsaget mindreårig asylansøger?

Mindreårige asylansøgere anses for uledsagede, hvis de indrejser i Danmark uden ledsagelse af forældre eller andre myndige personer, der kan anses for at være trådt i forældrenes sted. Læs mere om [uledsagede mindreårige asylansøgere](#).

Hvad er en udsendelsehindret?

En udsendelsehindret er en udlænding, som har fået endeligt afslag på asyl, men som ikke er i stand til at vende tilbage til sit hjemland. Læs mere om [udsendelsehindrede](#).

Hvad er en flygtning?

En flygtning er en person, hvis ansøgning om asyl er imødekommet, og som således har fået opholdstilladelse som flygtning. Læs desuden nedenfor om konventionsflygtninge og kvoteflygtninge.

Hvad er en konventionsflygtning?

En konventionsflygtning er en flygtning, som anses for omfattet af FN's Flygtningekonvention. Ifølge konventionen er flygtninge personer, som har en velbegrunnet frygt for forfølgelse på grund af race, religion, nationalitet, tilhørsforhold til en særlig social gruppe eller politiske opfattelser.

Hvad er en kvoteflygtning?

📄 ✉️ A- Å+ 📄 📄 ?

Spørgsmål & svar

Vælg emne

Kontakt

> Kontakt Udlændingestyrelsen

Skjerm billede 7: Ny i Danmark - Spørgsmål og svar

Her finner vi enda et sett med definisjoner på asylsøker og flyktning. Definisjonen av asylsøker har fått et tillegg om at asylsøkeren «endnu ikke er blevet anerkendt som flygtning», og ligner slik mer på den svenske definisjonen. Den danske definisjonen på flyktning fokuserer derimot ikke på hva som skal til for å oppfylle kravene til asyl, slik den svenske definisjonen gjør, men slår i stedet fast at en flyktning er en asylsøker som har fått søknaden innfridd:

En flygtning er en person, hvis ansøgning om asyl er imødekommet, og som således har fået opholdstilladelse som flygtning. Læs desuden nedenfor om konventionsflygtninge og kvoteflygtninge. (Ny i Danmark, 2016)

4.2 Situasjonstekster

Som offentlig instans skal UNE tilby informasjon om hva de driver med, et mål som også understrekes av kjerneverdien «åpenhet». Dette inkluderer sannsynligvis både en åpenhet i de konkrete klageprosessene UNE behandler, og en mer generell åpenhet om aktivitetene og feltet. Et interessant spørsmål i denne sammenhengen kan være hvorvidt åpenhet dreier seg om å tilby informasjon til den som spør, å ikke holde tilbake informasjon generelt, eller å også sørge for at den informasjonen som gis er forståelig nok til å faktisk oppfylle formålet. Med språkprofilen i bakhodet kan vi regne med at målet til UNE er nærmere det siste. Samtidig kan det altså, som vi også så i språkprofilen, se ut som om fokuset først og fremst er på å tilby klar og tilgjengelig informasjon om konkrete saker. At informasjonen overhodet finnes på hjemmesidene tyder imidlertid på at det finnes et mål om å være en informasjonskanal på feltet. Vår tekst «Regler om beskyttelse (asyl)» hviler nok på en slik forpliktelse til at informasjonen skal finnes tilgjengelig.

«Regler om beskyttelse (asyl)» ble sist oppdatert 18.03.2015. At vi forholder oss til en oppdatert dato, og ikke tidspunktet den først ble skrevet, er typisk for digitale tekster. Siden de er så lette å endre, er digitale tekster, i motsetning til trykte tekster, ofte i en kontinuerlig utvikling. Når teksten per dags dato ikke er blitt oppdatert på to år, er den i digital sammenheng å oppfatte som en relativt gammel tekst. Samtidig betyr ikke dette at feltet ikke endrer seg. Omgivelsene rundt teksten har sannsynligvis endret seg ofte i løpet av de to årene, og dermed også endret hva leseren ser når hun møter teksten. I tillegg vil teksten naturlig nok møtes av en hel rekke forskjellige faktiske lesere, som bringer med seg ulike mål for lesningen.

Det er ikke åpenbart hva slags retorisk situasjon «Regler om beskyttelse (asyl)» forholder seg til. Utover å sørge for at informasjonen finnes på nett, kan det være vanskelig å definere akkurat hva teksten vil. Dette smitter over på leserne, noe som også kommer fram hos fokusgruppene: De skjønner ikke helt hva formålet med teksten er. En av fokusgruppedeltakerne formulerer at teksten virker som om den mest er laget fordi noen har tenkt at informasjonen bør finnes på nett. Dersom dette er tilfellet, kan vi kanskje si at i tekstens situasjonskontekst befinner både produsenter og lesere seg internt i UNE. Samtidig vet vi jo at teksten på ingen måte er intern. Den ligger åpent tilgjengelig på nettet.

4.2.1 Asylsøkere og informasjon

«Regler om beskyttelse (asyl)» er en tekst om asylregler, men det er ikke nødvendigvis en tekst ment for mennesker på flukt. UNEs tekst «Regler om beskyttelse (asyl)» er nok ikke ment som en informasjonstekst for mennesker på flukt, selv om den finnes på både norsk og engelsk. Det er UDI som har ansvaret for søknadsprosessen til asylsøkere, og på deres nettsider finner vi også informasjon tilpasset denne gruppen. Her kan altså søkeren velge at hun skal søke om opphold i Norge, hvilket land hun kommer fra hva slags type opphold hun søker om (i vårt eksempel: asyl). UNEs ansvar er de som allerede har vært gjennom denne prosessen og fått avslag, og som deretter vil klage på avgjørelsen. I teorien har søkere som er i kontakt med UNE allerede fått den informasjonen de skal ha om de norske asylreglene. Samtidig er dette altså et av punktene hvor tekster som ligger åpent på nett nødvendigvis skiller seg fra informasjon som går direkte til den faktiske leseren, for eksempel i et brev, siden informasjon som ligger åpent på nettet kan bli lest av hvem som helst. Før vi går videre skal vi derfor ta oss tid til å se litt på asylsøkere og informasjonsinnhenting.

Mine intervjuer med tidligere asylsøkere tilsier at asylsøkere i en søknadprosess i liten grad benytter seg av sider som UNE.no og UDI.no, for å finne informasjon. Dette på tross av at begge informantene oppgir å bruke internett til det meste annet:

(På spørsmål om informanten bruker telefonen sin til å søke opp ting informanten lurer på)

Informant A: yes i use the internet almost everytime

Nora: ya ok hh

Informant A: yes i use internet everytime to get information for everything (308-310)

Informant B sier det på denne måten, på spørsmål om hvordan informanten ville søkt opp informasjon i et tenkt scenario: «Informant B: akkurat nå det er internett v er tilgjengelig man søker på den og leser noen artikkel om det».

Samtidig oppgir begge informantene hvordan man som asylsøkere, i tillegg til informasjon fra offentlig forvaltning, får informasjon fra andre kilder. Informant B beskriver hvordan han, i prosessen med å søke asyl, støttet seg på informasjon fra nettverket sitt og bekjente som allerede hadde vært gjennom prosessen.

Informant B: [jeg] har noen som fra familien bodd lang tid i Norge og noen venner

Nora: mm

Informant B: som har hatt god oversikt og snakket fra et opphold og snakket litt engelsk

Dette støttes også delvis av informanten i Jussbuss. Jussbuss jobber ikke direkte med asylsaker, men med mange tilstøtende temaer, og har dermed kontakt med mennesker som har vært eller er i kontakt med utlendingsforvaltningen. Ifølge informanten er det et gjennomgående trekk at veldig mange har kontakt med, og får hjelp av, norsktalende ressurspersoner som verger, flyktningguider, venner eller lignende:

Men det er veldig det er absolutt et noe gjennomgående at det er veldig veldig mange av mine klienter som har en kontaktperson av et eller annet slag eee ja enten det er en venn eller noen som jobber på introduksjonsprogrammet eller hva det enn skulle være veldig veldig ofte at de har en kontaktperson for de de ofte er nyankomne og snakker språket dårlig og ja og det gjør også at språkbarrieren mellom oss og klientene blir ee skal vi se den blir ikke så tydelig da fordi vi alltid har noen som snakker bittelitt bedre som vi kan snakke med (Informant Jussbuss)

Et lignende funn finner vi i studien «Connecting with new information landscapes: information literacy practices of refugees». Her beskrives det også hvordan flyktninger i Australia er avhengige av kontaktpersoner, for å kunne navigere i det som oppleves som en informasjonsoverflod. Videre støtter asylsøkerne seg på miljøet de er en del av, men stoler ikke nødvendigvis fullt ut på informasjonen derfra (Lloyd, et al., 2013). Tross forskjellene er funnene relevante for det asylsøkerne i Norge sannsynligvis opplever, og støttes altså av det mine informanter beskriver.

Språkbarrieren som ofte er tilstede minskes altså gjennom et norsktalende mellomledd, som potensielt også hjelper til å navigere i en stor mengde informasjon. Samtidig som dette kan bidra til å forenkle informasjonen, betyr det nødvendigvis også at informasjon blir filtrert gjennom et ekstra ledd. Slik blir det enda viktigere at kildene er tydelige, for å forhindre at misforståelser oppstår gjennom en slags språklig viskelekk.

Et annet viktig poeng som går fram av samtaler med de tidligere asylsøkerne er en høy skepsis til det de blir gitt av informasjon. Samtidig som asylsøkeren er avhengig av å kunne stole på den filtrerte informasjonen hun mottar, er sannsynligheten stor for at hun også vil

møte den med skepsis. Dette gjelder også informasjon de mottar fra andre asylsøkere. Informant A beskriver en situasjon hvor en annen person fortalte informanten om at alle fra Syria skulle få opphold i Norge:

Informant A: ss somebody from:e iran

Nora: mm

Informant A: he told me ee don't k care about that all norwegian all the syrian people they gonna take recident because

Nora: mm

Informant A: you know my country how

Nora: mm

Informant A: soo just like that

Nora: and you trust when people tell you things like that [do you]

Informant A: [noou] i don't trust anyone

En lignende virkelighetsbeskrivelse finner vi hos informant B. På spørsmål om informasjonsflyt asylsøkere imellom beskriver informanten hvordan mange som bor på asylmottak blir skeptiske til informasjon som ikke er bekreftet:

Informant B: mange stoler ikke på hverandre

Nora: nei

Informant B: mange tenker at det er som det er en type noen av dem venter flere år

Nora: ja ikke sant

Informant B: mange av dem blir litt sånn paranoid på en måte

De to informantene bekrefter altså til dels at det finnes informasjon «i omløp», men også at dette ikke nødvendigvis er noe man stoler på. Slik blir den informasjonen man faktisk stoler på viktigere. Det kan altså virke som om asylsøkere i stor grad støtter seg på den direkte kontakten med forvaltningen, og filtrert informasjon gjennom venner, verger, flyktningguider og lignende. Dersom vi stiller dette sammen med det vi fant under analysen av UNEs språkguide, ser vi at UNEs nettsider ikke anses som å være informasjon for asylsøkere, verken fra UNE eller asylsøkernes perspektiv. Dette betyr selvfølgelig ikke at UNEs nettsider ikke kan spille andre viktige roller i forbindelse med kommunikasjon av asylregler. Dette kommer vi tilbake til i seinere kapitler.

4.3 Kulturell kontekst

Innvandring, flyktningtilstrømning og asylregler er et hyppig debattert spørsmål, med til dels harde fronter og sterke meninger. Som vi så vidt var inne på i kapitlet om utlendingsloven, så vi også at denne debatten ikke er ny: Hvem kan telles som en flyktning, hva vil det si å være på flukt, hvem har ansvar for menneskene som flykter? Dette er spørsmål som førte fram til den første flyktningkonvensjonen, og har foregått siden (og sannsynligvis i ganske lang tid før, også).

Fordi feltet er så betent blir ordene som brukes for å beskrive det desto viktigere. Slik vil én innvandringskritisk aktør kanskje snakke om lykkejegere, mens en som mener Norge bør ta imot flere flyktninger kanskje betoner nettopp flukt-aspektet. Gjennom ordene som velges, plasserer også deltakerne seg i debatten.

Også fokusgruppene diskuterer valg av ord, når de blir bedt om å diskutere forskjellen mellom asylsøker og flyktning. Som vi så over er en asylsøker per definisjon en person som søker om å bli anerkjent som flyktning, mens for fokusgruppene knyttes ordene også opp til hvem som implisitt fortjener beskyttelsen. «Asylgruppa», som ble rekruttert ut ifra at de har eller hadde hatt en form for tilknytning til asylfeltet diskuterte det på denne måten:

Signe: (...) på sånn lekmannsnivå så tror eg at de begrepene vil gå litt sånn over i kvarandre men eg lurar på om det e en slags oppfatning om sånn kollektivt at flyktning e noe litt mer sånn verdig trengende

((...))

Signe: asylsøker e jo mer i noen kretser mer et skjellsord brukes mer negativt enn flyktning ville ha gjort

((...))

Helene: sorry ee det er jo sånn nittitallskategori på en måte det er litt sårnere Balkan hungersnød m aktig kategori på en måte ee og asylsøker er en mye mer ny kategori i sånn politisk diskurs på en måte e og har mye mer sånn stigma knytta til seg

Gro: æ trur det endra sæ litt når de va den store debatten om kvoteflyktninga for en par år siden når man e og da også sammen med krigen i Syria at det e på en måte verdig trengende som du si og mm ja som på en måte blir fremstilt på tv som kommer fra krig men asylsøker blir på en måte ofte ee det samme som en lykkejeger

Fokusgruppa setter her fingeren på et interessant poeng: Flyktningkonvensjonene, og dermed også det norske lovverket, ble født ut av store katastrofer, og videreutviklet når verdenssituasjonen endret seg på en måte som gjorde at lovverket ikke fanget opp de det var ment til å hjelpe. Slik blir også selve uttrykket tilsynelatende knyttet til de store og gjenkjennelige situasjonene, hvor tilskueren lett kan kjenne igjen at det er flyktninger det dreier seg om.

I den andre enden vil kanskje asylsøkeren befinne seg: kjennetegnet juridisk ved at man nettopp ikke vet om hun er en flyktning eller ikke. Og her blir vi offer for en liten retorisk spagat, for når det gjelder det faktiske mennesket på flukt, vil opplevelsen av situasjonen selvfølgelig ikke være at hun først er en asylsøker og så endelig blir en flyktning når hun får opphold i Norge. Tvert imot er det kanskje da hun slutter å være en flyktning.

Den andre fokusgruppa, som ikke hadde noe utdypende kunnskap om asylfeltet på forhånd, legger seg mye nærmere personen på flukt sin opplevelse av situasjonen, når de blir bedt om å definere hva en flyktning er:

Martine: ja hvis du flykter man må jo flykte fra noe

Flere: mmm

Martine: så hvis du drar fordi du vil tjene penger for eksempel e vet ikke om det e en flyktning e

Eva: Nei eller

Kristoffer: e d den du høres jo ut som en definisjon som må være opp til den enkelte mer eller mindre da

Flyktningen er her *den som flykter fra noe*, og dette noe er noe annet enn for eksempel fattigdom. Den samme gruppen diskuterer også hvorvidt man slutter å være flyktning dersom regimet man flyktet fra forsvinner. Igjen er altså det å være en flyktning mer en tilstand, eller en handling, enn en definert status.

Også asylgruppa trekker fram flyktningen som en handlende aktør, da i motsetning til nettopp asylsøkeren.

Helene: det er jo sånn bare for å det er interessant det der med at du har på en måte på den ene siden en sånn derre gruppe individer som er lykkejegere og så har du flyktninger som er på en måte eh det er ekstremt mye sånn derre agency knytta til asylsøkern som tar individuelle valg mens flyktninger er på en eller annen måte også avpolitisert på en måte

((...))

Helene: at de er på en måte bare en kropp som blir kasta rundt av storpolitiske skifter på en måte eh de er litt sånn derre depolitisert på en måte kanskje

Igjen merker vi oss motsetningen til den juridiske definisjonen, hvor asylsøkeren nødvendigvis er den som gjør noe aktivt: søker om asyl, mens flyktning er en status som blir tildelt.

Den generelle diskursen rundt asylpolitikk og flyktninger er nødvendigvis en annen enn den rent juridiske. Slik vil det sannsynligvis være på de fleste felt hvor jussen har en definisjon. Samtidig er det altså innenfor dette feltet en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)» befinner seg, og hvor den er nødt til å navigere, og å la teksten innta det juridiske perspektivet, er også et perspektiv.

5 Hovedfunn fra fokusgruppene

Vi har allerede nevnt fokusgruppene, og som nevnt i kapittel 2 vil også momenter herfra informere analysen i kapittel 6. I dette kapitlet vil jeg likevel trekke fram noen av hovedfunnene, og fokusere på dem.

5.1 Informasjonskilder og troverdighet

Da gruppene ble bedt om å finne informasjon om norske asylregler, skilte fremgangsmåten til de to gruppene seg litt fra hverandre. Asylgruppa, som var satt sammen av mennesker som på tidligere eller nåværende tidspunkt hadde jobbet med eller engasjert seg i asylopolitikk, oppsøkte de stedene på internett hvor de visste at informasjonen fantes, i dette tilfellet NOAS.no. På spørsmål om hvorfor hun ville inn på NOAS sine sider oppga deltakeren at hun kjente til at informasjonen fantes, og at den var pedagogisk forklart:

Gro: ehm, fordi æ visste at det var ganske enkelt forklart, og hvis ehm, ja, at de e relativt pedagogisk, æ trur det finns på udi også

Samme deltaker oppga også NOAS som en kilde til informasjon om asylsaker, i fellesskap med udi.no og generelle nyhetssider:

Gro: og unhr og flyktningehjelpen ,og så, da går man inn der man vet at det finns ee, det finns statistikk, og så har noas gode sider når det gjeld rettighetsarbeide

Helene, en annen deltaker i samme gruppe foreslo i utgangspunktet å google etter informasjonen, «jeg tror bare jeg hadde googla asylregler pluss Norge», men var fornøyd med informasjonen på NOAS.

Informatikkgruppa diskuterte også hvorvidt de ville søke opp informasjonen, eller gå rett til en spesifikk kilde, men endte likevel opp med å søke:

Martine: eg hadde bare googla det

Eva: [ja asylregler]

Martine: og så [hadde eg sett ka kilden va]

Eva: mm

Truls: regler om asyl

Martine: eg hadde ikkje gått inn på udi og bynt å finn leita der

Begge gruppene nevner UDI som en mulig kilde, noe som kan tyde på at UDI ligger ganske langt framme i bevisstheten når det kommer til informasjon på feltet, men ingen av gruppene oppsøker den uten å bli direkte oppfordret til det. I samtaleutdraget over ser vi hvordan Martine opplyser om at hun *ikke* vil gå inn på UDI for å finne informasjonen. Et lignende utsagn finner vi fra Helene i asylgruppa:

Helene: fordi jeg tenker liksom e jeg ville vært skeptisk til å e gå inn på udi sine sider for å finne den informasjonen fordi jeg hadde bare gått ut fra at det er et helvete å finne fram til

Nora: mm

Helene: inne på deres sider eehm fordi at det er det jeg tenker at offentlige instanser at de er dårlige på nettsider på en måte hh

Samtidig som gruppene kjenner til UDI, og sannsynligvis anerkjenner det som en pålitelig kilde, unngår de altså aktivt å oppsøke den når de blir bedt om å finne informasjonen. Helen eoppgir som grunn at hun regner med at offentlige sider er vanskelige, mens årsaken er mer usagt i informatikkgruppa. Når de senere går inn på UDI.no, beskriver imidlertid deltakeren Truls den som at den ser ut «om en sånn statlig infoside sånn som jeg forventer at den skal se ut». Skepsisen mot den offentlige kilden er likevel verdt å merke seg, og en utfordring offentlige aktører kanskje bør være klar over: Det hjelper nødvendigvis lite med klarspråket informasjon om de som trenger den aktivt lar være å oppsøke den.

På spørsmål om de visste hva en flyktning eller en asylsøker er, var begge gruppene i utgangspunktet forsiktige i formuleringene, og understreket at de ikke egentlig visste så mye om det. Informatikkgruppa svarte slik:

Nora: ja veit dokker ka:a definisjonen på en flyktning e?

Martine: nei [veldig]

Truls: [h m]

Kristoffer: [ikke] definisjonen nei

Flere: nei

Eva: noen som har måttet forlate landet sitt (.) fordi at det fare for livet deres eller et eller annet sånt

Nora: mm

Truls: ja det jeg tenker også men jeg tør ikke si liksom det er det

Asylgruppa svarte på denne måten:

Nora: eee veit dokker ka som definisjonen på en flyktning?

(..)

Signe: eh nei, ikkje sånn ikkje sånn den som står i læreboka, eh hm eg har bare en følelse av ka eg tror sånn en flyktning e

Signe: Gro?

Gro: en som har fått beskyttelse i et tredjeland
Nora: mm
Gro: etter å ha søkt asyl
Nora: ja
Gro: trur æ

Vi merker oss at begge gruppene understreker at dette er noe de tror, ikke noe de vet, og det kan virke som om de på dette feltet har et ganske bevisst forhold til sine egne potensielle kunnskapshull. Når diskusjonen beveger seg over fra de rene definisjonsspørsmålene, blir gruppene mer villige til å støtte seg på informasjon de har fra tidligere, og lage konklusjoner basert på denne, som i dette segmentet fra informatikkgruppa:

Eva: kan en person få lov til å bli selv om han/hun ikke kvalifiserer som flykning
Martine: ja det sto det
Sigurd: ja det er særskilt greier
Martine: hvis du har familiegjening
Truls: hva er greia med mullah krekar er han det liksom kvalifiserer han
Martine: han skal vel han skakke han ut til Italia
((litt seinere i samtalen:))
Truls: på den siste så tok jeg må kunne skje i fremtiden på grunn av det vi nettopp sa om mullah krekar

På en lignende måte ser vi asylgruppa konkludere i spørsmålet om hvorvidt man kan miste asylretten på grunn av løgn underveis i prosessen:

Helene: men det er noe annet enn hvis man har løyet underveis da?
Gro: men ska vi bare svar etter det vi har lest her?
Nora: eller ja, det dokker føle besitt av kunnskap på det her tidspunktet
Gro: okei
Helene: hhja
Signe: okei, for eg vil si at det eg besitt av som eg høre på en måte i media og fra mine venner
Helene: mm
Signe: som jobba med disse typer saker e jo at man blir kasta ut hvis ens foreldre løy underveis
Gro: ja
Signe: [for tyve år siden]
Helene: [j a] du mister jo statsborgerskapet ditt i disse dager

Når gruppene blir usikre knyttet til teksten, eller når de ikke finner det konkrete svaret på spørsmålet i teksten, vender de seg altså i høy grad til nyhetssaker og narrativ de allerede kjenner til. Saken om Mullah Krekar har pågått i en rekke år, mens «Statsborgerskapssaken» hadde stor medieoppmerksomhet i perioden rundt gjennomføringen av fokusgruppene (Se eksempelvis Dagbladet, 2017; Nettavisen, 2017; TV2, 2017). Alle i diskusjonen kjenner tilsynelatende til sakene gjennom medieoppmerksomheten, og knytter referanser til dem. Det

kan altså se ut som om de store nyhetssakene på asylfeltet fungerer som kilde ikke bare til informasjon om de spesifikke sakene, men som generaliserbare utgangspunkt.

Begge gruppene oppgir selv også ulike varianter av nyheter som primærkilde for asylstøff:

Martine: Nyhetene
Eva: Politisk kvarter
Kristoffer: NRK generelt
Flere: ja
Sigurd: ja NRK nettaviser
Truls: Leo Ajkic
Flere: ((latter))
Eva: nei men radio hører mye på radio nyheter og sånn
Kristoffer: ja jeg også
Flere: ((samtykker))
Eva: men selvfølgelig også nettaviser og sånn

På spørsmål om det er noen grunn til at så mange av dem trekker fram NRK svarer Informatikkgruppa at det er fordi det «public broadcasting» og at det ikke er reklamefinansiert. På et nivå kan vi altså her se en viss form for ekstra tillit til den «statlige», eller ikke private kilden, selv om de altså ikke oppsøker UDI som informasjonskilde.

Også asylgruppa nevner nyheter som kilde på samme spørsmål:

Signe: e det e jo litt flaut da, litt sånn avslørende, men den dere alltid nyheter på nrk høre eg på kvar morgen, så det jo på en måte der eg plukke opp hvis
Helen: mm
Signe: det e et eller annet endring, eller noe vesentlig som har skjedd
Gro: men det e jo ikkje flaut
Signe: nei, men det ekkje nå dybdekunnskap
Flere: ((latter))
Gro: [nei men]
Signe: [det begrense seg] til overskriftene, men i allefall ja sånn fra dag te dag det er primærkilden min trur eg
Helene: mm
Signe: og Gro
Flere: ((latter))
Gro: nei, det kommer litt an på, for æ har jo også jobba med det her før, nu jobba æikkje så mye med det, men da da æ jobba med det så va det jo udi
Nora: mm
Gro: og unher og flyktningehjelpen og så da går man inn der man vet at det finns ee det finns statistikk, og så har noas gode sider når det gjeld rettighetsarbeide, o:og når det e sånn på privaten hh holdt æ på å si så e det vel nyhetene og så dagsnytt atten
Signe: dagsavisen skriver [en del om]
Gro: [ja de skriver] mye om det
((litt senere i samme samtale:))
Helene: altså forstått på den måten at jeg, ehm eh, bortsett fra at jeg også hører på sånn nrk nyheter om morran, men det er faktisk sånn at jeg e nesten ikke klarer å høre på dagsnytt atten lenger, bare period liksom, fordi jeg får lyst til å knuse radioen min

Også her trekkes NRK fram, gjennom Alltid nyheter, Politisk kvarter og Dagsnytt atten, men også andre nyhetskilder som Dagsavisen trekkes fram, i tillegg til de tidligere nevnte kildene UDI og organisasjoner på asylfeltet. Asylgruppa er også mer delt i hvorvidt de stoler på NRK som kilde:

Gro: nei asså fordi æ vet at jo æ stola på at (..) asså æ stola på det som blir gjenfortalt at de ikkje lyd eller nå sånt æ trukkje det e manipulert men e for eksempel det va aftenposten da men æ kan tenke mæ at nrk kunne gjort noe lignende hadde en undersøkelse der det va sånn en av fire vil ikkje ha asylsøkere eller vil ikkje ha asylsøkera i forrige uke

Signe: hm m

Gro: også e da e det jo også sånn tre av fire vil faktisk ikke sant

Gruppa hevder at problemet ikke er at de ikke tror det som rapporteres er basert på fakta, men at informasjonen nødvendigvis er vinklet.

Et morsomt og interessant moment i denne sammenhengen, er at begge gruppene relativt uoppfordret trekker fram varianter av nyhetssaker som den informasjonen de «egentlig» vil ha når de leter etter informasjon. En deltaker (Martine) i Informatikkgruppa sier at hun helst vil ha «en punktlig liste», mens en annen deltaker (Eva) beskriver det på denne måten: «men æ asså leite kanskje ubevisst etter sånn *hvordan få asyl* (...) æ får sånn side2 sånn e sånn blir du (...) sånn blir du flyktning». Deltakerne i gruppa spinner videre på dette, og ramser opp ulike varianter av typiske nettsaker: «ti regler for ti tips til», «ti ting du bare må huske», «ti ting du ikke må gjøre hvis du vil ha asyl», «nummer ni kommer til å overraske deg», «du gjetter aldri hvorfor listhaug nektet denne personen asyl». Samtidig som akkurat denne økten er morsomheter fra gruppas side, sier det potensielt noe om hva slags tekster de som lesere venner seg til å lese når de søker informasjon. De tenkte sakene de beskriver minner, som deltakeren sier, om de lette forbrukersakene man kan finne på nettsteder som side2 og dinside.

Deltakeren Eva beskriver også hvordan hun gjerne vil ha en spørsmål/svar-struktur på tekstene når hun skal sette seg inn i noe:

Eva: ofte så like æ sannerre spørsmål og svar-sida æ da

Sigurd: ja ikke sant

Eva: der du får spørsmålet på toppen og så e det sånn hvem kan få asyl i Norge og så får du liksom en tekst og så får du et spørsmål en overskrift og så får du en tekst da e det på en måte veldig tydelig hva det svare på

Et lignende moment trekkes også fram av en deltaker i asylgruppa, når hun beskriver sin drømmekilde: «det som hadde vært min sånn erre drømmescenario hadde vært å google det og så få en sånn derre aftenpostenartikkel hvor de har sånne faktabokser, dette, ja skjønner du, det er sånn jeg finner informasjonen min, hhhhh» (asylgruppa). Samtidig som asylgruppa hevder seg kritiske til fremstillinger i nyhetsartikler, kan det altså virke som det svært redigerte har sin appell for dem som informasjonsformidling.

Generelt er begge gruppene opptatt av kildekritikk når de oppsøker informasjon.

Informatikkgruppa nevner at de alltid vil vurdere kilden når de er på jakt etter informasjon om et felt, og påstanden blir bekreftet når de leter etter svar på spørsmål fra spørreskjemaet og kommer inn på en side de ikke kjenner til:

Kristoffer: sånn nå hopper vi inn på random kilde på internett
((Siden «stemmerettsambassadører, som skulle få ungdommer i Hedmark til å stemme i valget 2013))

Truls: er det wordpress?

Eva: men der e det det ikke det samme

Sigurd: hva er det det sto det øverste der derfor skal jeg stem-

Martine: ((uhørbart))

Sigurd: nei, det er ikke det samme

Truls: jeg vil se på om oss

Her ser vi altså hvordan Kristoffer understreker det litt utrygge ved å ironisk omtale siden som «random kilde på internett», mens Truls påpeker at han vil se på «om oss» før de går videre. Senere i samtalen omtaler også Kristoffer siden som en de var «litt skeptisk til». På direkte spørsmål om hva som skal til for at de stoler på informasjon svarer de også at det er kilden:

Nora: trur dokker når når dokker oppsøke informasjon sånn generelt ee ka vil dokker på en måte si e viktig for at dokker ska stol på informasjonen

Sigurd: kilden

Flere: ja

Martine: at det liksom ikkje e nettavisen.no [men at det e nrk]

Truls: [eller liksom forum på kvinneguiden]

Når gruppa blir bedt om å vurdere UNEs troverdighet knytter de det igjen opp til at de symbolene de gjenkjenner på siden. På samme tid opplever de siden innholdsmessig som rotete og vanskelig å forholde seg til.

Nora: eehm oppfatte dokker den her som helhet når dokker skjer den som på en måte en troverdig kilde

Eva: det e på grønn av

Martine: løven

Eva: navnet på en måte utlendingsnemnda da tenker æ ja okei

Kristoffer: dette er folk som

Eva: da e det liksom

Kristoffer: disse bør vite hva de driver med

Truls: ja

Eva: men siden i sæ selv asså grensesnittet til denne siden e ikke sånn derre ee som æ tenke at e kjempebra den e rotete liksom

At siden er rotete er de også inne på når de umiddelbart i begynnelsen avviser siden som kilde. De beskriver den også som «for masse tekst og sånn det var egentlig en litt sånn slitsom side». Samtidig som de helst vil bruke andre kilder til informasjon, ser vi altså en form for indeksikalsk troverdighet, hvor siden får etos gjennom hva de ulike symbolene peker til. Gruppa har en oppfatning av UNE som en troverdig kilde, men synes umiddelbart siden er såpass slitsom at de heller vil oppsøke andre kilder, selv om de potensielt er mer skeptisk til disse.

5.2 Å lese på nett

I kapittel 4 om digitale tekster så vi at en tilnærming til digital tekst, er at lenkene utgjør leserens valgmuligheter i en tekst hun nærmest skaper selv mens hun leser. Til grunn for denne tankegangen ligger et blikk på leseren som en slags ivrig rev som løper avgårde gjennom ulike nettsider, på jakt etter den perfekte informasjonen. Samtidig som en slik tilnærming til digital tekst sikkert vil være riktig i mange tilfeller, stemmer det altså ikke overens med fokusgruppene digitale oppførsel. Her må vi huske at situasjonen til fokusgruppene var i var konstruert, og også at de hadde et par helt spesifikke oppgaver de skulle løse underveis. Som beskrevet i metodekapitlet var målet med oppgavene å i størst mulig grad etterape en situasjon hvor deltakerne på eget initiativ oppsøkte tekstene de leste, men dette vil nødvendigvis være en ganske annen situasjon enn den hvor leseren for seg selv leser litt vilkårlig på ulike nettsider.

Som nevnt startet informatikkgruppa med et googlesøk når de skulle finne informasjon, mens asylgruppa først oppsøkte NOAS.no, for så å gjennomføre et googlesøk. Asylgruppa trykket seg inn på en nettartikkel, og ble så bedt om å gå inn på UNE.no. Denne gruppa hadde dermed en mye kortere løype til «Regler om beskyttelse (asyl) enn Informatikkgruppa, og det er dermed mindre å trekke ut av selve søkestrategiene.

Da informatikkgruppa skulle søke fant de fort Utlendingsnemnda sine nettsider, og «Regler om beskyttelse (asyl), men forlot den altså like raskt, på tross av at de registrerte at den sannsynligvis hadde svar på oppgaven:

Martine: gå tilbake til googlesøk og se om det er noe som er mer relevant

Kristoffer: ee okei

Truls: men var det ikke akkurat det der vi skulle finne da

Truls: regler om asyl

Kristoffer: ja det er jo mer eller mindre det (Informatikkgruppa)

Siden teksten ikke var akkurat den typen tekst de helst ville lese, lette gruppa heller videre etter en annen type tekst. Deretter var de innom en nettside for å øke valgoppslutningen blant unge stemmegivere og flere sider inne på UDI-regelverk. De prøvde også ulike varianter av søkeord. Når de etter å ha lest teksten ble bedt om å finne svar på de utdelte spørsmålene, søkte de seg igjen ut av teksten, og da det ble spesifisert at svarene skulle finnes på den siden de var, brukte de ctrl-f for å finne de spesifikke tekststedene. Tilnærmingen denne gruppa hadde til oppgavene var kanskje i større grad typisk digital, med større bruk av de ulike mulighetene. Verdt å merke seg er at gruppen brukte relativt kort tid inne på hver enkelt side, både på å avgjøre om den var verdt å holde seg på, og på å eventuelt lese teksten. Deltakeren Eva oppgir at hun bare leste overskriften før hun avskrev siden, og på direkte spørsmål om hvorfor de forlot siden svarte en av deltakerne på denne måten:

Truls: ja man gjør en rask vurdering

Kristoffer: ja

Truls: og så gjør man liksom sånn nei jeg fikk det ikke med en gang så ((lett latter))

Truls: det er litt sånn det funker

Som lesere lager altså ikke leserne så mye en kontinuerlig ny tekst, som at de jakter på den optimale siden. For å få til dette benytter seg til en viss grad av lenker, men også å «gå tilbake til start», og prøve ut andre av de opprinnelige googletreffene, samt og altså søke med nye søkeord.

Når de først har funnet en tekst de synes fungerer til et formål, oppgir imidlertid gruppa at de helst vil lese gjennom den. Deltakeren Truls sier det slik: «jeg leser ferdig det jeg er på jeg kan ikke lese halvparten av en tekst», og de oppgir også at de helst åpner lenkene i ny fane, for å slippe å forlate teksten de er i. Deltakeren Truls sammenligner det videre med forklarende figurer i ei bok, og får støtte av andre:

Truls: det blir litt som når man leser en bok liksom og så er det sånn se figur et eller annet rart og så er det på en eller annen side
Kristoffer: mm
Truls: og så blar du over og sjekker også aja okei
Kristoffer: jaja
Truls: sånn liksom
Truls: i stedet for at det på en måte blir sånn derre trykker du på den da blir du på en måte da har du reist videre da må du klikke deg tilbake det blir bare pes
Nora: mm
Truls: når du har den i tab så blir det bare pap pap pap

Sammenligningen Truls gjør her samsvarer altså fullstendig med beskrivelsen vi så av digital navigering i kapittel 4.1.3, og også asylgruppa beskriver den samme strategien med å åpne lenker i ny fane.

Signe: eg villa det og tilslutt endt opp med ti åpne fanar og ti halvleste artiklar
Helene: hhhh hmr det høres kjent ut

Begge gruppene understreker også at vanene ikke nødvendigvis er universelle, men avhenger av hva slags informasjon de leter etter, og hva de skal ha det til. En av deltakerne i asylgruppa oppgir også at hun som regel ikke orker å trykke videre hvis hun finner en tekst som holder: «æ har så fryktelig dårlig tålmodighet at æ trur at når æ har læst den her da e æ ferdig liksom æ harkje æ trukke æ hadde trykt faktisk (...) nok informasjon for mæ» (asylgruppa).

Utålmodigheten er generelt et motiv som går igjen når deltakerene skal finne informasjon. De har ikke tid, eller tålmodighet til å bli i en tekst som ikke gir dem svarene de er ute etter. Dette er også deltakerene i informatikkgruppa inne på når de diskuterer strategier for å sette seg inn i noe nytt:

Kristoffer: jeg skal innromme at om hvis det er et felt jeg har lyst til å sette meg inn i så vil den første tanken min være hva finns av dette i videoforamt
Nora: mm
Kristoffer: det er er det noen som har da kan jeg bare sitte å høre på en youtubevideo det e:e jeg vil gjøre det før jeg går og h (.) prøver å lese meg gjennom en sånn type nettside da
Nora: mm
Kristoffer: så lat har jeg blitt
Nora: hh
Sigurd: da er jeg helt motsatt det tar alt for lang tid å høre noen prate
Eva: ja, nei, det e akkurat, æ føle æ leser fortere enn æ, ja enn, da har æ mer kontroll
Truls: det er sånn som du sier sånn spørsmål svar, eller sånn generell greie, så klikker man inn og så får man litt sånn derre man får ikke på en måte man får litt tekst som sier litt om det man håper å se og så linker eller referer den til et sånn type dokument da hvor alt står og så bare ja faen det jeg vil sjekke og så kan jeg gå inn å kontroll f-e og lete og lese og også videre

Det kan se ut som om strategien er å lete etter en best mulig tekst, og når man har funnet den, bli i den, samtidig som lenkene åpnes i nye faner, eller man bruker søkefunksjoner for å navigere raskere i teksten. Lenkebruken handler videre tilsynelatende ikke om å vandre videre, men å på et vis utvide den teksten man er i.

5.3 Respons på «Regler om beskyttelse (asyl)»

Når gruppene blir bedt om å lese gjennom teksten, gir de uttrykk for at den er tung, men ikke umulig. Informatikkgruppa, som også kjennetegnes av mindre kjennskap til asylfeltet, er som vi så raskere til å avvise teksten, og vil heller finne andre kilder. Også når de skal finne svar på spørsmålene søker de seg ut av teksten, og når de blir bedt om å forsøke å finne svar innad i teksten bruker de ctrl+f for å finne de spesifikke tekststedene. De oppgir også at de «aldri» ville orket å lese teksten om det ikke var som en del av en oppgave.

Nora: jah ehm syns dokker eller kordan syns dokker den teksten va å læs og naviger sæ i den forrige

Eva: eehm

Truls: det gikk jo forholdsvis greit med Control f da

Kristoffer: ja

Truls: og å se stikkorda men å lese gjennom den ville jo aldri skjedd

Truls: sånn for min egen del

Martine: hvis det ikke var en oppgave du måtte gjøre

Truls: hvis jeg var en som lurte på de tinga her og ville funni ut av det så tror jeg at jeg ville gjort det på samme måte

Eva: mm

Truls: jeg hadde aldri lest

Kristoffer: det gjelder uansett hva jeg leter etter info om

Flere: mm

Kristoffer: inn på en eller annen side kontroll f finne det jeg leter etter gå videre

Denne opplevelsen blir også styrket av at sidene generelt oppleves som ganske tekst- og informasjonstunge:

Truls: for det er så jævlig mye tekst eller så hvis jeg liksom hadde fått for det ække så mye tekst at det gjør noe fra hva er en flyktning men det er den teksten som står langs sida der

Flere: mm

Truls: og der borte som gjør at jeg bare nei nei nei nei

Ifølge eget utsagn ville gruppa altså ikke lest hele teksten, om det ikke var en konkret oppgave, men heller lett etter de konkrete tingene de lurte på med hurtigtaster. På spørsmål oppgir de likevel at de *kan* lese lengre tekster om det er noe de er interessert i: «Eva: da kunna æ godt ha lest en sånn lengre tekst» og (på spørsmål om hvordan man opplever en lang tekst):

«da svetter jeg og bare sitter der og ffffff blir motløs da (...) med mindre jeg er griseinteressert eller veldig opptatt av emnet». Det kan generelt virke som om de ikke er fullstendig avvisende til å lese lengre tekster, *dersom* de er interessert nok, men at konsentrasjonen også er svært sårbar, og at de fort søker seg videre dersom det ikke fenger eller det ikke oppleves relevant nok.

Også asylgruppa er inne på viktigheten av å ha motivasjonen, når det kommer til å lese lengre eller vanskelige tekster. Deltakeren Signe beskriver i den ene oppgaven, hvor de leser et kortere utdrag, hvordan hun er motivert for å lese teksten, som en del av en oppgave, men likevel støtes fra den:

Signe: måtte lese første setningen eller egentlig første linjen for å skjønne sammenhengen et par tre ganger i allefall (...) eg føle iallfall at det ehm mm det e sånn tålmodighetsprøve no e eg veldig motivert for å forstå denne teksten (...) det e den oppgaven eg har fått og eg har fått tid til å se på han og i ett hh støttende miljø hh men hadde eg blitt slengt denne her fått han i fanget e uten disse tingene og uten troen på at eg dypest sett har evnene hh til å kunne få det til så hadde eg nok gitt opp ganske fort

Signe oppgir altså å være motivert for å lese teksten, men at den samtidig er vanskelig å forstå og at hun på et nivå heller vil gi opp underveis.

Asylgruppa understreker imidlertid at de ikke er fullstendig avvisende til tekster med et «byråkratisk» språk, og ifølge gruppa vil det finnes situasjoner og tekster hvor distanse til det omtalte fungerer eller har en verdi:

Gro: æ tenke at det e teknisk og byråkratisk men æ blir ikke sånn kjempeprovosert av det fordi det e nødv- hvis man ska tenke eh på menneskene det gjelde og så e det selvfølgelig nødvendig at det at det kommuniseres til offentligheten på en annen måte om dem det gjelde (...) men æ tenker også med et byråkratspråk så må det nødvendigvis vær sånn det skal vær nøytralt det skal vær kaldt

((senere i samme samtale:))

Helene: ja jeg mener, for hvis jeg var jurist, så hadde jo ikke jeg klikka på grunn av det her Asylgruppa er sånn sett mindre avvisende til formen i teksten enn informatikkgruppa, men denne godviljen stammer tilsynelatende fra en velvillig innstilling til de som lager tekstene og tekstenes tenkte funksjon.

Videre har ingen av gruppene noen tydelig idé om hvem de tror tekstene er laget for. Asylgruppa mener det er varianter av «sivilsamfunnet», mens informatikkgruppa beskriver

det som en tekst som er der, fordi noen har bestemt at det bør være en tekst. Asylgruppa sier det slik:

Helene: det er mer sånn (.) offentlig forvaltning e
Gro: ja
Helene: typ e sivilsamfunn
Signe: mm
Helene: ee journalister (..) sånn der

Informatikkgruppa:

Nora: kãm føle dokker den teksten her e laga for
Sigurd: hvem den er laga for
Martine: ikke flyktningene i hvertfall
(...)
Truls: det virker som om den er laga fordi de vet at informasjonen må ut og så har de sagt til en eller annen person som jobber der at kan ikke du bare skrive om det og så har han gjort det

Ingen av gruppene opplever med andre ord at teksten på UNE sine hjemmesider er *for dem*. Et interessant moment på dette punktet, er at samtidig som begge gruppene trekker fram UDI som en mulig eller aktiv kilde til asylinformasjon, kan det virke som om de i større grad opplever UDI sine sider som lukket for dem: De plasserer ikke seg selv i en posisjon hvor UDI sine sider blir relevante. Dette på tross av at begge gruppene umiddelbart er mer positive til UDI sine sider.

Truls: men jeg liker det at han på en måte forteller det du har gjort da hvis du hvis jeg går inn på udi og tenker sånn faen jeg har søkt liksom hvor skal jeg gå hen og så står det åja har søkt så liksom da trykker jeg så den holder litt mer i hånda di
Eva: mm
(...)
Eva: nei da villa æ gått ned der for æ føle liksom at det der e på en måte ikke for mæ ja
Kristoffer: aja sånn ja
Nora: ka e det som gjør at du føle at det her ikke for dæ
Eva: for æ ikke asylsøker
Nora: mm
Eva: så æ vil bare ha info, og æ ska ikke søke æ har ikke søkt det her e funksjona som ikke e relevante for mæ da

Samtidig som brukergrensesnittet og den visuelle utformingen i større grad, «holder leseren i hånda», som deltaker Truls uttrykker det, sliter deltakerne med å finne relevant generell informasjon. Erfaringen deltakerne gjør seg i møte med UDI sine sider ligner sånn sett på den vi så i intervjuet med informant A: i møte med den tilpassede siden blir det vanskelig å navigere når leseren ikke finner igjen seg selv i kategoriene.

Etter å ha lest teksten, når de blir bedt om å svare på spørsmål, husker deltakerne i noen grad *at* de har lest om noen av spørsmålene, samtidig som de ikke husker *hva* det dreide seg om. Når de søker innad i teksten finner de også enkelte ganger «riktig» tekststed, samtidig som de oppgir å ha problemer med å forstå innholdet, eller relatere det til spørsmålene de skal svare på. Deltakeren Martine i informatikkgruppa oppgir å ikke forstå et tekststed, «Martine: altså hva er en flyktning står ifare for å bli utsatt for dødsstraff har en velbegrunnet frykt for forfølgelse», mens asylgruppa blir usikre hvem teksten egentlig handler om:

Helene: for dette er da flyktninger og ikke asyl (.) søkere sant

Signe: ja j nederst så e det om opphold på humanitært grunnlag så her må det jo vær flyktning

På en lignende måte som Informatikkgruppa brukte ctrl+f for å finne svar på spørsmålene, velger også asylgruppa og gå tilbake til teksten for å sikre svarene sine. Dette kan kanskje tyde på at de ikke er fullstendig sikre på sin forståelse av det de har lest, etter en gjennomlesning.

Før gruppene leste hele teksten ble de også gitt to separate tekstutdrag, som de leste og ga tilbakemelding på (se vedlegg). Funnene fra denne øvelsen må selvfølgelig sees gjennom lyset av at utdragene nødvendigvis var korte, og ikke hadde den tekstlige konteksten de var ment til å ha. Begge gruppene var imidlertid enige om at eksempeltekst #2 var betydelig enklere enn eksempeltekst #1.

Informatikkgruppa:

Eva: æ synes den va den va greier å les enn den forrige

Truls: flyter jo helt klart bedre

Asylgruppa:

Signe: eg synst den tekst to va mye bedre enn tekst en sånn bare for meg

Helene: [jaja]

Gro: [mm]

Signe: [personlig] men det e nok to forskjellig heilt forskjellige tekstar og denne begynne jo egentlig veld- ganske så pedagogisk (...)

Vi merker oss at forskjellen på de to tekstene er så stor, at deltakeren Signe oppfatter det som to «helt forskjellige tekster». Utdraget som utgjør eksempeltekst #2 kommer en god del seinere i teksten enn utdraget som utgjør eksempeltekst #1. Dette tyder på at vanskelighetsgraden i «Regler om beskyttelse (asyl)» ikke bygger seg opp, men tvert imot, at den er vanskeligst for deltakerne i begynnelsen, også sett bort fra den potensielt økte kompetansen iløpet av teksten. Samtidig ser vi altså at leserne ganske kjapt gjør en vurdering av hvorvidt de orker å lese teksten, og at sannsynligheten for at de avviser teksten før de kommer til de «enkle» delene er stor. Vi skal se nærmere på hva dette kan skyldes neste kapittel.

6 Tekstanalyse

Vi har nå sett på omgivelsene til teksten, og hvordan faktiske lesere kan oppsøke og lese den, og vi er i ferd med å sirkle oss inn på selve teksten. I det følgende kapitlet vil jeg se på hva slags normer som virker i teksten, og hvilke sjangre disse konstituerer: *Hva* slags tekster er det egentlig vi har med å gjøre? Videre vil jeg se på hvilke modellesere som kan finnes, og hvordan dette henger sammen med de faktiske leserenes opplevelse av teksten: *Hvem* er det som skal lese teksten? Til sist i kapitlet vil jeg se på oppbygningen i teksten, i hvilken grad en tenkt lesers tilnærming preges av leserens vei inn til teksten, og ikke minst hva slags maktdiskurser som eksisterer: *Hvordan* virker teksten?

Alle disse momentene henger imidlertid tett sammen, og går delvis over i hverandre. Teksten definerer seg selv gjennom tekstnormene, men modelleseren kan også skrives også fram gjennom disse. Sjangergjennkjenningen forteller leseren hva hun skal forvente, men i en definert sjanger kan teksten også strekke i normene. Det forventede kunnskapsnivået i teksten sier noe om hva slags leser teksten forventer, men også hva slags modelleser den faktiske leseren kan strekke seg etter. De ulike delene av analysen vil derfor innimellom strekke seg litt inn i hverandre.

«Regler om beskyttelse (asyl)» er, som vi har sett, en informasjonstekst om Norges asylregler, som ligger på Utlendingsnemnda sine hjemmesider. Den ligger på nivå tre i nettsidehierarkiet, noe som vi så i kapittel 4 er det nivået de fleste tekstene på UNEs hjemmeside ligger på. Samtidig ligger lenken «Sakstyper», som lenker videre til «Regler om beskyttelse (asyl)» øverst til venstre på nettsiden. Det ligger altså i sentrum av rema, hvor leseren forventer å finne den kjente informasjonen. Dette i motsetning til for eksempel boksen med informasjon om menneskerettigheter, som ligger i et mye mer «ukjent» område av nettsiden. Trykker leseren seg inn på «Sakstyper» er «Regler om beskyttelse (asyl)» den øverste lenken. Selv om teksten ikke er særlig høyt oppe i nettsidehierarkiet, er den altså en av de mest tilgjengelige på siden, basert på hvor den typiske leseren vil forvente å finne den grunnleggende informasjonen.

I fokusgruppene så vi også hvordan «Regler om beskyttelse (asyl)» kom tidlig opp i søkefeltene når fokusgruppene søkte etter informasjon om asylregler. Grunnene til dette kan være mange, og vi vet ikke sikkert akkurat hvilke faktorer som gjør utslaget når en side kommer langt oppe i treffene hos Google (Evans 2007), men mulige årsaker i dette tilfellet

kan være stor trafikk til UNEs side når det gjelder søk på asyl generelt og gjenkjennelse av søkeordene i tittelen på siden.

6.1 Tekstnormer og sjanger

Som gjort rede for i kapittel 3, er normens funksjon å konstituere ulike sjangre. Gjennom normene gjenkjenner leseren hva slags tekst hun har foran seg, og hva hun kan forvente av den. Vi så også hvordan Berge skilte mellom pliktnormer og kvalifikasjonsnormer, og at mens pliktnormene er forbundet med et mer eller mindre sterkt imperativ, er de kvalifiserende normene en norm som i større grad er en forhandling om sjangeren. Videre så vi også hvordan Berge trekker fram hvordan en av måtene en tekst kan få makt på, er nettopp gjennom normene den gjør nytte av. Gjennom å følge eksisterende normer som leseren kjenner igjen fra andre tekster, krever teksten sin plass som en del av et tekstlig fellesskap. Berge bruker som et eksempel hvordan en vitenskaplig artikkel får autoritet gjennom å oppfylle kravene fra et standardisert skjema, altså en form for pliktnormer. Leseren må godta teksten som en del av dette normfellesskapet for å forstå teksten og akseptere tekstens funksjon og autoritet.

I «Regler om beskyttelse (asyl)» finnes det få pliktnormer. I motsetning til for eksempel Utlendingsloven har den ingen formell makt og ingen performativ virkning. Vi kan til dels si at selve overskriften «Regler om beskyttelse (asyl)» er en pliktnorm som definerer teksten som en informasjonstekst. Utover dette er det ingenting i teksten som er direkte definerende for hva slags tekst vi har med å gjøre.

Til gjengjeld finnes det en del kvalifiserende normer i teksten som på ulike måter gjør at teksten kan oppfattes som «juridisk», uten at det er en juridisk tekst i seg selv. I «Noen utfordringer ved juridisk oversettelse» skisserer Jan Erik Bangsund opp noen trekk ved juridiske tekster. Disse er:

1. *Et eget ordforråd*, altså ulike varianter av juridiske *fagtermer*. Bangsund deler disse opp i tre underkategorier: a) juridiske fagtermer som er godt kjent blant lekfolk, b) juridiske fagtermer som lekfolk overfladisk kjenner til, altså at man typisk er klar over uttrykket, men bare har en delvis forståelse av innholdet, og; c) Uttrykk som er fullstendig ukjente for ikke-jurister. Bangsund skriver videre at den største faren for misforståelser knyttes til termene som ikke åpenbart er juridiske termer. Dette kalles ifølge Bangsund for *legal homonyms* altså juridiske homonym.

2. *En egen setningsoppbygging.* Det juridiske språket er til dels preget av en egen stil og tone, som ikke nødvendigvis kan defineres, men som til sammen utgjør en juridisk stil i tekstene. Bangsund skriver at lovtekster er laget for å passe til hypotetiske situasjoner, og at dette gjør det nødvendig å «abstrahere, generalisere og finne en felles essens. Derfor er abstraksjon blitt et vanlig virkemiddel i moderne norsk lovteknikk og et typisk trekk ved juridisk språk» (Bangsund 2013).

For egen regning kan jeg legge til at det er interessant, men også typisk for språklig normdannelse, at språket smitter over på tekster som ikke nødvendigvis trenger det samme abstraksjonsnivået. Tekstnormene preger også tekstene utenfor sjangeren, gjennom å være en del av det samme språklige landskapet.

Bangsund skriver videre at abstraksjonen ofte gjøres i form av såkalt substantivering, altså at man «treffer en avgjørelse», framfor å avgjøre.

3. Utstrakt bruk av *passivkonstruksjoner*. Her trekker Bangsund fram en interessant innvendig fra Finn-Erik Vinje, nemlig at passivkonstruksjoner har den fordel at de kan konstrueres uten handlende subjekt, og at dette kan ha fordeler når det gjelder lovtekster. Dette er interessant i vår sammenheng, når vi husker hvordan fokusgruppene diskuterte nettopp hvorvidt flyktningen var en handlende aktør.
4. Juridiske tekster er *performative språkhandlinger*, altså tekster som forandrer virkeligheten. Dette vil naturlig nok ikke la seg overføre som generell språkbruk: Selv om jeg skriver en tekst med en juridisk tone endrer den for eksempel ikke Norges lover. Her er pliktnormene essensielle: Språkhandlingen blir performativ ut fra hvor og hvordan den er publisert. Det er pliktnormene i vedtaksbrevet som gjør det performativt, ikke selve språkbruken.
5. *Nakne substantiver*, altså at substantivene står alene uten artikkel eller bøyning.
6. *Lange setninger*. Her påpeker Bangsund at selv om setninger i juridisk fagspråk har en tendens til å ha lengre setninger enn annet språk, er det ikke nødvendigvis den rene lengden som gjør dem vanskelige å lese. Ofte gis svært mye informasjon i samme setning, og «tallrike vilkår og unntak [plasseres] i leddsetninger.

Med utgangspunkt i dette skal vi nå se på hvordan disse språklige normene gjør seg gjeldende i «Regler om beskyttelse (asyl)».

Det juridiske slektskapet blir tydelig allerede i overskriften, som i stor grad låner formen til lovteksten: «§ 28.Oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl)». Ifølge UNEs språkmal er «asylregler» en anbefalt klarspråklig variant av «asylfeltet eller asylinstituttet» (Utlendingsnemnda 2016), og formuleringen «Regler om beskyttelse (asyl)» blir i teorien en litt enklere variant av lovens formulering. Samtidig er ikke «beskyttelse» nødvendigvis et ord som gir den samme meningen i en ikke-juridisk sammenheng som i en juridisk, og siden vi enn så lenge bare er på den aller første setningen i teksten, har sannsynligvis ikke den ikke-juridiske leseren fått mulighet til å tilegne seg noen særlig kunnskap om det juridiske meningspotensialet i ordet. Ordet fungerer dermed som et juridisk homonym, som vi så hos Bangsund. Effekten gjorde seg også gjeldende hos fokusgruppe 1, «Informatikkgruppa», hvor gruppa åpnet opp teksten, men raskt gikk bort i fra den igjen: Tittelen sa dem ingenting om hva de kunne forvente å finne, hverken innholdsmessig eller i sjanger. Normen kvalifiserte ikke teksten som en informasjonstekst. En leser med en form for juridisk kompetanse vil derimot kunne kjenne igjen formuleringen fra lovteksten. For henne blir kanskje overskriften en kvalifiserende norm som forteller noe om det juridiske innholdet som skal komme.

Regler om beskyttelse (asyl)

[Hva er en flyktning?](#)

[Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#)

[Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#)

[Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning](#)

[Vurderingen av beskyttelsesbehovet](#)

[Vurdering av sterke menneskelige hensyn](#)

Skjerm bilde 8: UNE - Lenker i «Regler om beskyttelse (asyl)»

Punktene som følger tittelen er både en form for innholdsfortegnelse, og lenker som i teorien kan hjelpe leseren å direkte hoppe til bestemte steder i teksten, om de leter etter noe bestemt. Ingen av fokusgruppene valgte imidlertid å benytte seg av denne funksjonen, hverken ved gjennomlesningen, eller

når de i etterkant skulle finne svarene på bestemte spørsmål. Informatikkgruppa ga også uttrykk for at de ikke forsto at punktene var lenker internt i teksten:

Truls: ja, for de lenkene der viser nedover i dokumentet?

Kristoffer: mm

Truls: for også, det hadde jeg kanskje egentlig ikke trodd helt først

Martine: men det e sånn at hvis du trykker på de så hopper den bare ned?

Eva: det tror eg

Kristoffer: mm

((...))

Truls: da hadde det kanskje kunnet vært vist at det er det den kommer til å gjøre, for der tenker jeg at «åja er det enda flere sider med enda mer sånn» og så er det egentlig alt bare på samme
Eva: ja, det er egentlig bare en innholdsfortegnelse, men det kommer ikke helt klart frem

For fokusgruppa ble altså lenkene, som sannsynligvis er tenkt å forenkle navigeringen, bare enda et forvirrende element. Samtidig ser vi allerede nå hvordan den juridiske tonen gjør seg gjeldende: Både «Vilkår», «Unntak» og «Vurdering» er nakne substantiver. Slik settes potensielt tonen for det juridiske innholdet som skal komme. Dette var også tydelig når asylgruppa først så «Regler om beskyttelse (asyl)», og deltakeren Signe umiddelbart beskrev det som «juristspråk»:

Signe: ja, her har me sånn språk igjen
Signe: juristspråk

Dette er altså før deltakerne har lest teksten, og viser tydelig hvordan hun umiddelbart kjenner igjen den tonen Bangsund skisserte. Som en interessant apropos merker vi oss at hun altså omtaler det som «juristspråk», framfor «juridisk språk», eller den noe enklere «jusspråk». Implisitt knyttes språket til aktørene som utøver det, framfor de språklige egenskapene i seg selv.

Også videre i teksten finner vi formuleringer som kvalifiserer teksten som en juridisk tekst, gjennom å være «juridiske» i formen. Jeg mener altså ikke at det juridiske innholdet i seg selv gjør teksten til en juridisk tekst, men at sekvenser som følger tonen til en lovtekst, kvalifiserer teksten som mer juridisk. I vedlegg fire har jeg markert det jeg mener å gjenkjenne som «juridiske trekk», basert på Bangsunds liste, i rosa. I tillegg har jeg inkludert formuleringer som i sin helhet refererer til lovteksten. Dette kommer vi nærmere tilbake til i kapittel 6.5 Som vi ser i vedlegget er det mange sekvenser i teksten som trekker teksten i en juridisk retning, og særlig i begynnelsen av teksten. Fra fokusgruppene husker vi at særlig Informatikkgruppa umiddelbart var avvisende til å lese teksten. Dette begrunnet de både med en informasjonsoverflod, og at det var vanskelig å skjønne hva teksten egentlig kunne fortelle dem. Deltakeren Eva beskrev det slik:

[æ] begynne å lese, æ mene *hva er en flyktning?* æ føle ikke det på en måte har nå med lovverket og hvordan du på en måte får asyl og sånn å gjøre da

For Eva, som ikke har noen juridisk kompetanse, er det ingen grunn til å tro at hun skal finne reglene om asyl under «hva er en flyktning?». Som vi har sett er «flyktning» knyttet til en

spesifikk definisjon. Når Eva ikke kjenner til denne, blir spørsmålet meningsløst sett opp mot det hun faktisk lurte på, og hun gir derfor opp å lese teksten. På et nivå fungerer «flyktning» i denne sammenhengen som et juridisk homonym, og for lesere som ikke er innenfor den juridiske tekstkulturen fungerer det som en slags avvisning: De skjønner ikke hva teksten sier og hva de kan forvente å få av informasjon, og vil heller gå videre til andre tekster enn å lete videre nedover i teksten.

Et annet ord i teksten som delvis fungerer som et juridisk homonym er «utlendingen». I den juridiske sammenhengen blir betydningen at den *personen som ennå ikke har fått opphold*, altså verken blitt anerkjent som flyktning, eller fått opphold i Norge på et annet grunnlag. I en hverdagslig sammenheng er nok bruken litt annerledes. Vi kan for eksempel godt se for oss personer som omtaler en person som har fått oppholdstillatelse som en «utlending». Det er sannsynligvis først og fremst i en juridisk kontekst at utlending og flyktning fungerer som to gjensidig utelukkende kategorier. Vi skal komme tilbake til utlendingen som motiv i neste underkapittel.

Et annet typisk eksempel på den juridiske tonen som preger «Regler om beskyttelse(asyll)» finner vi passivkonstruksjonen i følgende formulering:

Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen *må anses som forfulgt* (min kursivering)

Denne passivkonstruksjonen aktualiserer også noe av det vi så i de svenske og danske informasjonstekstene, nemlig hvor perspektivet ligger. I denne passive formuleringen er det tilsynelatende ingen handlende aktører, men først og fremst er det utlendingen som er uten agens: Den skjulte stemmen er her aktøren som nettopp *anser* utlendingen som forfulgt.

Også en «juridisk setningsoppbygning» og lange setninger er i aller høyeste grad tilstede i «Regler om beskyttelse (asyll)». Den første setningen i eksempelteksten fokusgruppene fikk lese synliggjør det godt:

Sammenliknet med utlendingslovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe.

På tross av at setningen tilsynelatende forsøker å aktualisere stoffet for leseren ved å sammenligne det med det hun allerede har lest, er setningen både lang og juridisk i tonen. Vi har allerede vært innom deltakernes respons på denne tekstbiten i kapittel 5, men jeg vil likevel trekke fram asylgruppas respons, og beskrivelsen av den første setningen:

Signe: måtte lese første setningen eller egentlig første linjen for å skjønne sammenhengen et par tre ganger i allefall

Gro: mm

Helene: mm særlig første setninga var

Signe: ja

Helene: helt umulig

De juridiske normene blir et direkte hinder for lesernes forståelse. Også deltakerne i informatikkgruppa beskrev hvordan de føler seg små i møte med det samme tekstutdraget:

Martine: e forsto den men det va litt tungt

((nikking))

Eva: kjenne æ bruke lengre tid på å lese det her enn æ gjør på (.) vanlig tekst

Martine: ja og paragraf og de greiene her

Nora: hh

Martine: føle meg litt (..)

Truls: men det er sånn [det alltid er da]

Martine: [dum]

Truls: når man leser lovtekster

Her ser vi også hvordan Truls beskriver hvordan det «alltid er sånn» når man leser lovtekster, samtidig som det deltakerne leser, definert ut fra funksjon er en informasjonstekst, og ikke en lovtekst.

«Regler om beskyttelse (asyl)» trekker med andre ord veksler på en rekke sjangertrekk fra lovteksten, samtidig som den potensielt er ment til å fylle et helt annet formål. Det primære trekket ved en lovtekst, eller en juridisk tekst, er nødvendigvis at den på et eller annet nivå har en juridisk kraft som kan føre til reelle endringer. Det som står i utlendingsloven § 28 er de faktiske lovene på feltet: de er i funksjon performative ytringer. Det samme gjelder en juridisk tekst som et vedtaksbrev fra UNE: Når vedtaket er fattet og formidlet er verden endret. Dette er det eneste trekket fra de juridiske tekstene som vi ikke finner igjen «Regler om beskyttelse (asyl)». Selv om teksten ikke har noen slik performativ funksjon er den altså til en stor grad kledd opp i språkdrakten til forelegget. Teksten mimer formen til en ytring med en helt annen funksjon, og konsekvensen er at «Regler om beskyttelse (asyl)» ikke oppfyller sin egen

funksjon, altså å faktisk formidle den samme lovteksten. Gjennom å si så stor grad låne tekstnormer fra en annen sjanger hindres teksten å fullt ut fungere som informasjonstekst.

Hva er så konsekvensene av den juridiske språkbruken? Det første, og mest åpenbare har vi allerede vært inne på: Samtidig som teksten er ment til å virke *utenfor* den juridiske tekstkulturen, bruker den språkdrakten tilpasset de som er *innenfor*, og resultatet blir at leserne oppfatter den som vanskelig. Som vi så var det ikke alt fokusgruppene oppfattet som like vanskelig, men det juridiske tyngdepunktet i begynnelsen av teksten gjorde dem motvillige til å lese videre.

Det andre momentet dreier seg om makten i teksten. Som vi så i kapittel 3, er tekstens makt knyttet tett opp mot normene. Dette er også Bangsund inne på når han skriver spesifikt om funksjonen til det juridiske språket:

I de språklige valgene ligger muligheten til å utøve makt, gi politiske signaler, hjelpe, anerkjenne, diskriminere og undertrykke. Institusjonene som forvalter det juridiske språket – som Stortinget, domstolene og forvaltningsapparatet – bruker språket til å signalisere tradisjoner, autoritet, troverdighet, ekspertise og tyngde – alt sammen egnet til å inngi tillit. Slik kan språket brukes til å manipulere leseren eller lytteren, for all juridisk argumentasjon har en retorisk side (Bangsund 2013, 21).

At det juridiske språket skal framvise «tradisjon, autoritet, troverdighet, ekspertise og tyngde» har en klar funksjon i de tilfellene språket brukes i lovgiving og myndighetsutøvelse. Spørsmålet er om denne makten har en like naturlig plass i en informasjonstekst.

6.2 Forventet kompetansenivå

Juridisk fagstoff er imidlertid ikke bare for juristene, men når leseren mangler juridisk kompetanse, kreves det mer av teksten for at leseren skal akseptere stoffet. I kapittel 3 så vi hvordan modelleseren kan sees på som en (eller flere) lesere som finnes inne i teksten: En slags løpshare inne i materialet, som den faktiske leseren kan strekke seg etter og forsøke å nå. For den kompetente leseren vil modelleseren fungere som en veiviser for hva teksten forventer av henne. Her kan vi tenke oss at en optimal informasjonstekst med juridisk meningspotensiale klarer å aktivisere (minst) to modellesere: En med juridisk kompetanse, og en uten, hvor den sistnevnte nettopp får mulighet til å bygge opp sin egen juridiske kompetanse.

I analysen av «Regler om beskyttelse (asyl)», har jeg valgt å knytte modelleserene til to ulike kompetansenivåer: En leser som har juridisk kompetanse, og en leser uten. Disse er markert med to ulike farger i vedlegg 5. Utgangspunktet mitt for kodingen har ikke vært om informasjonen som gis er «juridisk» eller ikke, men i hvor stor grad teksten gir leseren uten juridisk kompetanse mulighet til å tilegne seg forståelsen. Et raskt blikk på kodingen avslører at funnene sammenfaller med mye av det vi så i normanalysen i forrige underkapittel: Særlig i begynnelsen av teksten forutsetter teksten et juridisk kompetansenivå, slik vi ser allerede i det første avsnittet:

Hva er en flyktning?

Etter [utlendingsloven § 28](#) skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende(...);

Dette er det første avsnittet etter innholdslisten/de innledende lenkene, og den første brødteksten etter tittelen «Regler om beskyttelse (asyl)». Når teksten da innleder med «Hva er en flyktning» og «Etter utlendingsloven § 28», må leseren både ha akseptert det implisitte at reglene om beskyttelse (asyl) handler om nettopp hvem som kvalifiserer til å være flyktning. Samtidig merker vi oss at mellomoverskriften ikke spør «Hvem kvalifiserer som flyktning», men altså *hva* en flyktning er. Fra overskrift til brødtekst finnes det altså en svak perspektivforskyvning, fra en definisjon, til en forvaltningsmessig vurdering.

Videre legger vi merke til at utlendingsloven § 28 introduseres i kjent form. Vi trenger kanskje ikke forvente av denne teksten at den skal gi oss en fullstendig introduksjon til det norske lovverket, men den tidligere etableringen av utlendingsloven forutsetter igjen et visst kunnskapsnivå fra modelleseren: hun må umiddelbart i teksten akseptert at reglene om beskyttelse dreier seg om hvem som blir anerkjent som flyktning, og at det juridiske grunnlaget for dette befinner seg i utlendingsloven § 28, uten at noe av dette blir introdusert for henne.

Denne formen for fravær av introduksjon er gjennomgående i teksten. Selv om stoffet i seg selv ikke er fullstendig uforståelig for leserene, blir det vanskelig når det ikke gis noen rammer eller introduksjon. Vi finner et lignende moment i neste makrosegment:

Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a

Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A. Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning (...):

Her må modelleserene skjønne at «første ledd bokstav a» tilsvarer det første av kulepunktene hun møtte i forrige makrosegment, basert på at kulepunktet ble avsluttet med «Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a». Dette er altså informasjon som *er* tilstede i teksten, men det krever en høy lesekompetanse av leseren å avkode det. At overskriften står i ubestemt form, med «Vilkår etter ...» tilsier også at det som kommer er et nytt moment, noe som potensielt forvirrer henne ytterligere.

Videre får vi altså vite at «Bestemmelsen ivaretar den norske states forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen 1A». Her forventes det av leseren at hun skjønner at «Bestemmelsen» referer til lovverket, *og* at hun umiddelbart aksepterer hva som ligger i en forpliktelse til Flyktningkonvensjonen, et moment som ikke har vært introdusert tidligere. Igjen ser vi også at teksten forteller om hvem som kan gis status som flyktning, men vi har så langt ikke blitt gitt en reell introduksjon til hvordan definisjonen på en flyktning henger sammen med reglene om beskyttelse.

Rundt midtveis i teksten skjer det imidlertid et visst skifte, og teksten legger i litt større grad til rette for leseren som ikke allerede besitter juridisk kompetanse.

Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b

Bestemmelsen er basert på den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, som gir den norske staten plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flyktningkonvensjonen. I motsetning til vilkårene etter flyktningkonvensjonen artikkel 1 A, er årsaken til beskyttelsesbehovet uten betydning.

Igjen ser vi altså hvordan mellomoverskriften forutsetter at leseren aksepterer at teksten følger oppbygningen til en lovtekst, og at dette makrosegmentet henviser tilbake til punkt to i det første makrosegmentet «Hva er en flyktning». Samtidig gis leseren her en litt større grad av introduksjon, gjennom at det nye momentet «Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen» introduseres tidligere i setningen, og at funksjonen forklares for leseren ved hjelp av den utdypende leddsetningen «som gir den norske stat plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flykningskonvensjonen». Gjennom å

sette bestemmelsen opp mot flyktningkonvensjonen 1 A gis også leseren en viss grad av kontekstualisering. Som vi så i forrige kapittel oppfattet imidlertid ikke fokusgruppene dette avsnittet heller som særlig tilgjengelig.

Etter hvert som teksten forlater utlendingsloven § 28, og beveger seg over til vurderinger og unntak, gis stadig flere begreper forklaringer, og det brukes også eksempler for å tydeliggjøre, som i avsnittet om unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning:

Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.

Som vi så i fokusgruppene, var mediale narrativ en kilde til deltakernes kunnskap om asylpolitikk. Gjennom å bruke eksempler i teksten, kan vi tenke oss at stoffet konkretiseres for en leser uten juridisk kompetanse, og også at det lettere knyttes opp til det leseren allerede kjenner til.

Et annet viktig moment når det gjelder kompetansenivå, er hvilke ord som brukes. Som vi så i forrige underkapittel, knyttes den største faren for ordmessig misforståelse seg til juridiske fagtermer leseren ikke oppfatter som juridiske. Faren med disse er selvfølgelig hvis leseren ikke forstår at hun ikke forstår. Enkelte av ordene i «Regler om beskyttelse (asyl)» er videre ikke nødvendigvis juridiske, per definisjon, men vil likevel ha en annen meningspotensiale i en juridisk sammenheng enn utenfor.

Eksempelvis finner vi i «Regler om beskyttelse» følgende beskrivelse:

Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet». Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.

Leseren gis altså en viss forklaring på hva det vil si at frykten er «velbegrunnet», altså at den skal være «berettiget ut fra en objektiv vurdering». Implisitt i dette ligger at det ikke er søkerens opplevelse av frykt som er viktig, men hvorvidt den kan anerkjennes som en slags gyldig frykt. Samtidig er formuleringen en referanse til Flyktningkonvensjonen, og

formuleringen om at flykningen «*med rette* frykter for forfølgelse (...)». Her merker vi oss at perspektivet for hvorvidt frykten er velbegrunnet ligger nærmere personen på flukt: Det er han eller hun som *med rette* frykter, og ikke forvaltningen, som foretar en objektiv vurdering. De ulike kompetansenivåene hos de faktiske leserene styrer ikke bare hvor mye de kan forventes å forstå av teksten, men også hva slags perspektiv de potensielt anlegger i lesningen.

Dette bringer oss videre til neste poeng. Som vi så i språkmalen, er et av målene hos UNE at «familie, venner, arbeidsgivere og mottaksansatte kan forstå [tekstene]». Vi så også hvordan flyktninger og asylsøkere i stor grad er avhengig av filtrert informasjon, som når dem gjennom en eller annen form for hjelper. Spørsmålet er da om eventuelle hjelpere i møte med en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)» finner igjen sin rolle i møte med teksten. I fokusgruppene vurderte deltakerne teksten i stor grad som om de var en asylsøker, eller som om de var en person internt i forvaltningen, uten at de ble oppfordret til dette. Dette kan tyde på at det var denne typen modellesere delakerne kjente igjen i teksten. Ingen av deltakerne så for seg at de leste teksten som en hjelper til en asylsøker.

6.3 Hvem finnes i teksten?

Vi har så vidt vært inne på «Utlendingen» som motiv og referansekjede i «Regler om beskyttelse (asyl)», og vi skal spandere på oss noen ord til om denne, siden det nødvendigvis er at primærmotivene leseren møter. Den første figuren vi møter i teksten er interessant nok en flyktning, i overskriften «Hva er en flyktning?», men denne får ikke bli særlig lenge. Allerede i første setning er flykningen blitt til en «Utlending»: «Etter utlendingsloven § 28 skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende (...)».

Som vi så vidt har vært inne på, er utlending nødvendigvis en «nøytral» benevnelse på en person som ikke har blitt anerkjent som flyktning. Dette påpeker også deltakeren Gro, i asylgruppa, når hun leser utdraget i eksempeltekst 2:

Gro: det skal liksom ikke vær sånn ehm det at det står utlendingen for eksempel

Nora: mm

Gro: e jo reelt før man har fått en avgjørelse om man e flyktning eller ikke så både den og den lovteksten syns æ liksom det e det e ikkje provoserende så lenge det ikke brukes som offentlig kommunikasjon

Vi så imidlertid i undersøkelsene av tekstene fra Sverige og Danmark, hvordan å beskrive «utlendingen» ikke er den eneste løsningen, på definisjonsspagaten rundt begrepene. Bruken av «utlendingen» skaper delvis en konkret figur, som vi kan se for oss flytter seg gjennom de ulike landskapene i teksten: Først "i Norge eller på grensen til Norge", så "ute av stand til, eller på grunn av frykt uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet". Det er "urimelig for utlendingen å søke om beskyttelse i disse delene av hjemlandet" og "Det er ikke nok at utlendingen føler frykt". "Utlendingen må anses som forfulgt", men utlendingen får ikke flyktningstatus om "utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge". Som en liten marionettedukke plasseres utlendingen foran ulike tablåer og scenarioer. Samtidig som grepet konkretiserer, skaper det muligens også en viss distanse til stoffet, noe som også kom fram i fokusgruppene, og særlig i informatikkgruppa. Når deltakerne skulle svare på spørsmål om asyl og flyktninger i etterkant av å ha lest teksten, resonnererte ikke spørsmålene med utlendingen og utlendingsloven de hadde lest om.

Martine: i norske lover ekkje utlendingsloven en del av norske lover

Kristoffer: jo

Eva: mm

Sigurd: det står jo oppført der da utlendingsloven paragraf tjueåtte

Martine: [hvor står det den som trenger det mest får asyl]

Kristoffer: [men det er hvem som anerkjennes som flyktning] ikke hvem som får asyl

Grepet er også til dels en markør for perspektivet i teksten. I sitatet ovenfor, fra asylgruppa, sier deltaeren Gro at hun ikke synes det er provoserende, «så lenge det ikke brukes som offentlig kommunikasjon». Markøren «utlendingen» plasserer perspektivet i det juridiske, og hos forvaltningen, i en så stor grad at fokusgruppedeltakeren ikke engang regner med at teksten er offentlig. Sammenligner vi med teksten vi så hos det svenske Migrationsverket, omtalte denne teksten en potensiell krigsforbryter som «du»:

Om det under utredningen av din ansökan framkommer att du är krigsförbrytare, har begått brott mot mänskligheten eller något annat grovt brott, eller om du utgör ett hot mot rikets säkerhet, kan du inte få asyl i Sverige.

Det er naturlig å tenke seg at selv om de to tekstene langt på vei har det samme juridiske utgangspunktet, springer de ut fra to ulike situasjons- og kulturkontekster.

Et annet spørsmål er hva slags kjønn denne utlendingen har. Første gang utlendingen eksemplifiseres med kjønn er det som «han eller hun» i setningen «Flyktningkonvensjonen

stiler krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet». I avsnittet «Vurdering av beskyttelsesbehovet» derimot er utlendingen plutselig blitt en mann. En av deltakerne i fokusgruppene stopper også opp ved dette, men legger ingen større vurdering bak det.

Sigurd: er det alltid en han?

Nora: interessant spørsmål

Martine: ehm

Sigurd: dette innebærer utlendingen gir om hvem han er

Nora: ka tenke du når du sjer at det står liksom en han der

Kristoffer: jeg tenker liksom at noen bare har skrevet han jeg

Truls: ja

Kristoffer: at det ikke er no tanke bak det

Det er imidlertid en viss forskyvning i scenarioene, fra når utlendingen er en han/hun, til utlendingen blir en «han». Fra å dreie seg om en utlending som står i fare for forfølgelse, blir utlendingen en han når det er snakk om troverdighet, eller hvorvidt utlendingen er samarbeidsvillig.

Det er flere menn enn kvinner som søker om asyl i Norge (analyse 2017), så statistisk sett kan man si at UNE har tallene på sin side når de velger å omtale utlendingen som en mann. At formuleringen ikke er gjennomgående gjør det imidlertid lett å tenke at dette grepet ikke nødvendigvis var helt bevisst. Hva slags utlending er det vi ser for oss når han er en mann som må troverdighetsvurderes og hva slags utlending er det vi ser for oss når han eller hun er utsatt for forfølgelse i hjemlandet? Det er naturlig å tenke seg at for de fleste lesere vil dette være to ganske forskjellige figurerer.

6.4 Intertekstualitet og veier ut av teksten

I kapittel 4 så vi på de tekstlige omgivelsene til «Regler om beskyttelse (asyl)», eller det vi kan kalle den vertikale intertekstualiteten. Intertekstualiteten strekker seg imidlertid forbi dette, for enhver tekst står i et slags gjensidig avhengighetsforhold til tekster som har gått forut, og som skal komme.

Samtidig som alle tekster er intertekstuelle, har vi i tilfellet med «Regler om beskyttelse (asyl)» å gjøre med en tekst hvor de intertekstuelle aspektene er ekstra viktige for lesningen

av teksten. «Regler om beskyttelse (asyl)» er som vi har sett både en digital tekst, og en tekst som i stor grad baserer seg på formidling av juridisk tekst. Begge deler er sjangre som er preget av en høy grad av intertekstualitet.

Digitale tekster og digitalt innhold er som vi så i kapittel 4 basert på leserens mulighet til å manøvrere seg fritt, og slik skape sin egen innholdsmessige helhet. Hvis vi slår opp i en vilkårlig nettaviss vil artikkelen lenke til tre andre artikler. I tillegg til etiketter nederst, artikler med tilstøtende tema i en stolpe på siden, og muligheten til å gå til andre områder på nettstedet på toppen av siden. Dette er også tilfellet med «Regler om beskyttelse (asyl)»: På tross av at teksten visuelt er til forveksling lik et vilkårlig tekstdokument gir nettstedet for øvrig og de digitale omgivelsene beskjed om et utall veier ut av teksten. Videre kommer vi ikke utenom de materielle omgivelsenes styring av lesingen: Også uten alle lenkene ville «Regler om beskyttelse (asyl) vært en tekst på nett. Leseren ville ha kommet til den via en lenke, eller til nød en url-kode. Hun kom til teksten fra en annen tekst, og når hun er ferdig vil hun forlate den til fordel for en ny.

Også juridiske tekster er grunnleggende intertekstuelle. Jussens metode baserer seg, som vi så i kapittel 4, på å oppsøke de omkringliggende tekstene, som forarbeidene til lovene og dommene den eventuelt har ført til. Å komme fram til en riktig tolkning av en lov er med andre ord et spørsmål om å spore opp de intertekstuelle forbindelsene og studere dem. Hva slags tekster førte fram til denne teksten? Hva slags tekster har den skapt? Begge disse spørsmålene er nødvendige for å kunne lese teksten korrekt.

Der intertekstualitet i mange tilfeller vil være en mer idémessig forbindelse, en normskapende praksis eller en slags godlynt oppfordring til leseren, kan vi kanskje si at tilfellet blir noe litt annet med både juridiske tekster og digitale tekster. Det finnes en potensiell forpliktelse i forbindelsene i begge tilfellene: De omkringliggende tekstene er ikke bare tekstuell kontekst eller en brikke i situasjonskonteksten, men en aktiv del av teksten. I den juridiske teksten er lesingen av de tilknyttede tekstene en del av tolkningspraksisen, og i mange digitale tekster vil de tillenkede tekstene ikke bare være et forslag til videre lesning, men en faktisk del av teksten.

Vi skal nå se litt nærmere på hvordan de juridiske og digitale intertekstuelle referansene gjør seg gjeldende i «Regler om beskyttelse (asyl)»

6.4.1 Juridiske referanser

«Regler om beskyttelse (asyl)» handler i stor grad om utlendingsloven, og da særlig § 28, så det er ikke så rart at det er en del referanser dit. Videre er, som vi har sett, utlendingsloven basert på Flyktningskonvensjonen, og delvis også Menneskerettighetskonvensjonen. Begge disse finnes eksplisitt i teksten. Referansene i «Regler om beskyttelse (asyl)» strekker seg tidvis et skritt lengre, med tidvis ganske direkte parafrasering, både til disse lovene og konvensjonene og forarbeidene. I vedlegg 7 har jeg satt opp teksten i «Regler om beskyttelse (asyl)» sammen med det jeg tolker som de tilsvarende tekststedene i de juridiske foreleggene.

Som vi ser i tabellen er teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» et flettverk av referanser, sitering og parafraseringer. De første segmentene er tilnærmet direkte sitering.

«Regler om beskyttelse (asyl)»	Utlendingsloven
Etter utlendingsloven § 28 skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende;	§ 28. <i>Oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl)</i> En utlending som er i riket eller på norsk grense, skal etter søknad anerkjennes som flyktning dersom utlendingen
• har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,	har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, jf. flyktningskonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1 A og protokoll 31. januar 1967, eller

Tabell 2: Juridisk intertekstualitet, første segment

Interessant her er hvordan «Regler om beskyttelse (asyl)» i så stor grad parafraserer utlendingsloven, mens utlendingsloven igjen refererer til flyktningskonvensjonen, hvor tilsvarende tekstutdrag ser slik ut:

(...) som følge av begivenheter som har funnet sted før 1. januar 1951 og på grunn av at han med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han er borger av, og er ute av stand til, eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse; eller som er statsløs og på grunn av slike begivenheter befinner seg

utenfor det land hvor han har sin vanlige bopel, og som er ute av stand til eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til, å vende tilbake dit (FN 1951).

Det blir slik en slags to-leddet referanselek, hvor referansen refererer videre. UNEs tekst nevner imidlertid ikke flyktningkonvensjonen før under overskriften «Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a», hvor det informeres om at «Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A».

Etter hvert løses det noe mer opp, og referansene er ikke lenger like direkte i formen, men i større grad omskrivninger av lovteksten eller forklaring av praksis. Dette gjelder i særlig grad den siste delen, «Vurdering av beskyttelsesbehovet», som først og fremst gjør rede for prosessen rundt dette. Samtidig som denne tekstbiten ikke nødvendigvis har et juridisk forelegg, har den en klar referanse til et notat i UNE. Det er den tredje gangen i teksten det vises til et slikt internt notat, men tidligere har teksten altså også vært knyttet til en lovtekst.

Verdt å merke seg her er også at mens overskriften tilsier at vurderingen først og fremst skal gjelde nettopp beskyttelsesbehovet, dreier teksten seg først og fremst om vurderingen av utlendingens troverdighet, og eventuelle utfordringer ved vurderingen.

6.4.2 Digitale rømningsveier

I tillegg er teksten vår altså i aller høyeste grad en digital tekst. Vi har sett enkelte lenker i den løpende teksten: Lenkene til bestemte tekststeder i innholdsfortegnelsen, to lenker til Utlendingsloven og tre lenker til aktuelle notat innad i UNE. Likevel må teksten kunne sies å være en relativt lenkeslank tekst, om man ser på lengden og kompleksiteten i stoffet. Det betyr imidlertid ikke at leseren er forskånet fra digitale veier ut av teksten.

Skjerm bilde 9: UNE - «Regler om beskyttelse (asyl)»

Som vi ser på skjerm bildet er teksten, slik de absolutt fleste digitale tekster er, omgitt av en mengde lenker. Mens lenkene på venstre side hører til tema, altså det leseren skal oppfatte som kjent, tilsier lenkene på venstre side at dette kan være leserens vei videre. Spesielt aktuelt blir det i rammen med overskriften «Aktuelle lenker». Her vil man kunne tenke seg at UNE har samlet lenker som vil være nettopp aktuelle for leseren som leser om regler om beskyttelse. Gjennom overskrift og plassering framstår de i mye større grad enn de øvrige lenkene på siden som relevante for leserens forståelse av teksten. Fokusgruppene valgte imidlertid i liten grad å benytte seg av lenkene, verken på høyre eller venstre side. Det eneste unntaket er når den deltakeren Martine i informatikkgruppa foreslår at de skal undersøke UDI-regelverk:

Martine: der se asyl på www.udiregelverk.no

Eva: mm

Kristoffer: eeeee h mmmm du tenker denne

((går inn på www.udiregelverk.no/))

((...))

Kristoffer: skal vi se martine følte du at denne ga deg

Martine: åpenbart grunnløse søknader om beskyttelse så alt annet enn det da

Eva: ja

((latter))

Eva: a æ tenke at rett te å ta arbeid det e ikke helt eh (...)

Martine: nei eg ville gått og søkt på nytt (...)

Martine: eg hadde gitt opp og så hadde e:eg

> Rettskilder > Emner

Søk i hele UDIREGELVERK

Start > Emner > Beskyttelse (asyl)

Start - Emner Sorter

Du kan avgrense ytterligere ved å velge et underemne

> Beskyttelse etter flyktningkonvensjonen eller andre konvensjoner	> Overføringsflyktninger
> Avledet flyktningstatus	> Vern mot utsendelse som eneste oppholdsgrunnlag
> Utelukkelse	> Barn
> Asylintervju	> Dublinbehandling
> Internflukt	> Rett til å ta arbeid for asylsøkere
> Fornyelser	> Åpenbart grunnløse søknader om beskyttelse

Du har valgt emne 'Beskyttelse (asyl)'. Viser 1-100 av totalt 561

Vergemålsloven: Lov om vergemål (01.07.2013)

Rådsbeslutning (EU) 2015/1601 om relokalisering: Rådsbeslutning (EU) 2015/1601 om relokalisering (22.09.2015)

Rt-2015-1388: Avslag på asyl og vurdering av opphold på humanitært grunnlag. Barnets beste. Internflukt. Afghanistan (18.12.2015)

Rt-2014-645: Fremleggelse av ID dokumenter. Dokumentfalsk. Søknad om beskyttelse. (26.06.2014)

Avgrens på

Avgrens rettskilder

- Bilaterale avtaler
- Departementenes rundskriv og instruks
- Dublin rettskilde
- EMD sammenfatninger
- EU og EØS
- EU-domstolens rettspraksis
- Høringer
- Høyesterettsavgjørelser
- Internasjonale konvensjoner og avtaler
- Lover
- UDI interne meldinger
- UDI praksisnotater
- UDI rundskriv
- Underrettsavgjørelser
- UNHCR anbefalinger
- Vedlegg
- Vedlegg rettskildekategori

Avgrens land

Land

Avgrens på dato

Skjerm bilde 10: UDI-regelverk: Beskyttelse (asyl)

Kristoffer spør ironisk om det var dette Martine tenkte seg, sannsynligvis som en referanse til at de ikke finner noe relevant informasjon på siden. Denne informasjonen er ikke tilpasset dem, og vi husker at UDI selv understreket at UDI regelverk kun var for faglig bruk. Etter å ha sett på UDI-regelverk sier Martine at hun ville «gitt opp» i møte med siden, og at hun vil søke på nytt, og begynne fra begynnelsen igjen. Hun vil altså ikke gå tilbake til UNE.no, etter at hun har gått feil. Når innholdet i lenken ikke tilsvarer det hun var på jakt etter, forlater hun prosjektet midlertidig framfor å rygge. Dette ligner på mange måter på responsen vi så hos fokusgruppedeltakerne i møtet med «Regler om beskyttelse (asyl)»: Når leserne ikke gjenkjenner det som møter dem, vil de heller finne informasjonen et annet sted.

Vi finner som nevnt også lenker i den løpende teksten. Vi kan organisere dem på denne måten:

Tekstsegment:	Lenker til:
Etter utlendingsloven § 28 skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende;	Lovteksten på lovdata.no
For mer informasjon om temaet kan du lese UNEs praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen» .	Lenker til et annet sted på UNE.no.
I UNE behandles mange av disse sakene som statusklager, som du kan lese mer om her .	Lenker til et annet sted på UNE.no.
Du kan lese mer om bevisvurderingen i asylsaker i dette notatet .	Åpner et pdf-dokument med Veiledningsnotatet «Utgangspunktene for bevisvurderingen i asylsaker»
Les mer her .	Lenker til et annet sted på UNE.no. Siden finnes også tilgjengelig fra venstre sidestolpe, under «Sakstyper», altså samme sted som «Regler om beskyttelse (asyl)»

Tabell 3: Lenker i «Regler om beskyttelse (asyl)»

Likevel blir det et spørsmål hvor nødvendige disse lenkene er for leserens forståelse.

Problemstillingen ligner på den som kan oppstå med hyperlenkene internt i teksten: Fungerer de som en veiledning til hvor mer informasjon finnes, en distraksjon, eller en del av teksten som må leses for å få den fulle forståelsen? Vi kan spørre oss i hvor stor grad den kompetente leseren er forpliktet til å forfølge alle relevante lenker, før hun kan si at hun har «lest teksten». Videre kan vi tenke oss at leseren som kjenner feltet godt eller delvis, raskt sjalter ut hva som er relevante lenker og ikke, mens den ferskere leseren kanskje fortere blir overveldet av mengden. Leseren som potensielt trenger den ekstra informasjonen mest, har kanskje med andre ord minst forutsetninger for å nyttegjøre seg av den.

I motsetning til lenkene som forutsetninger for forståelse, står kanskje drømmen om den perfekte informasjonsteksten. Teksten hvor leseren etter den fullstendige fortæringen kan sitte igjen med den perfekte mengden nødvendig informasjon. Hvor hun *kan* trykke seg videre for utdypende kunnskap, men det er ikke nødvendig. Hun har funnet det hun skulle, forstått det

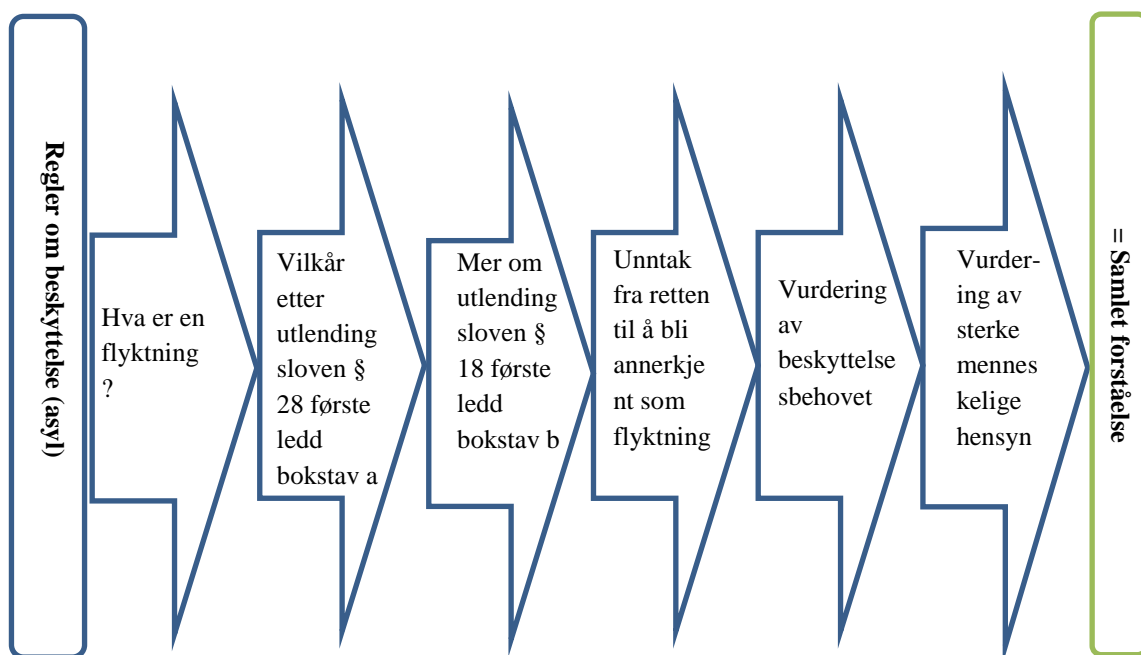
hun leste og er nå klar for å bruke det hun fant. Det er langt på vei denne teksten deltakerne i fokusgruppene beskriver, når de skildrer hvordan de optimalt sett helst vil lese én tekst, hvor de ikke egentlig trenger å bruke lenkene.

6.5 Hvordan leser vi?

Sjangeren er som vi har sett knyttet til både meningspotensiale og form, og ulike sjangre vil ha ulike vektninger på hvilke trekk som gjør at teksten utgjør det ene eller andre. Videre har vi sett at ulike normer og sjangre kommer med ulike instruksjoner for leseren. I «Regler om beskyttelse (asyl)» er meningspotensialet i høy grad juridisk, og også formmessig trekker språklige normer i retning av en *juridisk tekst*, som teksten ikke oppfyller pliktnormene for denne sjangeren. Materielt er den en *digital tekst* gjennom beliggenhet, tekstuell kontekst og sjangertrekk som hyperlenker. Videre kan «Regler om beskyttelse (asyl)» på mange måter også ligne en *analog tekst*: tross beliggenheten på en nettside er teksten i svært liten grad multimodal, og som vi så oppfattet ikke fokusgruppene at lenkene øverst i teksten var til for å navigere med. Rent visuelt minner teksten nesten like mye om et word-dokument, som en digital tekst. Disse tre tekstvariantene krever ulike lesestrategier, og siden alle tre potensielt virker i samme tekst skal vi ta oss tid til å se litt nærmere på dem. I de på følgende underkapitlene vil jeg skissere opp tre tenkte, og lett karikerte lesere, som hver tviholder på sin lesestrategi. Jeg forholder meg til makrohandlingene slik de er definert av mellomoverskiftene i «Regler om beskyttelse (asyl)».

6.5.1 Analogt?

Den første lett karikerte leseren vi ser for oss skal vi kalle *den analoge leseren*. Ut i fra hennes forutsetninger kjenner hun først og fremst igjen teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» som en informasjonstekst. Hun går ut fra at hun kommer til å få den viktigste informasjonen først, og at den påfølgende informasjonen vil være ordnet i en underordnet eller utdypende rekkefølge. Selv om hun leser på nett, leser hun alt som om det var en roman, det vil si fra begynnelse til slutt. Hun går ut fra at den som har komponert teksten har foretatt et utvalg av informasjon, og at dette utvalget stemmer med hva slags informasjon hun trenger å motta for å være informert om feltet i ettertid.

Figur 2: Den analoge leseren

Som vi ser kan den rent analoge lesestrategien by på utfordringer dersom ikke leseren er observant på instruksene som kommer underveis. «Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b» er for eksempel ikke et additiv til «Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a», men et likestilt moment i teksten. Fokusgruppe 2, asylgruppa, forholdt seg i større grad analogt til teksten enn fokusgruppe 1. På direkte spørsmål innrømmet deltakerne at de nettopp ikke hadde lagt merke til dette momentet i tekststrukturen:

Signe: det henger jo ikkje sammen fordi kor her står det jo bare om e første ledd bokstav a

Nora: mm

Signe: så da ekkje mer om bokstav b en logisk for forleng-

Helene: mm

Signe: for me harkje enno snakt om første ledd bokstav b

Nora: hh

Helene: mm

Signe: men det e en fortsettelse av noe man ikkje har begynt på ennå

Gro: ja det e sant det la eg ikkje merke te

Signe: [bokstav ble aldri introdusert]

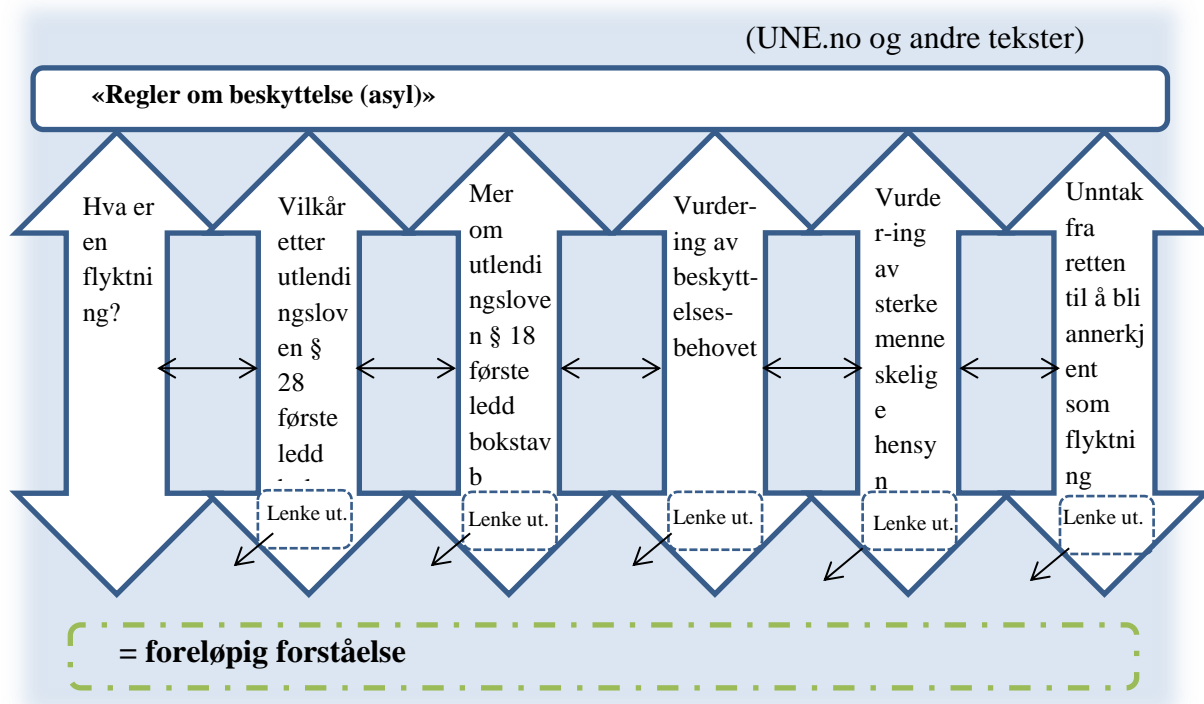
Helene: [i k k e j e g h e l l e r](Gruppe 2, 472-482)

Oppbygningen i «Regler om beskyttelse (asyl)» er ikke åpenbar for leserne, men heller ikke komplisert nok til at de umiddelbart legger merke til det når det er noe de ikke fullstendig forstår. For den analoge leseren trengs det kanskje tydeligere markører når teksten ikke følger et rent additivt system.

6.5.2 Digitalt?

Som vi har sett i kapittel 4 er ikke nødvendigvis den digitale leseveien så sporadisk som man kanskje fort skulle tro. Den har imidlertid enkelte trekk ved seg som skiller den fra den analoge og den juridiske leseveien.

Vår karikerte, digitale leser benytter seg av lenkene i teksten for å utdype informasjonen hun får av primært teksten. Hun er altså den eneste av våre tre eksempellesere som faktisk trykker på lenkene UNE har lagt klart til henne. Mens hun leser trykker hun ikke på de omkringliggende lenkene, slik vi så dem skissert i kapittel 4.1.1, men de finnes likevel som et potensielt bakteppe for lesningen hennes, og det samme gjelder andre tekster om samme tema. Videre navigerer hun seg generelt friere i teksten, og benytter ctrl+f for å finne det hun leter etter. Hennes lesevei kan altså se ut på denne måten:

Figur 3: Den digitale leseren

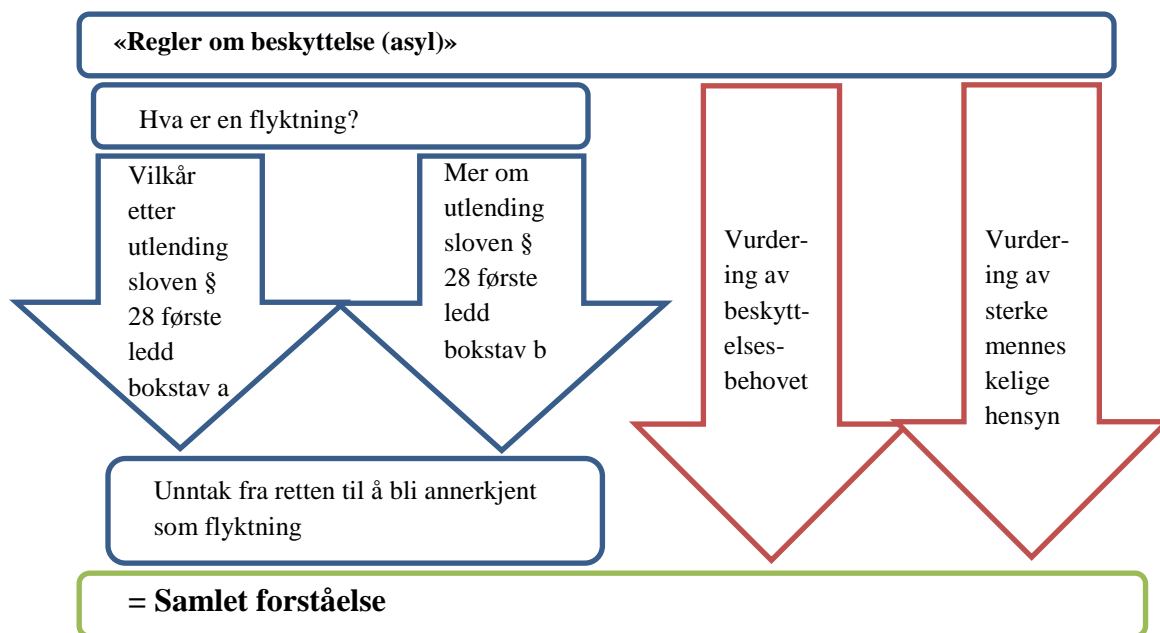
Her illustrerer feltet i bakgrunnen de andre mulige tekstene hun kan lese. Pilene opp og ned symboliserer hvordan hun vekselvis leser og navigerer gjennom teksten. Selv om denne leseren selvfølgelig også sitter igjen med en forståelse etter å ha lest i teksten, har jeg valgt å ikke gi denne leseren feltet «Samlet forståelse», da denne leserkarikaturen i mindre grad enn de øvrige ser lesingen som *avsluttet*, selv om hun gir seg med den aktuelle teksten. Som vi ser

henger hennes forståelse i større grad sammen med øvrig informasjon hun har innhentet, utenfor «Regler om beskyttelse (asyl)».

6.5.3 Juridisk?

Vi så i kapittel 6.4 at «Regler om beskyttelse (asyl)» trekker store veksler på juridiske tekster, både i formuleringer, parafraseringer og eksplisitte referanser. Videre minner også selve strukturen i teksten om en lovtekst, spesielt i første halvdel av teksten. For en leser med juridisk kompetanse vil disse tekstnormene innby til nettopp en juridisk lesning. *Den juridiske leseren* kjenner igjen strukturen fra lovteksten, og forstår at meningspotensialet i «Hva er en flyktning?» i stor grad overlapper med det i utlendingsloven § 28 første ledd. Videre forstår hun at de to påfølgende makrosegmentene ikke er narrativt ordnet, men to likestilte utdypninger av de to likestilte kulepunktene i «Hva er en flyktning?». Hun aksepterer «Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning» som unntak fra det overstående, siden hun kjenner stoffet godt nok til å forstå at denne delen av utlendingsloven handler om nettopp hvem som blir anerkjent som flyktning, men at man kan falle inn under de ovennevnte kategoriene og likevel ikke bli det. Hun skjønner at selve vurderingen av beskyttelsesbehovet er et spørsmål om søkerens troverdighet, og derfor et annet spørsmål enn det juridiske. Hun forstår at det finnes vurderinger av sterke menneskelige hensyn, og at disse kan gi opphold på et annet juridisk grunnlag enn det som nødvendigvis kvalifiserer søkeren som flyktning.

Den juridiske leserens lesevei kan altså se ut på følgende måte:

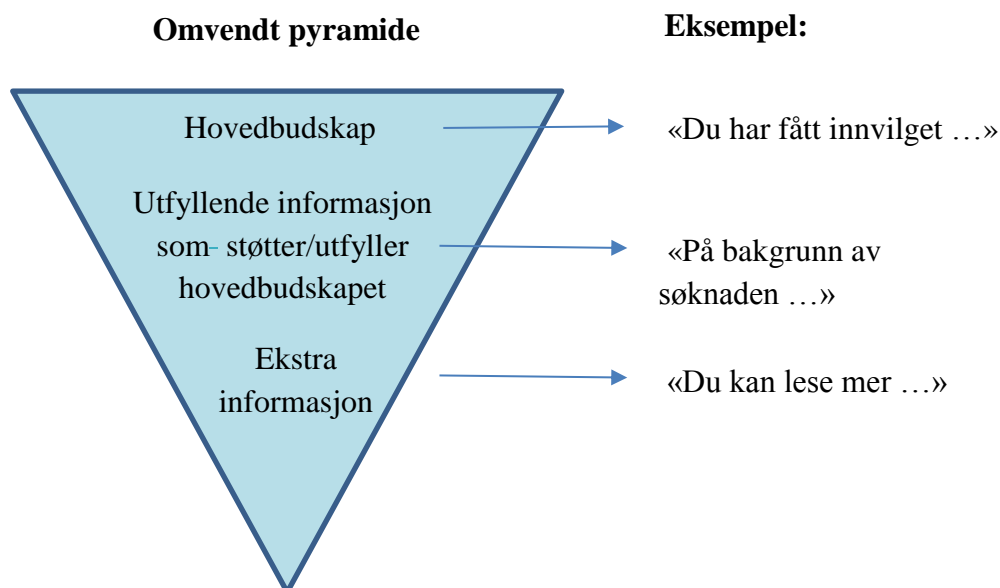
Figur 4: Den juridiske leseren

I teorien er denne leseveien tilgjengelig også for en leser uten juridisk kompetanse, men det krever at leseren holder tunga rett i munnen. Det er ikke nødvendigvis intuitivt at «Vilkår etter utlendingslovens § 28 første ledd bokstav a» og «Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b» utfyller hvert sitt punkt innenfor «Hva er en flyktning?». Videre så vi hvordan formuleringen «Mer om» tilsier at vi allerede skal ha hørt om første ledd bokstav b. Å kjenne igjen bokstav b fra formuleringen «Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b» i «Hva er en flyktning?», og slik ikke forutsette at den følger narrativt etter forrige mellomoverskrift, krever en svært våken leser.

Vi kan imidlertid tenke oss at den juridiske leseren, som lett registrerer og aksepterer denne tekststrukturen, er den samme som godtok de juridiske normene, og som kjente seg igjen i den juridiske modelleseren. Igjen ser vi altså hvordan teksten prioriterer den juridiske kompetansen.

7 Ulike tekster, ulike krav

Innen klarspråk er det som vi har sett et vanlig råd å plassere den viktigste informasjonen først, og det er passende nok det første av Klarspråkplakatens sine skriveråd å "[komme] raskt til saken", og å "[skrive] det viktigste først". UNE trekker fram det samme i sin språkprofil, hvor de oppfordrer til å "få det viktigste frem tidlig i teksten", og videre skriver at: "Leserne skal ikke måtte lese hele teksten for å skjønne hva den handler om, og hvordan den angår dem» (Utlendingsnemnda 2016). Når en aktør som UNE sender ut et vedtaksbrev, vet de med en ganske stor sikkerhet, hva slags informasjon leseren er mest interessert i og hva hun lurer mest på når hun åpner brevet. UNE skriver også i sin klarspråksprofil at «Den informasjonen som er viktigst for leseren, bør derfor stå tidlig og tydelig fram i teksten" (UNE 2016:10). Oppbyggingsmessig møter vi her råd om å la teksten følge det som er kjent som den «omvendte pyramiden», også kjent som en journalistisk «trakt» (Roksvold 2000). Denne modellen er hyppig brukt som et eksempel på den klassiske journalistiske teksten: Gi den viktigste informasjonen først, utdyp fortløpende, og la viktigheten tynnes ut underveis.

Figur 5: Omvendt pyramide

Vi kan se for oss den perfekte pyramideteksten som en person som kommer løpende inn i et rom med viktig informasjon: «Det har vært en fryktelig ulykke ute på gaten!» Tilhørerne spretter opp i sjokk. Personen gjenvinner pusten og fortsetter «heldigvis er ingen skadet».

Mens han støtter seg på veggen, legger han ut detaljene: «Det var brudd på vikeplikten. To biler og en moped var innblandet.» Slik kan vi kanskje si at det klassiske vedtaksbrevet også fungerer: Overskriften roper ut hva det handler om, straks etterpå får leseren beskjed om hva hun skal foreta seg, før begrunnelsen og detaljene følger. Den omvendte pyramideformen, og de typiske klarspråkrådene, forsøker kanskje å ta opp i seg nettopp leserens late innstilling: Sannsynligheten for at hun ikke leser ferdig teksten er høy.

Gjennom å bygge opp et brev som en klassisk omvendt pyramide løses den umiddelbare retoriske situasjonen så fort som mulig: Leseren lurar på *hva som har skjedd*, og får svaret. Så kommer kanskje en ny og underordnet retorisk situasjon: *hvorfor det?* og igjen følger svaret. Slik kan en omvendt pyramide skape og løse retoriske situasjoner, til leseren føler hun har fått vite det hun trenger.

Spørsmålet vi stiller oss er imidlertid om dette umiddelbart lar seg overføre til de tekstene hvor vi ikke vet hva leseren lurar på eller hva leserens situasjonskontekst er, slik det nødvendigvis vil være i en nettekst som er åpen for alle. En mulig løsning på utfordringen, er den vi har sett at UDI velger på sine nettsider: De lar leseren oppgi informasjon om sin situasjon (Skal søke, har søkt, har fått svar, skal fornye) og tilpasser informasjonen ut fra dette: En leser som skal søke om asyl, får annen informasjon enn en student som skal fornye oppholdstillatelsen, en søker fra Syria får annen informasjon enn en fra Sverige. Dette er en løsning som utnytter leserens vilje til å navigere digitalt, og bruker den til å skrive fram en modelleser som passer med den faktiske leseren.

Samtidig som en slik tilpasset navigering gjør veldig mye for å gjøre veien gjennom teksten lett og funksjonell for leseren, krever den kanskje desto mer av leseren som ikke umiddelbart finner seg selv i de eksisterende kategoriene. Skoleeleven, for eksempel, som forsøker å finne informasjon om asylsystemet til en oppgave, er avhengig av å navigere seg gjennom informasjon som eksplisitt ikke er tilpasset henne. Selv om slike nettsider legger opp til å fange opp de ulike leserne og tilpasse seg disse, vil det alltid være noen som ikke finner svaret på sine spørsmål i de eksisterende kategoriene. Mens leseren som kan trykke på riktig kategori møter en tekst som tar henne i hånden og leder henne trygt fram til den relevante informasjonen, møter en annen leser en tekst som snur ryggen til og sier «vet ikke, spør noen andre». Kanskje kan vi si at teksten gjennom å lage så ulike løyper for de ulike modelleserne, også fratrar leseren muligheten til å navigere fritt mellom disse. Denne effekten så vi både i

fokusgruppene, og hos intervjuet med asylinformant 2. At nettstedet i så stor grad var tilpasset lesere de ikke kjente seg igjen i, gjorde også at de ikke fant den informasjonen på nettsiden som kunne vært relevant. Det ble også vanskeligere for leserene å tilpasse seg en modelleserposisjon, fordi den allerede var så spesialisert inn på en annen faktisk leser.

I UNEs tilfelle, med teksten «Regler om beskyttelse (asyl)», er det kanskje også gjort et forsøk på å plassere det viktigste først, men løsningen har to tydelige problemer:

- De «viktigste» opplysningene tar ikke utgangspunkt i den faktiske leseren, som nettopp *ikke* kjenner til feltet
- Informasjonsoverskudd i begynnelsen av teksten gjør at de faktiske leserne ikke klarer å navigere i teksten, og heller søker opp andre tekster

Som vi så, opplevde fokusgruppedeltakerne at teksten var laget for at UNE selv mente at en slik type tekst burde være tilgjengelig, eller at teksten først og fremst var for deltakere inne i forvaltningen, eventuelt journalister. I en situasjonskontekst hvor den retoriske situasjonen først og fremst er «informasjon om regelverket bør eksistere på nett» gir det sannsynligvis mening å plassere de juridiske foreleggene først i teksten. De to første paragrafene er grunnlaget for lovgivingen på feltet, og sånn sett det viktigste dersom man skal gjøre en juridisk tolkning. Rekkefølgen informasjonen kommer i er også den samme som i lovteksten.

Det juridiske perspektivet støttes av tekstanalysen vår: Samtidig som mange trekk ved teksten trakk den i retning av en åpen informasjonstekst, som en spørrende overskrift, og til dels utdypende forklaringer, ble dette overskygget av det juridiske. De to modelleserene vi syntes å identifisere løp ikke parallelt gjennom teksten. Tvert imot var det nesten utelukkende en juridisk modelleser i begynnelsen, og den faktiske leseren uten juridisk kompetanse måtte lete uten hell etter en modelleser hun nådde opp til. Halvveis ut i teksten introduseres imidlertid en mer inkluderende og forklarende tone, men da har teksten allerede mistet leseren. Dette bekreftes til dels også av at leserene syntes tekstutdrag fra seinere i teksten, var mer forståelig enn tekstutdrag fra tidligere i teksten.

Videre pekte deltakere i begge fokusgruppene på momenter i begynnelsen av teksten, når de ble bedt om å identifisere hva de anså som det viktigste i teksten. Deltakeren Martine viste til de to innledende punktene, men gjentok bare hva som sto der for å utdype poenget:

Martine: de to punktene
((Viser til de to leddene som innleder «Hva er en flyktning?»))

Nora: mm

Martine: altså hva er en flyktning står ifare for å bli utsatt for dødsstraff har en velbegrunnet frykt for forfølgelse (Fokusgruppe 1, 324-328)

På samme spørsmål viste også asylgruppa til definisjonene i teksten, men deltakerne i denne gruppa fokuserte på én av definisjonene og hadde en klarere oppfatning av meningspotensialet:

Gro: ja det skakkje vær lætt

Signe og Helene: ((latter))

Signe: å lese teksten eller å få asyl

Gro: å få asyl hhhh

Helene: begge deler hhh

Gro: ja begge dele helst ska dukkje søke

Helene: ja

Gro: nei asså æ tenke jo at e

Signe: nei men eg e jo faktisk enig sånn i at det skakkje vær lett å få asyl det må jo kunn sies å være et asså og definisjonen for det ekkje en ting men definisjonen for forfølgelse va veldig streng

Dette kan nok delvis skyldes at tekstnormene i svært stor grad tilsier at en slik type tekst skal ha den viktigste informasjonen først. Leserene går derfor *ut fra* at den første informasjonen er den viktigste, selv om de ikke forstår den. Slik blir den opplevde motstanden i teksten også potensielt sterkere: De faktiske leserne regner med at de blir presentert for tekstens viktigste momenter, men forstår dem ikke. Hvorfor skal de da lese videre, å få utdypende informasjon om et poeng de ikke har forstått?

Dersom den faktiske leseren ikke finner en oppnåelig modelleser i begynnelsen av teksten, vil hun, dersom hun ikke *må* lese teksten (slik fokusgruppene i utgangspunktet ikke måtte), foretrekke å lete videre etter en annen tekst. Her skiller også tekster som «Regler om beskyttelse (asyl)» seg radikalt fra et brev rettet til en faktisk mottaker, eller tilpasset informasjon på UDI sine hjemmesider: Leserens har ingen forpliktelse overfor teksten. Dersom leseren aksepterer det som står øverst i teksten, vil hun kanskje likevel lese videre, men som vi så i fokusgruppene, var informasjonsoverskuddet og utydigheten om hva de kunne forvente lengre ned, en av de viktigste grunnene til at de motsatte seg å lese teksten. Det som er viktig i en juridisk, eller forvaltningsintern situasjonskontekst, er noe helt annet enn det som er viktig for å formidle noe juridisk til en person uten juridisk kompetanse. Her er det kanskje viktigere å gi tydelig informasjon om hva leseren kan forvente å finne, enn å rope ut de mest fremtredende paragrafene i lovverket.

Strukturen og oppbygningen av teksten, spiller altså en viktig rolle i hvordan leseren oppfatter teksten, både med tanke på hva hun legger vekt på i den, hvorvidt hun velger å lese den, og om hun aksepterer meningspotensialet. Oppfordringen om å sette det viktigste først er ikke nødvendigvis gal, men det fordrer at man kjenner den faktiske leseren godt nok til å kunne gjøre en kvalifisert gjetning om hva hun er på jakt etter. Dette bringer oss videre til et grunnleggende skille i leserens tilnærming til teksten: Kom teksten til henne, eller motsatt?

7.1 To tilnærminger til tekst: oppsøkende og oppsøkt

Jeg vil hevde at vi på et helt grunnleggende nivå kan vi si at det finnes to måter å få tilgang til en tekst eller en ytring på: Den kommer til oss, eller vi kommer til den. En person henvender seg til oss, eller vi henvender oss til personen. Vi får en mail, eller vi sender en mail og etterspør informasjon. Vi befinner oss på et kjøpesenter hvor reklameradioen roper ut tilbud over hodene våre, eller vi søker opp produkter på nett i jakten på den beste rabatten. Vi skruer på radioen om morgenen, eller vi søker opp forskjellen på kvoteflyktninger og asylsøkere etter å ha hørt en debatt. Det er selvfølgelig mulig å krangle på eksemplene jeg trekker fram her. Har man ikke litt oppsøkt informasjonen når man skruer på radioen? Er man egentlig oppsøkt av informasjonen når man ikke egentlig legger merke til kjøpesenterradioen, og så videre. Premisset jeg legger til grunn er likevel ganske enkelt: Noen ganger finner vi fram til teksten selv, og noen ganger kommer den til oss. Vi er enten oppsøkende eller oppsøkt. Felles for de oppsøkende tekstene er muligheten de har til å spisse budskapet inn mot en konkret leser.

I den andre enden av skalaen finner vi de oppsøkte tekstene, altså de leseren selv oppsøker på en eller annen måte. Dette kan for eksempel være en tekst på NAVs nettsider om foreldrepenger, en wikipediaartikkel eller et oppslag i en avis. Samtidig som også denne informasjonen vil være rettet, i det at den sannsynligvis har en tenkt mottaker og modellesere, vil den som regel ikke være så eksplisitt og konkret i sin adressering, som en oppsøkende tekst kan være.

Videre spør vi oss, om ikke dette skillet i lesesituasjoner kan ha konsekvenser for lesemåten, og dermed også potensielt for hvordan tekstprodusenten best kan bygge opp teksten? Her er det viktig å skyte inn at de fleste tekster vil kunne være både oppsøkende og oppsøkt. Ta

denne masteroppgaven som eksempel: For sensor vil det i aller høyeste grad være en oppsøkende tekst, men for en masterstudent som skriver om noe lignende et par år fram i tid, er den oppsøkt. Samtidig vil det i de fleste tilfeller være mulig å forutse om teksten først og fremst vil fungere i den ene eller andre kategorien, og spesielt i de tilfellene hvor en klarspråklig tilnærming er aktuell. På en lignende måte som sjangerkunnskap kan hjelpe skribenten å best mulig tilpasse teksten til leserens forventninger, kan en bevissthet rundt leserens sannsynlige lesesituasjon og innstilling være verdifull når teksten skal struktureres.

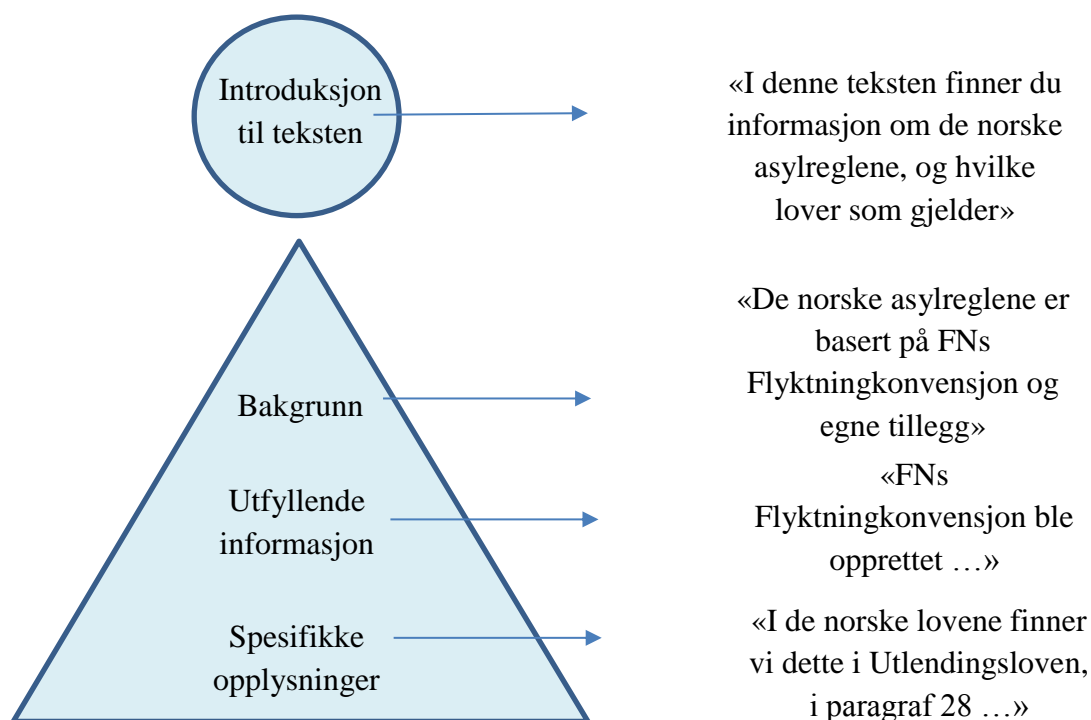
I gjennomføringa av fokusgruppene var det et mål å skape en situasjon hvor deltakerne selv oppsøkte den bestemte teksten. På spørsmål oppga leserne at de godt kunne fordype seg i stoff når de valgte det selv, eller hadde en oppgave de skulle løse. De var i en slik situasjon heller ikke avvisende til å lese lengre tekster, eller oppsøke mer informasjon. Samtidig så vi altså hvordan deltakerne forlot teksten. I møte med en oppsøkt tekst er leseren i teorien velvillig og positivt innstilt til å sette seg inn i nytt stoff, men også, som vi var inne på ovenfor, mindre forpliktet til teksten. Hvis hun ikke forstår teksten eller ikke finner fram i den, leter hun heller videre etter en ny tekst. Igjen kommer vi altså tilbake til viktigheten av at teksten tydeliggjør hva leseren kan finne.

Videre har vi sett grunner til at den tidligere nevnte omvendte pyramiden potensielt ikke fungerer i en tekst som først og fremst er oppsøkt:

- Informasjonsoverskudd i begynnelsen skremmer vekk leseren
- Hvis «den viktigste» informasjonen ikke stemmer med leserens mål for teksten, gis hun ingen initiativ til å lese videre
- Den faktiske leseren gis ingen mulighet til å nærme seg alternative modellesere, fordi prioriteringen av informasjon i stor grad definerer henne bort

I forbindelse med «Regler om beskyttelse (asyl)» spør vi oss derfor om en annen struktur kunne gitt fokusgruppedeltakerne en mer velvillig innstilling til teksten, og om det finnes en struktur som i større grad kan ivareta lesere som ikke kjenner til stoffet på forhånd, i dette tilfellet den juridiske bakgrunnen. Vi kan kanskje tenke oss en struktur som ligner en

pyramide med en ball på toppen.

Figur 6: Pyramide med ball

En slik tilnærming gir leseren mulighet til å bygge opp sin egen kompetanse, slik at hun forstår opplysningen når den kommer, framfor å bli avvist av den i begynnelsen av teksten. Videre gir oppbygningen leseren mulighet til å foreta en kompetent og reell vurdering av om hun skal lese teksten, og når hun eventuelt vil gi seg.

Den leseren som lar blikket gli over de siste linjene i en gitt tekst, er på mange måter en annen leser enn den som angrep de første ordene litt tidligere. Ikke bare fordi denne leseren nå vet ting hun ikke visste før, altså i betydningen at hun nå besitter kunnskap hun før ikke hadde, men fordi hun også tilpasser seg teksten og hva den forventer av henne. Det finnes ikke nødvendigvis noe klart og tydelig skille mellom den kunnskapen hun «formelt» lærer seg i løpet av teksten, og den mer helhetlige forståelsen. Hvis vi likevel, for eksemplets skyld, drister oss til å tenke på formalkunnskap og helhetlig forståelse som to forskjellige kategorier, kan vi se for oss at mens faktaopplysningene leseren mottar i løpet av teksten i stor grad overføres noenlunde lineært, vil leserens tekstkompetanse bygges i større grad bygges opp som en kontinuerlig utveksling mellom leseren og teksten. Etter hvert som leseren beveger seg gjennom teksten, endres selve lesingen, ikke bare leserens – i mangel av et bedre ord –

kunnskapsnivå. I vårt tilfelle kan vi for eksempel se for oss at leseren som har blitt introdusert til flyktningbegrepet, FNs flyktningkonvensjon og forskjellen på en asylsøker og en flyktning, lettere forstår paragrafene om forfølgelse, fordi de gir mening ut i fra konteksten hun nå er gitt. Den siste opplysningen er ikke basert på den første, men blir likevel enklere å forstå, fordi påfyllingen av informasjon bidrar til kontekstualiseringa.

Samtidig er strukturen på ett nivå ikke så mye en motsatt viktighetsgrad, som en motsatt vanskelighetsgrad. Eirik Granly Foss drøfter en lignende strukturtilnærming i sin masteroppgave *Under overflaten –muligheter for forståelsesorientert tekstnormering i allmenrettet formidling av naturvitenskap, med utgangspunkt i biologitekster fra snl.no*. Her viser han hvordan Store norske leksikon har jobbet med forfatterveiledninger, hvor forfatterne blir bedt om å skape en stigende vanskelighetsgrad, og hvordan dette øker forståelsen hos et utvalg faktiske lesere (Foss 2015). Hos snl.no er imidlertid denne strukturen omtalt som nettopp en omvendt pyramide. Spørsmålet blir hva vi aksepterer som det viktigste i teksten. I utlendingsloven er det nødvendigvis det viktigst å få presantert de grunnleggende paragrafene, før unntakene kommer, mens lovens forbindelse til Flyktningkonvensjonen må regnes som presupposisjoner. For den allmenne leseren er det kanskje viktigere å nettopp bli introdusert for Flyktningkonvensjonen og opprinnelsen til denne, som et grunnlag hun kan bygge resten av den juridiske forståelsen på.

7.2 Tre typer tekster: spesifikk rettet og generell

Vi har nå diskutert hvordan ulike tekster nødvendigvis kommer med ulike forutsetninger, og ulike krav til både innhold og oppbygning, og også definert to ulike lesesituasjoner med mulige konsekvenser for hva som utgjør optimal tekststruktur. Jeg vil nå forsøksvis definere tre varianter av informasjonstekst:

- Spesifikk
- Rettet
- Generell

Den første, som jeg her har valgt å kalle for spesifikk, er informasjonsteksten som henvender seg til én konkret faktisk leser. Ikke dermed sagt at ikke flere faktiske lesere kan få tilnærmet

like brev, men informasjonen vil være rettet mot den konkrete og spesifikke mottakeren. Et typisk eksempel fra vårt område vil være et vedtaksbrev fra UNE. Dette brevet henvender seg til en faktisk leser, refererer til en faktisk sak og går gjennom informasjon kjent av både sender og mottaker. I tilfellet med vedtaksbrevet vil det være snakk om en performativ ytring, altså en tekst som kan endre verden, og selv om det nødvendigvis ikke vil være tilfellet for alle konkrete informasjonstekster vil dette i de fleste tilfellene være tekster med en klar og definert situasjonskontekst. Både avsender og mottaker har en motivasjon med kommunikasjonen. Dette drøfter også Oda Stræte i sin masteroppgave om UDIs søknadsskjema for statsborgerskap, hvor hun trekker fram nettopp leserenes motivasjon som et premiss for forståelsen (Stræte 2015, 73). Når leseren åpner brevet, er hun svært motivert for å lese og forstå innholdet, det har jo med *henne* å gjøre. Om hun ikke forstår, blir hun oppgitt og misfornøyd.

Det neste nivået kaller jeg for rettet informasjonstekst. I likhet med den konkrete informasjonsteksten definerer den rettede informasjonsteksten hvem leseren er, men denne leseren kan være flere, og informasjonen er ikke spesialisert for enkeltpersoner. Fra vårt område vil mye av informasjonen man kan trykke seg fram til på UDI sine hjemmesider falle inn under denne kategorien. En annen variant vil kunne være en tenkt informasjon hvor UDI sender ut brev med informasjon til alle som passer inn i en bestemt kategori. Informasjonen gjelder ikke for alle, den retter seg mot og definerer noen kategorier mottakere, men den er ikke spesifikk på faktiske lesere eller konkrete enkeltsituasjoner. Dersom den faktiske leseren kjenner seg igjen i kategoriene, er hun potensielt nysgjerrig og interessert.

Tekstvariant nummer tre er den generelle teksten. Denne er åpen for alle, og definerer ikke mottakerene sine utover at de potensielt har interesse for innholdet. «Regler om beskyttelse (asyl)» faller i sin nåværende form inn under denne kategorien. Den typiske faktiske leseren av denne teksten er upålitelig i oppførselen sin, for hun har i utgangspunktet ingen forpliktelse til teksten. Hun kan imidlertid ha en sterk interesse for stoffet. Hvis teksten passer med hennes målsetninger, er hun villig til å bruke tid på å lese og forstå den, men treffer den henne ikke går hun heller videre til en annen tekst.

<i>Tekstvariant:</i>	<i>Som oftest oppsøkt eller oppsøkende tekst:</i>	<i>Mulig oppbygning:</i>	<i>Den typiske leseren er:</i>
Spesifikk	Oppsøkende	Omvendt pyramide	Motivert
Rettet	Begge	Tilnærmet omvendt pyramide	-
Generell	Oppsøkt	Pyramide	Lite forpliktet

Tabell 4: Tre ulike tekstvarianter

La oss for eksemplets skyld se for oss ei gate i en liten kommune, hvor bydelen har bestemt at det skal gjøres endringer på togsporet som passerer huset. Dette har nødvendigvis konsekvenser for ganske mange, og vår tenkte kommuneadministrasjon er veldig opptatt av at alle skal få riktig og god informasjon. Det første de gjør er å legge ut en god og utfyllende tekst på kommunens hjemmeside. Her kan alle som lurar på noe om utbyggingen gå inn og lese, tenker kommunen. Denne informasjonen er *generell*. Kommunen oppdager imidlertid fort at trafikken til artikkelen ikke er så stor, og kommunen er bekymret for at folkene som bor i området til utbyggingen ikke skal få det med seg. Kommunen setter derfor opp en rekke skilt i området: «Til alle beboere i Toggata: I juni bygger vi nye togs Skinner. Det kommer til å bråke litt, men ikke så mye». Denne informasjonen er *rettet*. I første etasje i huset bor Tone, og kommunen er helt avhengig av å sette opp ei brakke rett utenfor vinduet hennes. De sender derfor en mail direkte til Tone, og informerer om situasjonen. Denne informasjonen er *spesifikk*.

På et nivå kan man selvfølgelig argumentere for at informasjonsbehovet i vår tenkte kommune ble dekket av at de som var direkte berørt fikk informasjon. Tone i første etasje fikk et brev som besvarte alle spørsmål hun hadde, og alle innbyggerne i Toggata fikk beskjed som at togs skinnene skulle byttes ut og at det kom til å bråke. Samtidig fyller den generelle informasjonen også en potensielt viktig funksjon, som blir viktigere dersom det mot formodning skulle vise seg at innbyggerne i den lille byen hadde delte meninger om togutbyggingen. Den åpne og generelle informasjonen gir innbyggerne mulighet til å besitte et felles faktagrunnlag. Den generelle informasjonen fyller potensielt et demokratisk rom, selv om behovet kanskje ikke formuleres like tydelig eller umiddelbart som i de to andre variantene. Tenker vi tilbake på fokusgruppens rastløse informasjonsjakt, kan vi også tenke

oss at det også i denne situasjonen er behov for et klarspråklig perspektiv, og tydelig informasjon om hva slags informasjon innbyggerne kan forvente å få.

7.3 Mulige perspektiv

Forlater vi vår lille kommune og går tilbake til asylfeltet, kan vi også spørre oss om den generelle informasjonsteksten kan tilby en annen type informasjon enn de to øvrige.

Som vi så i fokusgruppene og analysen, ligger perspektivet i «Regler om beskyttelse (asyl) på mange måter hos forvaltningen selv. Gjennom fokuset på de juridiske foreleggene, og diskursmarkører lånt fra lovverket, sitter Utlendingsmyndighetene igjen som den handlende aktøren i teksten. Resultatet blir en tekst som ikke formidler lovverket til utenforstående, men gjengir det for de innforståtte.

Der den spesifikke teksten nødvendigvis må knytte seg direkte opp mot lovverket for å være gyldig, er spørsmålet om den generelle informasjonsteksten kan fylle et annet informasjonsformål. Når teksten i mindre grad er forpliktet til en spesifikk leser eller situasjon, har den potensielt mulighet til å skrive fram et videre perspektiv og trekke med seg flere ulike stemmer.

Vi så i fokusgruppene hvordan deltakerne knyttet kunnskapen sin opp mot medierte historier og narrativ, både når de diskuterte innledningsvis, og når de forsøkte å forstå teksten de hadde lest. Disse, og lignende historier, finnes sannsynligvis i de fleste leseres sinn, i møte med juridisk informasjonstekst. Der den rene juridiske teksten har krav til distanse og abstraksjon, kan kanskje den formidlende informasjonsteksten i større grad ta på seg å aktiviserere leserenes sannsynlige forkunnskap. Slik kan potensielt også teksten i større grad definere en plassering i kontekstene, framfor å anta en tenkt nøytral «juridisk» posisjon.

8 Funn, oppsummering og videre forskning

Innledningssvis spurte vi hvorvidt en oppsøkt tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)» kunne oppfylle det vi kalte et klarspråklig formidlingspotensial om asylregler. I dette spørsmålet lå det selvfølgelig en rekke andre spørsmål og lurte:

- Hva slags tekstinterne og teksteksterne premisser legger føringer for innhold og lesning av en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)»?
- Finnes det en forskjell i hvordan vi leser tekster vi oppsøker selv, og tekster som blir sendt til oss?
- Hva får leseren ut av å lese en tekst som «Regler om beskyttelse (asyl)», og hva er det eventuelt som hindrer teksten i å fylle ut oppfylle et klarspråklig formidlingspotensial?

For å ta det første først: Jeg vil helt klart hevde at den åpne formidlingen har en viktig rolle å spille i klarspråksarbeidet, og det kan se ut som om enkelte offentlige tjenester allerede er på etterskudd når det gjelder nettopp den åpne informasjonen. Samtidig som fokusgruppene var opptatt av kildene, og hvem de kunne stole på, var det få som oppga offentlige nettsteder som optimale kilder til informasjon. Til en viss grad kan det virke som om fokusgruppene «regnet med» at informasjonen de fikk der kom til å være kjedelig eller vanskelig tilgjengelig. Da ville de heller ha informasjon fra andre nettsteder og nyhetssaker. Vi så også hvordan fokusgruppene på spørsmål om asylregler, allmenngjorde informasjon de nettopp kjente fra ulike asylsaker som har gått i media.

Vi så også, både i fokusgruppene, og i øvrig forskning, at leserene, når de har en oppgave, sikter seg inn på de opplysningene de trenger, og ignorerer alt annet. Fokusgruppene var ikke interessert i å åpne alle mulige lenker, eller la teksten forgreine seg ut i en evig informasjonsvandring: Når de lurte på noe, vil de finne den best mulige teksten som kan besvare spørsmålet, og «alt annet» er uinteressant. Dette så vi også delvis i hvordan de ikke husket innholdet i teksten i noe særlig grad, når de leste den uten en klart definert oppgave. I dette perspektivet blir det ekstra viktig at teksten tydeliggjør hva leseren kan forvente å finne og ikke støter fra seg leseren i begynnelsen av teksten.

Her kunne det også de ut som om det vanlige klarspråksrådet med å «sette det viktigste først» virker delvis mot sin hensikt. Når fokusgruppene, etter å ha lest teksten, ble spurt om hva de

oppfattet som det viktigste i teksten, oppga de nettopp de første avsnittene. Samtidig var dette i Informatikkgruppa sitt tilfelle avsnittene som gjorde at de heller ville finne andre kilder til informasjonen. Når teksten ble for informasjonstung (og delvis for juridisk) i begynnelsen, kan det se ut som om leserene ikke opplever at teksten er ment for dem. Modelleseranalysen viste også noe av det samme: det finnes i svært liten grad en «allmenn leser» i «Regler om beskyttelse (asyl)»

At informasjonen ikke var ment for dem, er et annet gjennomgående moment i fokusgruppene. Deltakerne oppfattet teksten mer som en tekst som var for forvaltningen selv eller en tekst som var lagt ut av plikt, enn som en tekst som var ment til å formidle noe til dem. Det samme så vi når gruppene ble vist UDI sine sider. På tross av at disse sidene unektelig var mer «klarspråkede» enn UNEs, opplevde fokusgruppene seg også avvist av disse: De fant ikke igjen seg selv i kategoriene. Jeg mener dette underbygger poenget om at generell offentlig informasjonstekst, som er tilgjengelig for flest mulig (både i plassering og form), absolutt har en rolle å spille i et klarspråklig perspektiv. Å tenke på brukeren kan også være å tenke på den brukeren man ikke har tenkt seg.

Et annet gjennomgående fokus i denne oppgaven har også vært hvordan ulike forutsetninger skaper ulike tekster, i vårt tilfelle hvordan det juridiske innholdet og den digitale plattformen legger føringer for hvordan teksten kan være, og hvilke krav som stilles til leseren. Samtidig viser både fokusgruppene og analysen, at «Regler om beskyttelse (asyl)» i litt for liten grad tilpasser det juridiske stoffet, framfor å bare gjengi det. Fokusgruppene oppga ikke å være avvisende til å lese lange tekster, og var generelt velvillig innstilt til et visst byråkratisk språk, men de vil ikke lese når de ikke forstår hva de kan finne.

Analysen vår av sammenlignbare sider ellers i Skandinavia tydeliggjør også hvordan små forskjeller i formuleringer, skriver fram ulike perspektiv og diskurser. Mens den norske tekstens juridiske «utlendingen» skaper en byråkratisk distanse og legger langt på vei perspektivet hos forvaltninga, legger den svenske varianten seg mye tettere på en tenkt asylsøker. Den danske utgaven definerer en asylsøker som en som ikke har blitt definert som flyktning. Dette blir spesielt relevant når vi husker hvordan fokusgruppene oppgir at de ønsker å støtte seg på faktaopplysninger i diskusjoner om asylpolitikk. Teksten preges av konteksten, men teksten bidrar også til kulturkonteksten og hvilke diskurser som er i spill om asylsøkere og flyktnigner. Hvor fokuset i teksten blir en del av hvilke perspektiver som kan finnes i den offentlige samtalen. Med tanke på de opphetede samtalen som skildres i

fokusgruppene, kan vi kanskje driste oss til å si at det blir både ekstra viktig og ekstra vanskelig å finne en form for teksten som kan inkludere ulike stemmer og perspektiv.

Før jeg begynte på denne undersøkelsen hadde jeg, som de fleste vil ha, et par teorier om hva jeg regna med å finne. Noe av det fant jeg, noe ikke, og i tillegg en del funn som overrasket meg. At fokusgruppedeltakerne var så uninteresserte i å trykke seg videre på lenker, var for eksempel helt annerledes enn hva jeg hadde trodd på forhånd. Det samme var det litt tilstøtende funnet om hvor opptatt de tilsynelatende var av å finne en «perfekt» tekst, framfor å samle sammen informasjonen. At fokusgruppene foretrakk mer åpne og forklarende tekster, framfor den veldig spissede informasjonen, forteller oss også at generell informasjon kan ha en viktig rolle å spille, i tillegg til den som retter seg mot spesifikke brukere.

Samtidig er det mye jeg gjerne ville undersøkt mer, og bedre, og som det ikke ble rom for i denne oppgaven. Samtidig som undersøkelsen av en enkelttekst kan si mye om den teksten, og lignende tekster, er det nødvendigvis mye man ikke får sett på med en slik tilnærming. På ett nivå blir denne oppgaven sånn sett en slags opptakt, til et område innen klarspråksforskning, som jeg gjerne skulle sett at ble utforsket nærmere.

I et større forskningsprosjekt ville jeg gjennomført flere runder med fokusgrupper, og fått testet ut lesningen av ulike oppsøkte tekster. Etter undersøkelsen av «Regler om beskyttelse (asyl)» vet vi nå en del om hvordan faktiske lesere *kan* nærmere seg en bestemt tekst, hva som gjør at de (helst) ikke vil lese den, men også hva de aksepterer fra teksten.

I fremtidig forskning hadde det derfor for det første vært interessant å sette disse funnene inn i en større tekstlig kontekst, og gjennomført leserundersøkelser med en mer komperativ tilnærming. Slik kunne man fått bedre svar på hvilke av ulike grep som fungerer bedre enn andre, for eksempel gjennom å la ulike lesere lese tekster med ulike strukturer.

Videre ville det vært interessant å dyppe dykere ned i det mulige skillet mellom konkret, rettet og generell tekst, og testet dem opp mot hverandre. Hvilke konkrete grep kan gjøres for at de ulike tekstvariantene kan fungere optimalt?

En tredje undersøkelse jeg gjerne skulle gjennomført, er hvordan ulike innstillinger i forkant av lesningen påvirker hva leseren sitter igjen med i ettertid, gjennom å teste lesere på jakt etter én spesifikk opplysning opp mot en bredere orientert leser. Dette kunne forhåpentligvis gitt nyttig informasjon om hvordan informasjonstekster kan bygges opp for å ivareta ulike lesere.

9 Litteraturliste

- 35, Meld.St. «Det offentlege språket.» *Mål og Meining. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*, 2007-2008: 186-193.
- Aanderud-Larsen, Silje Emilienne. *Masteroppgave: Villedende veiledning. Om klarspråkets betydning for forvaltningens veiledningsplikt*. Oslo: Universitetet i Oslo, 2012.
- Ajagán-Lester, Luis, Per Ledin, og Henrik Rahm . «Intertextualiteter.» I *Teoretiska perspektiv på sakprosa*, redigert av Boel Englund og Per Ledin, 203-239. Lund: Studentlitteratur, 2011.
- Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2. Oslo: Mads Henry Andenæs, 2009.
- Askehave, Inger, og Anne Nielsen Ellerup. «What are the Characteristics of Digital Genres? - Genre Theory from a Multi-modal Perspective.» Hawaii: Hawaii International Conference on System Sciences, 2005. 1-8.
- Bakhtin, Mikhail. «Spørsmålet om talegenrane.» I *Spørsmålet om talegenrane*, redigert av Rasmus T Slaattelid, 1-44. Oslo: Ariadne Forlag, 1998.
- Bangsund, Jan Erik. «Noen utfordringer ved juridisk oversettelse.» I *Juss, språk og retorikk*, redigert av Jonas Bakken og Hans Petter Graver, 19-56. Oslo: Fagbokforlaget, 2013.
- Berge, Kjell Lars. «Hvor er makten i teksten?» I *Maktens tekster*, redigert av Tom Are Trippestad, Siri Meyer og Kjell Lars Berge, 24-41. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2003.
- Berge, Kjell Lars. «Tekst og ytringshandlingsteori.» *Scandinaviske sprogstudier* , 2010: 93-110.
- Berge, Kjell Lars. «Teksten.» I *Tekst og historie*, redigert av Kristin Asdal, et al., 33-69. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Berge, Kjell Lars. «Tekstnormers diakroni. Noen ideer til en sosiotekstologisk teori om tekstnormendring.» *MINS*. Institutionen för nordiska språk, 1990.
- Bitzer, Lloyd. «Den retoriske situation.» *Rhetorica Scandinavica*, nr. 3 (1997): 9-17.
- Dagbladet. *Derfor tror ikke norske myndigheter på historien til Mahad*. 2017.
<http://www.dagbladet.no/nyheter/derfor-tror-ikke-norske-myndigheter-pa-historien-til-mahad-30/66623992> (funnet 3 1, 2017).
- Evans, Michael P. «Analysing Google rankings through search engine optimization data.» *Internet Resarch* 17, nr. 1 (2007): 21-37.
- Fairclough, Norman. *Analysing Discourse*. Oxon: Routledge, 2003.

- Falck-Ytter, Kaja. *Masteroppgave: Klarspråk - Hva er det? En kvalitativ studie av klarspråksarbeid i Norge og Sverige*. Trondheim: NTNU, 2009.
- Flyktningenævnet. *Flyktnignenævnet*. 2017. <http://www.fln.dk/da/Lovgivning.aspx> (funnet 4 22, 2017).
- Flyvbjerg, Bent. *Samfundsvitenskap som virker*. København: Akademisk Forlag, 2001.
- FN. «FNs konvensjon om flyktningers stilling.» *FN-sambandet*. 1951. <http://www.fn.no/FN-informasjon/Avtaler/Flyktninger/Flyktningskonvensjonen> (funnet 3 1, 2017).
- Foss, Eirik Granly. *Masteroppgave: Under overflaten – muligheter for forståelsesorientert tekstnormering i allmenrettet formidling av naturvitenskap, med utgangspunkt i biologitekster fra snl.no*. Oslo: UiO, 2015.
- Furu, Iris Alice Vigerust. *Masteroppgave: En vegg av tekst - En kvalitativ intervjuundersøkelse av skjemaet Krav om ytelse ved fødsel og adopsjon (NAV 14-05.05)*. Oslo: Universitetet i Oslo, 2011.
- Gundersen, Trygve Riiser. «Forfatteren.» I *Tekst og kultur*, redigert av Kristin Asdal, et al., 221-261. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Halliday, M.A.K. «Språk, kontekst og tekst - aspekter ved språk i et sosialsemiotisk perspektiv.» I *Å skape mening med språk*, redigert av Kjell Lars Berge, Patrick Coppock og Eva Maagerø, 67-192. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) og Cappelen Akademisk Forlag, 1999.
- Hellspong, Lennart, og Per Ledin. *Vägar genom texten*. Lund: Studentlitteratur, 2013.
- Kvarenes(red.), Margrethe. *Klar, men aldri ferdig*. 2. Oslo: Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT, 2011.
- Lilleholt, Kåre. *Knophs oversikt over Norges rett*. 14. Oslo: Universitetsforlaget, 2014.
- Lloyd, Annemaree, Mary Anne Kennan, og Kim M. Thompson. «Connecting with new information landscapes: information literacy practices of refugees.» *Journal of Documentation* 69 (2013): 121-144.
- Lovdata. «Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).» 2017. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35/KAPITTEL_4#§28 (funnet 3 1, 2017).
- Maagerø, Eva. «Hallidays funksjonelle grammatikk.» I *Å skape mening med språk*, redigert av Kjell Lars Berge, Patrick Coppock og Eva Maagerø, 33-67. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) og Cappelen Akademisk Forlag, 1999.

- Mangen, Anne, og Adriaan van der Weel. «Why don't we read hypertext novels?» *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 2015: 1-16.
- Migrationsverket. *Asylregler*. 2017. <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Asylregler.html> (funnet 4 22, 2017).
- Miller, Carolyn. «Genre som sosial handling.» *Rhetorica Scandinavica. Tidsskrift for skandinavisk retorikforskning* 18 (2001): 19-35.
- Miller, Vincent. *Understanding digital culture*. London: SAGE, 2013.
- Nettavisen. *Mahad (30) mister statsborgerskap etter 17 år i Norge*. 2017. [http://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/mahad-\(30\)-mister-statsborgerskap-etter-17-ar-i-norge---viser-hvor-hapls-politikken-er/3423302394.html](http://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/mahad-(30)-mister-statsborgerskap-etter-17-ar-i-norge---viser-hvor-hapls-politikken-er/3423302394.html) (funnet 3 1, 2017).
- Nord, Andreas, Palicki, Lena Lind. «Från demokratisk rättighet till tips och småknep i skrivandet - Några nedslag i det svenska klarspråksarbetet.» *Sakprosa*, 2015: 1-17.
- Ny i Danmark. *Asyl*. 2016. <https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/asyl.htm> (funnet 4 22, 2017).
- Ny i Danmark. *Asyl-spørsmål og svar*. 2016. https://www.nyidanmark.dk/da-dk/spoergsmaal_og_svar/asyl.htm (funnet 4 22, 2017).
- Rem, Tore. «Materialiteten.» I *Tekst og historie*, redigert av Kristin Asdal, et al., 135-174. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Roksvold, Thore. *Mediehistorisk.no*. 2000. <http://www.mediehistorisk.no/thore-roksvold-den-omvendte-pyramide-i-et-hundrearsperspektiv/> (funnet 3 1, 2017).
- Seljeseth, Ida. *Masteroppgave: Gratulerer, vi har avslått søknaden din om arbeidsavklaringspenger! En studie av klarspråkarbeidet i NAV april til juni 2012*. Oslo: Universitetet i Oslo, 2013.
- Silverman, David. *Interpreting qualitative data*. London: SAGE, 2014.
- Sparrow, Betsy, Jenny Liu, og Daniel M Wegner. «Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at our Fingertips.» *Science*, April 2001: 776-778.
- Sparrow, Betsy, Jenny Liu, og Daniel M. Wegner. «Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at Our Fingertips.» *Science*, 2011: 776-778.
- Språkrådet. *Vær klar!* . u.d. <http://www.sprakradet.no/Klarsprak/skrivehjelp/Skriverad/Vaer-klar/> (funnet 3 1, 2017).
- Språkrådet(1). *Om oss*. 2015. <http://www.sprakradet.no/Klarsprak/om-klarsprak/om-oss/klarsprak-no/> (funnet 2 1, 2017).

- Språkrådet(2). *Hva er klarspråk?* u.d. <http://www.sprakradet.no/Klarsprak/om-klarsprak/om-oss/klarsprak-no/> (funnet 3 2, 2017).
- Språkrådet(3). «Klarspråk.» 2013. <http://www.sprakradet.no/globalassets/vi-og-vart/publikasjoner/2013-klarsprak-bm.pdf> (funnet 3 1, 2017).
- Stræte, Oda. *Masteroppgave: Klarspråk i offentlige digitale tjenester -En tekstanalyse med brukerundersøkelser av Utlendingsdirektoratets digitale tjeneste «Søknad om statsborgerskap»*. Oslo: Universitetet i Oslo, 2015.
- Svennevig, Jan. *Språklig samhandling*. Oslo: Cappelen Damm, 2012.
- TV2. *Tingretten mener Mahad ikke kommer fra Somalia*. 2017. <http://www.tv2.no/a/8982220/> (funnet 3 1, 2017).
- Tønnesson, Johan. *Tekst som partitur eller Historievitenskap som kommunikasjon*. Oslo: Unipub forlag, 2004.
- UDI-Statistikk og Analyse. *Asylsøknader etter statsborgerskap, aldersgruppe og kjønn*. 2017. <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-aldersgruppe-og-kjonn-2016/> (funnet 3 1, 2017).
- UDI. *UDI regelverksportalen*. 2017. <https://www.udi.no/ord-og-begreper/udi-regelverksportalen/> (funnet 3 1, 2017).
- Udiregelverk.no. *UDI regelverk.no*. 2017. <https://www.udiregelverk.no/no/> (funnet 3 1, 2017).
- UNE. *Ansvarsforholdene på utlendingsfeltet* . 2012. <http://www.une.no/no/om-oss/Utlendingsforvaltningen/Ansvarsforholdene-pa-utlendingsfeltet/> (funnet 3 1, 2017).
- Utlendingsnemnda. *Språkprofil - Klart språk i UNE*. Oslo: Utlendingsmenda, 2016.
- Wengelin, Åsa. «Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning.» *Sakprosa*, 2015: 1-17.
- Øyen, Øyvind Dypvik. «Oversikt over utlendingsretten.» I *Lærebok i utlendingsrett*, redigert av Øyvind Dypvik Øyen, 23-30. Oslo: Universitetsforlaget, 2013.
- Øyen, Øyvind Dypvik. «Rett til flyktningstatus og asyl.» I *Lærebok i utlendingsrett*, redigert av Øyvind Dypvik Øyen, 177-312. Oslo: Universitetsforlaget, 2013.

10 Vedlegg

Store filer er vedlagt digitalt:

- Transkripsjon fokusgrupper: Fokusgruppe 1/«informatikkgruppa» og fokusgruppe 2/«asylgruppa»
- Transkripsjon tidligere asylsøkere, Informant A og B
- Transkripsjon intervju tidligere asylsøker B
- Transkripsjon intervju Jussbuss
- Transkripsjonskoder ligger inkludert i transkripsjonene

De øvrige vedleggene følger i denne rekkefølgen:

- 1) Skjerm bilde UNE.no forside
- 2) Skjerm bilde UNE.no: «Regler om beskyttelse (asyl)»
- 3) Originaltekst: Regler om beskyttelse (asyl)
- 4) Koder for tekstnormer: «Regler om beskyttelse (asyl)»
- 5) Koder for forventet kompetansenivå: «Regler om beskyttelse (asyl)»
- 6) Tabell: UNEs språkmal
- 7) Tabell intertekstuell juridisk analyse
- 8) Fokusgrupper: Eksempeltekster
- 9) Fokusgrupper: Spørreskjema
- 10) Fokusgrupper: Intervjugal
- 11) Intervju med tidligere asylsøkere: Intervjugal
- 12) Intervju med Jussbuss: Intervjugal

Vedlegg 1: Skjerm bilde – forside utlendingsmenda

UTLENDINGSNEMNDA
UNE

English Spørsmål og svar Nettstedskart Kontakt

Søk

Sakstyper Saksgang Praksis Statistikk Aktuelt Om UNE

Startsiden

Nyheter

Tilbakekall av statsborgerskap – hvilke regler gjelder?
(29.03.2017) Tilbakekall av statsborgerskap er svært inngripende vedtak. Saksbehandlere og beslutningstagere i Utlendingsnemnda (UNE) tar disse sakene på stort alvor.

UNE fikk medhold i Høyesterett
(27.03.2017) Ble nektet flyktningstatus etter bestemmelse som skal hindre misbruk av asylinstittuttet.

Styrking av rettsikkerheten
(22.03.2017) I Klassekampen 21. mars argumenterer Rune Berglund Steen med flere for at tilbakekall av statsborgerskap er saker som etter sin art bør avgjøres i vårt domstolsystem.

Les flere nyhetssaker

Menneskerettigheter

Menneskerettighetene setter standard

Retten til vern som flyktning

Barns menneskerettigheter

MR i Media

- Dagsavisen 09.05.17 : Menneskerettigheter under press
- Dagsavisen 26.04.17 : Menneskehandel - fortell og forsvinn?
- ABC Nyheter 20.04.17 : Regjeringens asyl-forslag kan være i strid med MR

Les flere nyheter om MR i media

gazette

Utlendingsnemnda, Stenersgaten 1 B/C, Postboks 8165 Dep. 0034 Oslo. Tlf: 21 08 50 00 Faks: 21 08 50 01

Fotokreditteringer

Hurtigvalg

- UNE in other languages
- Saksbehandlingstider
- UNEs praksisbase
- Utlendingsforvaltningen
- Jobb i UNE
- For klagere
- For advokater
- For nemndmedlemmer
- For pressen
- For tolker

Vedlegg 2: Skjerm bilde – «Regler om beskyttelse (asyl)»

UTLENDINGSNEMNDA
UNE

English Spørsmål og svar Nettstedskart Kontakt

SØK

Sakstyper Saksgang Praksis Statistikk Aktuelt Om UNE

Startsiden > Sakstyper > Regler om beskyttelse (asyl)

Sakstyper

- Regler om opphold på humanitært grunnlag
- Statusklage
- Familieinnvandring
- Regler om visum
- Oppholdstillatelse for arbeid
- Oppholdstillatelse for studenter
- Regler om utvisning
- Bortvisning
- Regler om oppholdsretten til EØS-borgere
- Regler om permanent oppholdstillatelse
- Regler om å bli norsk statsborger

Regler om beskyttelse (asyl)

Hva er en flyktning?
[Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#)
[Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#)
[Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning](#)
[Vurderingen av beskyttelsesbehovet](#)
[Vurdering av sterke menneskelige hensyn](#)

Hva er en flyktning?

Etter [utlendingsloven § 28](#) skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende:

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,
- eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.

Retten til å bli ansett som flyktning gjelder ikke dersom utlendingen kan få beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra. Det kan ikke være urimelig for utlendingen å søke beskyttelse i disse delene av hjemlandet. Se utlendingsloven § 28 femte ledd for regler om internflukt.

Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a

Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A. Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning:

- Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet». Det betyr at det ikke er nok at utlendingen selv føler frykt. Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.
- Reaksjonene som utlendingen kan risikere å utgjøre «forfølgelse». Flyktningkonvensjonen stiller krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet. Alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter slik som reaksjoner som kan true liv og frihet vil være omfattet. Trakassering og diskriminering vil i utgangspunktet ikke være «forfølgelse». Tilsvarende gjelder for kortvarte fengselsstraffer eller arrestasjoner. Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen må anses som forfulgt. For mer informasjon om temaet kan du lese [UNE's praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen»](#).
- Fare for forfølgelse må også ha sammenheng med utlendingens «etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning». For eksempel vil naturkatastrofer, sult og vanskelige levevilkår i hjemlandet ikke gi rett til flyktningstatus. Heller ikke det å være et tilfeldig offer for kriminalitet gir rett til flyktningstatus.

Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b

Aktuelle lenker

Relaterte saker

- [Når forfølgeren ikke er staten](#)
- [Kravet til forfølgelsens art og omfang – terskelen](#)
- [Anførsler om forfølgelse på grunn av religion](#)
- [Betydningen av lang oppholdstid i Norge](#)
- [Konvensjonsgrunnen "medlemskap i en sosial gruppe"](#)
- [Internflukt](#)
- [Asyl \(på \[www.udiregelverk.no\]\(http://www.udiregelverk.no\)\)](#)
- [IR-06: Utelukkelse fra retten til flyktningstatus \(eksklusjon\)](#)

Hurtigvalg

- UNE in other languages
- Saksbehandlingstider
- UNEs praksisbase
- Utlendingsforvaltningen
- Jobb i UNE

Vedlegg 3: Originaltekst: «Regler om beskyttelse (asyl)»

Regler om beskyttelse (asyl)

[Hva er en flyktning?](#)

[Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#)

[Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#)

[Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning](#)

[Vurderingen av beskyttelsesbehovet](#)

[Vurdering av sterke menneskelige hensyn](#)

Hva er en flyktning?

Etter [utlendingsloven § 28](#) skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende;

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,
- eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.

Retten til å bli ansett som flyktning gjelder ikke dersom utlendingen kan få beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra. Det kan ikke være urimelig for utlendingen å søke beskyttelse i disse delene av hjemlandet. Se utlendingsloven § 28 femte ledd for regler om internflukt.

Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a

Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A. Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning:

- Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet». Det betyr at det ikke er nok at utlendingen selv føler frykt. Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.
- Reaksjonene som utlendingen kan risikere må utgjøre «forfølgelse». Flyktningkonvensjonen stiller krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet. Alvorlige

brudd på grunnleggende menneskerettigheter slik som reaksjoner som kan true liv og frihet vil være omfattet. Trakassering og diskriminering vil i utgangspunktet ikke være «forfølgelse». Tilsvarende gjelder for kortvarige fengselsstraffer eller arrestasjoner. Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen må anses som forfulgt. For mer informasjon om temaet kan du lese [UNEs praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen»](#).

- Fare for forfølgelse må også ha sammenheng med utlendingens «etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning». For eksempel vil naturkatastrofer, sult og vanskelige levevilkår i hjemlandet ikke gi rett til flyktningstatus. Heller ikke det å være et tilfeldig offer for kriminalitet gir rett til flyktningstatus.

Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b

Bestemmelsen er basert på den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, som gir den norske staten plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flyktningkonvensjonen. I motsetning til vilkårene etter flyktningkonvensjonen artikkel 1 A, er årsaken til beskyttelsesbehovet uten betydning.

Sammenliknet med lovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe. Eksempler på tilfeller som kan gi flyktningstatus er når utlendingen risikerer å bli et tilfeldig offer for kamphandlinger på grunn av krigs- eller konflikt i hjemlandet, eller når det er en reell fare for overgrep fra kriminelle ved en retur.

Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning

Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.

I UNE behandles mange av disse sakene som [statusklager, som du kan lese mer om her](#).

Vurdering av beskyttelsesbehovet

Vurderingen av om en utlending har behov for beskyttelse er todelt. Utlendingsmyndighetene vil først ta stilling til hva som faktisk har skjedd i saken. Dette innebærer å vurdere troverdigheten av forklaringen utlendingen gir om hvem han er, og hva som har skjedd i hjemlandet. I asylsaker finnes det ofte ikke håndfaste bevis på hva som har skjedd. Mangel på bevis kan for eksempel skape usikkerhet om utlendingen faktisk har vært medlem i et politisk parti, deltatt i en demonstrasjon eller endret sin religiøse tro i hjemlandet.

Dersom forklaringen fremstår som noenlunde sannsynlig og utlendingen har bidratt til å opplyse saken, skal asylforklaringen legges til grunn som riktig. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. Hvis utlendingens generelle troverdighet fremstår som god, skal tvil om deler av forklaringen komme utlendingen til gode.

Deretter vurderer utlendingsmyndighetene hva som kan skje med utlendingen dersom han reiser tilbake til hjemlandet. Spørsmålet er om han risikerer å bli utsatt for handlinger eller reaksjoner som er så alvorlige at de kan sies å utgjøre forfølgelse. Denne vurderingen gjøres på bakgrunn av utlendingens egen situasjon og informasjon om den generelle situasjonen i hjemlandet. Det må ikke være sikkert at utlendingen risikerer forfølgelse, men en teoretisk mulighet er heller ikke nok. Risikoen må være påregnelig.

Du kan lese mer om bevisvurderingen i asylsaker i dette [notatet](#).

Vurdering av sterke menneskelige hensyn

I alle asylsaker der utlendingen ikke har krav på asyl, skal det også vurderes om det er sterke menneskelige hensyn eller om personen har en særlig tilknytning til Norge som kan gi en tillatelse etter utlendingsloven § 38. Les mer [her](#).

Vedlegg 4: Koder for tekstnormer

Rosa = juridiske tekstnormer

Regler om beskyttelse (asyl)

[Hva er en flyktning?](#)

[Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#)

[Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#)

[Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning](#)

[Vurderingen av beskyttelsesbehovet](#)

[Vurdering av sterke menneskelige hensyn](#)

Hva er en flyktning?

Etter utlendingsloven § 28 skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende:

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,

- eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.

Retten til å bli ansett som flyktning gjelder ikke dersom utlendingen kan få beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra. Det kan ikke være urimelig for utlendingen å søke beskyttelse i disse delene av hjemlandet. Se utlendingsloven § 28 femte ledd for regler om internflukt.

Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a

Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A. Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning:

- Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet». Det betyr at det ikke er nok at utlendingen selv føler frykt. Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.

- Reaksjonene som utlendingen kan risikere må utgjøre «forfølgelse». Flyktningkonvensjonen stiller krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet. Alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter slik som reaksjoner som kan true liv og frihet vil være omfattet. Trakassering og diskriminering vil i utgangspunktet ikke være «forfølgelse». Tilsvarende gjelder for kortvarige fengselsstraffer eller arrestasjoner. Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen må anses som forfulgt. For mer informasjon om temaet kan du lese [UNEs praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen»](#).
- Fare for forfølgelse må også ha sammenheng med utlendingens «etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning». For eksempel vil naturkatastrofer, sult og vanskelige levevilkår i hjemlandet ikke gi rett til flyktningstatus. Heller ikke det å være et tilfeldig offer for kriminalitet gir rett til flyktningstatus.

Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b

Bestemmelsen er basert på den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, som gir den norske staten plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flyktningkonvensjonen. I motsetning til vilkårene etter flyktningkonvensjonen artikkel 1 A, er årsaken til beskyttelsesbehovet uten betydning.

Sammenliknet med lovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe. Eksempler på tilfeller som kan gi flyktningstatus er når utlendingen risikerer å bli et tilfeldig offer for kamphandlinger på grunn av krigs- eller konflikt i hjemlandet, eller når det er en reell fare for overgrep fra kriminelle ved en retur.

Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning

Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.

I UNE behandles mange av disse sakene som [statusklager, som du kan lese mer om her](#).

Vurdering av beskyttelsesbehovet

Vurderingen av om en utlending har behov for beskyttelse er todelt. Utlendingsmyndighetene vil først ta stilling til hva som faktisk har skjedd i saken. Dette innebærer å vurdere troverdigheten av forklaringen utlendingen gir om hvem han er, og hva som har skjedd i hjemlandet. I asylsaker finnes det ofte ikke håndfaste bevis på hva som har skjedd. Mangel på bevis kan for eksempel skape usikkerhet om utlendingen faktisk har vært medlem i et politisk parti, deltatt i en demonstrasjon eller endret sin religiøse tro i hjemlandet.

Dersom forklaringen fremstår som noenlunde sannsynlig og utlendingen har bidratt til å opplyse saken, skal asylforklaringen legges til grunn som riktig. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. Hvis utlendingens generelle troverdighet fremstår som god, skal tvil om deler av forklaringen komme utlendingen til gode.

Deretter vurderer utlendingsmyndighetene hva som kan skje med utlendingen dersom han reiser tilbake til hjemlandet. Spørsmålet er om han risikerer å bli utsatt for handlinger eller reaksjoner som er så alvorlige at de kan sies å utgjøre forfølgelse. Denne vurderingen gjøres på bakgrunn av utlendingens egen situasjon og informasjon om den generelle situasjonen i hjemlandet. Det må ikke være sikkert at utlendingen risikerer forfølgelse, men en teoretisk mulighet er heller ikke nok. Risikoen må være påregnelig.

Du kan lese mer om bevisvurderingen i asylsaker i dette [notatet](#).

Vurdering av sterke menneskelige hensyn

I alle asylsaker der utlendingen ikke har krav på asyl, skal det også vurderes om det er sterke menneskelige hensyn eller om personen har en særlig tilknytning til Norge som kan gi en tillatelse etter utlendingsloven § 38. Les mer [her](#).

Vedlegg 5: Koder for kompetansenivå

Turkis: Juridisk kompetansenivå

Gul: Allment kompetansenivå

Regler om beskyttelse (asyl)

Print

Hva er en flyktning?

[Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#)

[Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#)

[Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning](#)

[Vurderingen av beskyttelsesbehovet](#)

[Vurdering av sterke menneskelige hensyn](#)

Hva er en flyktning?

Etter [utlendingsloven § 28](#) skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende:

- har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av [utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a](#),
- eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av [utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b](#).

Retten til å bli ansett som flyktning gjelder ikke dersom utlendingen kan få beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra. Det kan ikke være urimelig for

utlendingen å søke beskyttelse i disse delene av hjemlandet. Se utlendingsloven § 28 femte ledd for regler om internflukt.

Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a

Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A. Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning:

Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet». Det betyr at det ikke er nok at utlendingen selv føler frykt. Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.

Reaksjonene som utlendingen kan risikere må utgjøre «forfølgelse».

Flyktningkonvensjonen stiller krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet. Alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter slik som reaksjoner som kan true liv og frihet vil være omfattet. Trakassering og diskriminering vil i utgangspunktet ikke være «forfølgelse». Tilsvarende gjelder for kortvarige fengselsstraffer eller arrestasjoner. Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen må anses som forfulgt. For mer informasjon om temaet kan du lese [UNEs praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen»](#).

Fare for forfølgelse må også ha sammenheng med utlendingens «etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning». For eksempel vil naturkatastrofer, sult og vanskelige levevilkår i hjemlandet ikke gi rett til flyktningstatus. Heller ikke det å være et tilfeldig offer for kriminalitet gir rett til flyktningstatus.

Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b

Bestemmelsen er basert på den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, som gir den norske staten plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flyktningkonvensjonen. I motsetning til vilkårene etter flyktningkonvensjonen artikkel 1 A, er årsaken til beskyttelsesbehovet uten betydning.

Sammenliknet med lovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe. Eksempler på tilfeller som kan gi flyktningstatus er når utlendingen risikerer å bli et tilfeldig offer for kamphandlinger på grunn av krigs- eller konflikt i hjemlandet, eller når det er en reell fare for overgrep fra kriminelle ved en retur.

Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning

Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.

I UNE behandles mange av disse sakene som [statusklager, som du kan lese mer om her](#).

Vurdering av beskyttelsesbehovet

Vurderingen av om en utlending har behov for beskyttelse er todelt. Utlendingsmyndighetene vil først ta stilling til hva som faktisk har skjedd i saken. Dette innebærer å vurdere troverdigheten av forklaringen utlendingen gir om hvem han er, og hva som har skjedd i hjemlandet. I asylsaker finnes det ofte ikke håndfaste bevis på hva som har skjedd. Mangel på bevis kan for eksempel skape usikkerhet om utlendingen faktisk har vært medlem i et politisk parti, deltatt i en demonstrasjon eller endret sin religiøse tro i hjemlandet.

Dersom forklaringen fremstår som noenlunde sannsynlig og utlendingen har bidratt til å opplyse saken, skal asylforklaringen legges til grunn som riktig. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. Hvis utlendingens generelle troverdighet fremstår som god, skal tvil om deler av forklaringen komme utlendingen til gode.

Deretter vurderer utlendingsmyndighetene hva som kan skje med utlendingen dersom han reiser tilbake til hjemlandet. Spørsmålet er om han risikerer å bli utsatt for handlinger eller reaksjoner som er så alvorlige at de kan sies å utgjøre forfølgelse. Denne vurderingen gjøres på bakgrunn av utlendingens egen situasjon og informasjon om den generelle situasjonen i hjemlandet. Det må ikke være sikkert at utlendingen risikerer forfølgelse, men en teoretisk mulighet er heller ikke nok. Risikoen må være påregnelig.

Du kan lese mer om bevisvurderingen i asylsaker i dette [notatet](#).

Vurdering av sterke menneskelige hensyn

I alle asylsaker der utlendingen ikke har krav på asyl, skal det også vurderes om det er sterke menneskelige hensyn eller om personen har en særlig tilknytning til Norge som kan gi en tillatelse etter utlendingsloven § 38. Les mer [her](#).

Oppdatert 18.03.2015

Vedlegg 6: Tabell for UNEs språkmal

Prøv å unngå	Mulige alternativer	Mest relevant for rettet informasjon/vedtaksbrev (heretter bare «vedtaksbrev») eller generell informasjon
<i>Fra kapittel «Få det viktigste fram tidlig i teksten»</i>		
Utlendingsnemnda (UNE) har fattet følgende vedtak	Vedtak om at NN utvises og registreres i Schengen informasjonssystem	Vedtaksbrev
Utlendingsnemnda (UNE) har fattet følgende vedtak	Vedtak om at NN ikke får midlertidig oppholdstillatelse etter søknad om familieinnvandring	Vedtaksbrev
Dette er en automatisk generert melding fra datasystemet i utlendingsforvaltningen	Utlendingsnemnda (UNE) har mottatt klagen din	Vedtaksbrev
Innsendt dokument på originalspråk	UNE trenger opplysninger om et dokument som ikke er oversatt til norsk	Vedtaksbrev
Forespørsel vedrørende klagerens oppholdssted	Hva er klagerens adresse?/UNE trenger opplysninger om klagerens adresse/UNE ber om klagerens adresse	Vedtaksbrev
<i>Fra kapittelet «Bruk poengterte underoverskrifter»</i>		
Vern mot retur	Klageren er ikke vernet mot retur	Vedtaksbrev
Innmelding i SIS	Klageren registreres i Schengen informasjonssystem (SIS)	Vedtaksbrev
Genrell informasjon	Klageren har rett og plikt til gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap	Vedtaksbrev
(tidligere ingen underoverskrift)	Barna oppfyller ikke vilkåret om å ha fylt tolv år	Vedtaksbrev
<i>Fra kapitlet «Bruk de presise fagbegrepene du trenger å bruke»</i>		
Det oppstilles flere kumulative vilkår i bestemmelsens første ledd	Alle vilkårene i bestemmelsens første ledd må være oppfylt	Begge

Kontradiksjon	Muligheten for å kommentere en opplysning (hensynet til kontradiskjon)	Begge
Asylinstituttet	Asylreglene/asylsystemet	Begge
<i>Tilkjennes dekning</i> for vesentlige og nødvendige kostnader	Får dekket vesentlige og nødvendige kostnader	Vedtaksbrev
Effektuere	Oversende (et vedtak) Uttransportere Utstede (oppholdskort) (Vedtaket vil) gjelde fra (dato)	Vedtaksbrev
<i>Fra kapitlet «Vær på vakt mot stammespråket»</i>		
Plausibelt	Sannsynlig	Begge
Omstendighetene som <i>påregnelig</i> vil gjøre seg gjeldende for et stort antall søkere...	Forhold som vil gjelde et stort antall søkere	Generell informasjon
Det vises til begrunnelsen i UDIs vedtak som UNE i <i>det vesentlige</i> slutter seg til.	UNE er enig i hovedtrekkene i UDIs begrunnelse	Vedtaksbrev
<i>Beroende referanse</i>	Ektefellen i Norge, referansepersonen i Norge, den som bor i Norge	Begge
UNE <i>finner</i> at klagerens forklaring ikke er troverdig på dette punktet	UNE mener at klageren ikke har gitt en troverdig forklaring på dette punktet./UNE har kommet til at klageren har forklart seg uriktig om dette	Vedtaksbrev
<i>Begjære omgjøring</i>	Be om omgjøring	Vedtaksbrev
Ikrafttredelsestidspunkt	Da loven trådte i kraft	Begge
<i>UNE viser til</i> at hun oppga en annen identitet i Sverige	Han oppga en annen identitet i Sverige	Vedtaksbrev
<i>UNE bemerker</i> at klageren er registrert i Norge med fødselsdatoen 22.03.1973	Klageren er registrert i Norge med fødselsdatoen 22.03.1973	Vedtaksbrev
Det <i>pekes i denne sammenhengen særlig</i> på at norske myndigheter benytter relativt store ressurser til å avdekke proformaekteskap	Norske myndigheter bruker relativt store ressurser på å avdekke proformaekteskap	Generell informasjon
På nåværende tidspunkt	Nå, i dag	Begge
UDI avslo søknaden i sitt vedtak av 18.07.2014 <i>under henvisning til</i> at klageren ikke fylte vilkårene for en tillatelse	UDI avslo søknaden 18.07.2014 fordi klageren ikke oppfylte vilkårene for tillatelse	Vedtaksbrev

UNE finner på denne bakgrunn at det foreligger tvil knyttet til spørsmålet om etniske tutsier uten tilknytning og nettverk i Kinshasa vil få effektiv beskyttelse i Kinshasa med mindre de er særlig ressurssterke	UNE mener at ekstra ressurssterke etniske tutsier vil få effektiv beskyttelse i Kinshasa. Det er derimot tvil om tutsier uten tilknytning og nettverk vil få effektiv beskyttelse der	Begge
UDI vurderte opplysningene som fremkom av klagen, men fant ikke grunnlag for å gjøre om sitt tidligere vedtak	UDI vurderte opplysningene i klagen, men omgjorde ikke vedtaket	Vedtaksbrev
UNE vil vedrørende de dokumenter som er fremlagt i saken, bemerke at offentlige irakiske dokumenter, herunder identitetsdokumenter, generelt har lav notoritet, da forekomsten av falske dokumenter og dokumenter med falske opplysninger er stor	Klageren har lagt frem irakiske ID-dokumenter. Slike dokumenter har generelt lav notoritet både fordi det er mange falske dokumenter, og fordi det ofte er uriktige opplysninger i dokumentene	Vedtaksbrev
Tillatelsen gjelder fra vedtakstidspunktet	Tillatelsen gjelder fra i dag	Vedtaksbrev
<i>Fra kapitlet «Skriv aktivt når du kan»</i>		
Innen tre uker må pass fremskaffes	Du må fremskaffe pass innen tre uker	Vedtaksbrev
Det ble fremlagt dokumentasjon ...	Klageren la frem dokumentasjon	Vedtaksbrev
Klagen tas ikke til følge	UNE tar ikke klagen til følge	Vedtaksbrev
Ved søknad om ...	Da klageren søkte om	Vedtaksbrev
Ved brudd på utlendingsloven	Hvis klageren bryter utlendingsloven	Vedtaksbrev
Under opphold i Norge	Mens klageren oppholdt seg i Norge	Vedtaksbrev
<i>Unngå lange og kompliserte setninger</i>		
Etter utlendingsloven § 45 første ledd har søker som er mor eller far til norsk barn under 18 år som bor fast sammen med den andre av foreldrene i Norge, på nærmere bestemte vilkår rett til oppholdstillatelse	En søker kan ha rett til oppholdstillatelse hvis han eller hun er forelder til et norsk barn under 18 år. Barnet må bo fast sammen med den andre forelderen i Norge. I tillegg må flere andre vilkår være oppfylt. Dette følger av	Begge

	utlendingsloven § 45 første ledd	
Spørsmålet vil være om det ut av en helhetsvurdering av omstendighetene i saken, herunder situasjonen i søkerens hjemland på vedtakstidspunktet og søkerens individuelle situasjon, foreligger en reell risiko for at søkeren kan miste livet eller bli utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling, jf. § 28 første ledd bokstav b	Spørsmålet vil være om det er en reell risiko for at klageren kan miste livet eller bli utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling. UNE må foreta en helhetlig vurdering av risikospørsmålet. UNE ser blant annet på klagerens egen situasjon og situasjonen i klagerens hjemland. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.	Begge
Etter utlendingsloven § 41 annet ledd har en søker som ikke har levd i et fast og etablert samboerforhold i minst 2 år med en referanseperson, jf. Lovens § 40 første ledd, rett til oppholdstillatelse når partene har barn sammen og akter å fortsette samlivet. Det er et vilkår at begge parter er over 18 år, og at ingen av partene er gift	En søker som har barn med en person i Norge, har rett til oppholdstillatelse når partene har til hensikt å fortsette samlivet. Dette gjelder selv om de ikke har levd i et fast og etablert samboerforhold i minst to år. Det er et vilkår at begge parter er over 18 år, og at ingen av partene er gift. Dette følger av utlendingsloven §41 annet ledd.	Begge
Det vises til at UNE i tilbakekallssaken over, etter en helhetsvurdering har kommet til at det foreligger sannsynlighetsovervekt for at klagerens ekteskap med referansen ikke var reelt, og at det er lagt til grunn at klagerens hensikt med ekteskapet var å skaffe seg grunnlag for opphold i Norge	I tilbakekallssaken mente UNE det var mest sannsynlig at klagerens ekteskap med referansen ikke var reelt. UNE tok utgangspunkt i at klagerens hensikt med ekteskapet var å skaffe seg et oppholdsgrunnlag i Norge.	Vedtaksbrev
Etter loven § 83 annet ledd, jf. Forskriftens § 17-7, har utlendinger plikt til å medvirke til å avklare sin identitet, herunder å gi korrekte opplysninger om	Utlendinger har en plikt til å avklare sin identitet, gi korrekte opplysninger om sin identitet og fremlegge dokumentasjon så langt det er mulig. Dette følger av	Begge

sin identitet og fremlegge dokumentasjon så langt det er mulig	utlendingsloven § 83 annet ledd og utlendingsforskriften § 17-7	
Etter forskriftens § 10-2 sjuende ledd kan det i enkelttilfeller og for grupper av søkere samtykkes i at søknaden fremmes på en annen måte, dersom sterke rimelighetsgrunner tilsier det	I enkelttilfeller og for grupper av søkere kan UNE samtykke i at søknaden fremmes på annen måte. Da må det foreligge sterke rimelighetsgrunner. Dette følger av utlendingsforskriften § 10-2 sjuende ledd	Begge
Etter utlendingsloven § 66 første ledd bokstav a kan en utlending uten oppholstillatelse utvises når utlendingen grovt eller gjentatte ganger har overtrådt en eller flere bestemmelser i utlendingsloven	Klageren har grovt overtrådt én eller flere bestemmelser i utlendingsloven. De grunnleggende vilkårene for å utvise klageren er dermed oppfylt, og han kan utvises etter utlendingsloven § 66 første ledd bokstav a	Vedtaksbrev
<i>Fra kaptilet «Skriv oppdater og godt norsk»</i>		
Det har formodningen mot seg...	Det er ikke sannsynlig at...	Begge
Påberope seg ...	Vise til... Skyld på...	Begge
Således ...	Derfor ...	Begge
Klageren får avslag <i>da</i> underholdskravet ikke er oppfylt. Fra vedtaket hitsettes: herunder dog	Klageren får avslag <i>fordi</i> underholdskravet ikke er oppfylt. UDI skrev: I vedtaket sto det: blant annet men	Vedtaksbrev
Riket	Norge Landet	Begge
Ihendehavelse	Å ha	Begge
Medfører	Fører til	Begge
Klager opplyste at ...	Klageren opplyste at ...	Vedtaksbrev
Saksbehandler i UNE	UNEs saksbehandler eller sakbehandleren i UNE	Vedtaksbrev
Ovennevnte person	Personen nevnt ovenfor	Vedtaksbrev
I denne sak	I denne saken	Vedtaksbrev
De handlinger klageren har blitt utsatt for ...	De handlingene klageren har blitt utsatt for	Vedtaksbrev

Referansepersonen og referansen om hverandre	Referansepersonen – konsekvent	Vedtaksbrev
Utlendingsdirektoratet og direktoratet om hverandre	Utlendingsdirektoratet eller UDI – konsekvent	Begge
Klagerens sak, klagerens mor	Saken, moren (hvis det ikke kan bli misforståelser)	Vedtaksbrev

Vedlegg 7: Tabell for intertekstuell analyse (juridisk)

I den følgende tabellen viser jeg hvordan teksten «Regler om beskyttelse (asyl)» tidvis overlapper med utlendingsloven og utlendingslovens forarbeider. Utlendingsloven er videre basert på Flyktningkonvensjonen, og det finnes dermed referanser også dit, i tillegg til henvisninger til Menneskerettighetskonvensjonen. Noen av referansene er som vi skal se relativt åpenbare, og har stor språklig overlapp, mens andre er mer innholdsmessige.

«Regler om beskyttelse (asyl)»	Tilsvarende lovtekst utlendingsloven	Tilsvarende lovtekst forarbeidene	Tilsvarende lovtekst Flyktningkonvensjonen/ Menneskerettighetskonvensjonen	Kommentar
Regler om beskyttelse (asyl)	Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) Kapittel 4. Beskyttelse			
Hva er en flyktning? Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning Vurderingen av beskyttelsesbehovet Vurdering av sterke menneskelige hensyn				Lenker innad i teksten.
Hva er en flyktning?				
Etter utlendingsloven § 28 skal en utlending som er i Norge eller på norsk grense, etter søknad, anerkjennes som flyktning dersom vedkommende;	§ 28. <i>Oppholdstillatelse for utlendinger som trenger beskyttelse (asyl)</i> En utlending som er i riket eller på norsk grense, skal etter søknad anerkjennes som flyktning dersom utlendingen			
• har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en	har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe		<i>Fra Flyktningkonvensjonen:</i> som følge av begivenheter som har funnet sted før 1. januar 1951 og på grunn av at han	

spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning. Utlendingen må også være ute av stand til, eller på grunn av slik frykt være uvillig til, å påberope seg beskyttelse fra hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a,	eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, jf. flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1 A og protokoll 31. januar 1967, eller		med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han er borger av, og er ute av stand til, eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse; eller som er statsløs og på grunn av slike begivenheter befinner seg utenfor det land hvor han har sin vanlige bopel, og som er ute av stand til eller, på grunn av slik frykt, er uvillig til, å vende tilbake dit.	
• eller stå i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet. Dette følger av utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b.	uten å falle inn under bokstav a likevel står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet.			
Retten til å bli ansett som flyktning gjelder ikke dersom utlendingen kan få beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra. Det kan ikke være urimelig for utlendingen å søke beskyttelse i disse delene av hjemlandet. Se utlendingsloven § 28 femte ledd for regler om internflukt.	Retten til anerkjennelse som flyktning etter første ledd gjelder ikke dersom utlendingen kan få effektiv beskyttelse i andre deler av hjemlandet enn det området søkeren har flyktet fra.		<i>Fra Flyktningkonvensjonen:</i> en person skal ikke anses for å være uten beskyttelse av det land han er borger av, hvis han uten gyldig grunn som skyldes berettiget frykt, har forsømt å påberope seg beskyttelse hos et av de land han er borger av.	
Vilkår etter utlendingsloven § 28 første ledd bokstav a	§ 29.Nærmere om forfølgelse etter § 28 første ledd bokstav a			
Bestemmelsen ivaretar den norske stats forpliktelse etter Flyktningkonvensjonen artikkel 1A.				Referanse til Flyktningkonvensjonen.
Det er flere vilkår som alle må være oppfylt for at en utlending skal kunne gis status som flyktning:				
Frykten for å returnere til hjemlandet skal være «velbegrunnet».	<i>Refererer tilbake til:</i> har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, og er ute av stand til, eller på grunn av		<i>Fra Flyktningkonvensjonen:</i> (...) og på grunn av at han med rette frykter (...)	

	slik frykt er uvillig til, å påberope seg sitt hjemlands beskyttelse, jf. flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1 A og protokoll 31. januar 1967, eller			
Det betyr at det ikke er nok at utlendingen selv føler frykt. Frykten må være berettiget ut fra en objektiv vurdering. Tidligere forfølgelse er ikke i seg selv nok til å bli anerkjent som flyktning. Det sentrale er hva som kan skje i fremtiden, dersom utlendingen skulle ha reist til hjemlandet.		Det foreligger forfølgelse når en person har vært utsatt for eller risikerer alvorlig overgrep og ikke kan påregne effektiv beskyttelse i hjemlandet. Utgangspunktet for å anerkjennes som flyktning, er en framtidsrettet vurdering av faren for forfølgelse, men også erfart forfølgelse kan begrunne anerkjennelse som flyktning i særlige tilfeller.		
Reaksjonene som utlendingen kan risikere må utgjøre «forfølgelse». Flyktningkonvensjonen stiller krav til alvorligheten og omfanget av de reaksjoner som utlendingen kan risikere å møte hvis han eller hun reiser til hjemlandet. Alvorlige brudd på grunnleggende menneskerettigheter slik som reaksjoner som kan true liv og frihet vil være omfattet. Trakassering og diskriminering vil i utgangspunktet ikke være «forfølgelse». Tilsvarende gjelder for kortvarige fengselsstraffer eller arrestasjoner. Selv om flere enkeltreaksjoner hver for seg ikke anses som forfølgelse, kan de likevel til sammen føre til at utlendingen må anses som forfulgt.	Forfølgelse kan blant annet ta form av <ul style="list-style-type: none"> a) fysisk eller psykisk vold, herunder seksualisert vold, b) lovgivning og administrative, politimessige og judicielle tiltak, enten de er diskriminerende i seg selv eller praktiseres på en diskriminerende måte, straffforfølgelse og c) straffullbyrdelse som er uforholdsmessig eller diskriminerende, fravær av muligheten for rettslig overprøving når d) dette fører til straffer som er uforholdsmessige eller diskriminerende, straffforfølgelse for å nekte militærtjeneste i en e) konflikt der slik tjeneste vil inkludere forbrytelser eller handlinger som nevnt i § 31 første ledd, eller f) handlinger som er rettet særskilt mot kjønn eller mot barn. 	Overgrepet må være av et visst alvor og omfang		
For mer informasjon om temaet kan du lese UNEs praksisnotat «Kravet til forfølgelsens art og omfang - terskelen» .				Lenke innad i UNE.
Fare for forfølgelse må også ha sammenheng med utlendingens «etnisitet, avstamning, hudfarge, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller politisk oppfatning». For			<i>Fra Flyktningkonvensjonen:</i> For denne konvensjons formål skal betegnelsen flyktning få anvendelse på enhver person som: (...) følge av begivenheter som har funnet sted før 1. januar 1951 og på grunn av at han	

eksempel vil naturkatastrofer, sult og vanskelige levevilkår i hjemlandet ikke gi rett til flyktningstatus. Heller ikke det å være et tilfeldig offer for kriminalitet gir rett til flyktningstatus.			med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning(...)	
Mer om utlendingsloven § 28 første ledd bokstav b				
Bestemmelsen er basert på den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, som gir den norske staten plikt til å gi beskyttelse i andre tilfeller enn det som følger av flyktningkonvensjonen. I motsetning til vilkårene etter flyktningkonvensjonen artikkel 1 A, er årsaken til beskyttelsesbehovet uten betydning.			<i>Fra Menneskerettighetskonvensjonen: Art 3. Forbud mot tortur</i> Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.	Referanse til den europeiske menneskerettighetskonvensjonen
Sammenliknet med lovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe. Eksempler på tilfeller som kan gi flyktningstatus er når utlendingen risikerer å bli et tilfeldig offer for kamphandlinger på grunn av krigs- eller konflikt i hjemlandet, eller når det er en reell fare for overgrep fra kriminelle ved en retur.				Dette segmentet har ingen direkte referanser ut av teksten, og fungerer som en tydeliggjøring av det ovenstående.
Unntak fra retten til å bli anerkjent som flyktning	§ 31. Utelukkelse fra rett til anerkjennelse som flyktning etter § 28			
Personer som har begått særlig alvorlige forbrytelser, for eksempel krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, har ikke rett til flyktningstatus. Det samme gjelder hvis utlendingen forlot	Rett til anerkjennelse som flyktning etter § 28 første ledd foreligger ikke dersom utlendingen faller inn under flyktningkonvensjonen 28. juli 1951 artikkel 1D eller E, eller dersom det er		<i>Fra Flyktningkonvensjonen:</i> Bestemmelsene i denne konvensjon skal ikke ha anvendelse på personer om hvem det er alvorlig grunn til å anta at de: a) har gjort seg skyldig i en forbrytelse mot freden, en	

<p>hjemlandet for å unngå straffereaksjoner for handlinger som straffes med fengsel i Norge.</p>	<p>alvorlig grunn til å anta at utlendingen</p> <p>har gjort seg skyldig i en forbrytelse mot freden, en krigsforbrytelse eller en forbrytelse mot</p> <p>a) menneskeheten, slik disse forbrytelsene er definert i internasjonale avtaler som tar sikte på å gi bestemmelser om slike forbrytelser,</p> <p>har gjort seg skyldig i en alvorlig ikke-politisk forbrytelse</p> <p>b) utenfor Norges grenser, før han fikk adgang til Norge som flyktning, eller</p> <p>har gjort seg skyldig i handlinger som er i strid med FNs formål og prinsipper.</p> <p>Retten til anerkjennelse som flyktning etter § 28 første ledd bokstav b foreligger heller ikke dersom utlendingen har fått endelig dom for en særlig alvorlig forbrytelse og av den grunn utgjør en fare for det norske samfunnet. Dersom det er grunnlag for utvisning av en utlending av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser etter § 126 annet ledd, gjelder § 126 femte ledd.</p>		<p>krigsforbrytelse eller en forbrytelse mot menneskeheten, således som disse forbrytelser er definert i de internasjonale avtaler som tar sikte på å gi bestemmelser om slike forbrytelser;</p> <p>b) har gjort seg skyldig i en alvorlig ikke-politisk forbrytelse utenfor tilfluktslandet, før han fikk adgang til dette land som flyktning;</p> <p>c) har gjort seg skyldig i handlinger som er i strid med de Forente Nasjoners formål og prinsipper.</p>	
<p>I UNE behandles mange av disse sakene som statusklager, som du kan lese mer om her.</p>				<p>Lenke innad i UNE.</p>
<p>Vurdering av beskyttelsesbehovet</p>				
<p>Vurderingen av om en utlending har behov for beskyttelse er todelt. Utlendingsmyndighetene vil først ta stilling til hva som faktisk har skjedd i saken. Dette innebærer å vurdere troverdigheten av forklaringen utlendingen gir om hvem han er, og hva som har skjedd i hjemlandet. I asylsaker finnes det ofte ikke håndfaste bevis på hva som har skjedd. Mangel på bevis kan for eksempel skape usikkerhet om utlendingen faktisk har vært medlem i et politisk parti, deltatt i en demonstrasjon eller</p>				

endret sin religiøse tro i hjemlandet.				
Dersom forklaringen fremstår som noenlunde sannsynlig og utlendingen har bidratt til å opplyse saken, skal asylforklaringen legges til grunn som riktig. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt. Hvis utlendingens generelle troverdighet fremstår som god, skal tvil om deler av forklaringen komme utlendingen til gode.				
Deretter vurderer utlendingsmyndighetene hva som kan skje med utlendingen dersom han reiser tilbake til hjemlandet. Spørsmålet er om han risikerer å bli utsatt for handlinger eller reaksjoner som er så alvorlige at de kan sies å utgjøre forfølgelse. Denne vurderingen gjøres på bakgrunn av utlendingens egen situasjon og informasjon om den generelle situasjonen i hjemlandet. Det må ikke være sikkert at utlendingen risikerer forfølgelse, men en teoretisk mulighet er heller ikke nok. Risikoen må være påregnelig.				
Du kan lese mer om bevisvurderingen i asylsaker i dette notatet .				Lenke innad i UNE.
Vurdering av sterke menneskelige hensyn				
I alle asylsaker der utlendingen ikke har krav på asyl, skal det også vurderes om det er sterke menneskelige hensyn eller om personen har en særlig tilknytning til Norge som kan gi en tillatelse etter utlendingsloven § 38. Les mer her .	Det kan gis oppholdstillatelse selv om de øvrige vilkårene i loven ikke er oppfylt dersom det foreligger sterke menneskelige hensyn eller utlendingen har særlig tilknytning til riket.			

Vedlegg 8: Informasjonsskriv til informanter. Informasjonen ble også gitt muntlig.

Deltakelse i forskningsprosjekt

«Forståelig informasjon om asylregler»

Bakgrunn og formål

Dette er en masteroppgave ved Universitetet i Oslo om tydelig oppbygging av offentlig informasjon om asylregler. Derfor vil jeg snakke med en god del forskjellige mennesker, med forskjellige bakgrunner, om hvordan de henter informasjon og leser den.

Jeg gjennomfører flere fokusgrupper, med ulike felles kjennetegn. Felles for dem er at de har en eller annen tilknytning til asylfeltet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Spørsmålene jeg stiller underveis i fokusgruppen vil dreie seg om hva man vet om asylregler og hvordan man finner informasjon om ting man lurer på.

Du som deltaker vil bli bedt om å orientere deg på ei nettside, lese en tekst og gi tilbakemelding på denne, og å svare på noen spørsmål om det du har lest. Jeg tar opp samtalen i gruppen, og sparer på svarene på spørsmålene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil si at jeg ikke kommer til å gjøre det tilgjengelig, eller gi det til noen andre. Jeg kommer til å transkribere/skrive ned samtalen ut fra lydopptaket, men selve lydopptaket vil ikke være tilgjengelig for andre enn meg og veilederen min. Jeg kommer til å fjerne all informasjon som kan gjøre at deltakerne gjenkjennes. Ingen skal i ettertid kunne vite hvem som har sagt hva.

Prosjektet skal etter planen avsluttes mai 2017. Jeg sletter lydopptaket når oppgaven er ferdig, men transkriberingen vil være tilgjengelig i oppgaven. Det kommer ikke til å lagres noe som kan knytte deg som deltaker sammen med de tingene du sier i intervjuet.

Frivillig deltakelse

Det er helt frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har noen spørsmål i ettertid av deltakelsen er det bare å ta kontakt med meg! Jeg kan nås på 41671663 eller norahjelmbrekke@gmail.com. Veilederen min, Johan Tønnesson, kan nås på johan.tonnesson@iln.uio.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Vedlegg 9: Eksempeltekster fokusgrupper

Eksempeltekst #1

Sammenliknet med utlendingslovens § 28 første ledd bokstav a, stiller § 28 første ledd bokstav b et noe høyere krav til både alvorligheten av reaksjonene som kan møte utlendingen ved retur til hjemlandet, og til graden av sannsynlighet for at reaksjonene vil inntreffe. Eksempler på tilfeller som kan gi flyktningstatus er når utlendingen risikerer å bli et tilfeldig offer for kamphandlinger på grunn av krigs- eller konflikt i hjemlandet, eller når det er en reell fare for overgrep fra kriminelle ved en retur.

Eksempeltekst #2

Vurderingen av om en utlending har behov for beskyttelse er todelt. Utlendingsmyndighetene vil først ta stilling til hva som faktisk har skjedd i saken. Dette innebærer å vurdere troverdigheten av forklaringen utlendingen gir om hvem han er, og hva som har skjedd i hjemlandet. I asylsaker finnes det ofte ikke håndfaste bevis på hva som har skjedd. Mangel på bevis kan for eksempel skape usikkerhet om utlendingen faktisk har vært medlem i et politisk parti, deltatt i en demonstrasjon eller endret sin religiøse tro i hjemlandet.

Vedlegg 10: Spørreskjema fokusgrupper

Er en asylsøker det samme som en flyktning?

Ja

Nei

Hvilke av disse tingene kan gjøre at man ikke får asyl i Norge?

Man er en krigsforbryter

Man er for gammel

Man har løyet underveis

I teksten står det noen grunner til at mennesker søker asyl. Hvilke av disse grunnene kan gi rett til flyktningstatus?

Trakassering og diskriminering

Sult

Fare for overgrep fra kriminelle

Kan en person få lov til å bli selv om han eller hun ikke «kvalifiserer» som flyktning?

Ja

Nei

Hvor står det hvem som får asyl i Norge?

Reglene står i de norske lovene

De som trenger det mest får asyl

Hvis man søker asyl fordi man er forfulgt, hva må til for å få opphold?

Det må ha skjedd mange ganger

Det må kunne skje i framtiden

Vedlegg 11: Intervjugal fokusgrupper (semistrukturert)

Del 1, samtale:

Vet dere hva definisjonen på en flyktning er?

Hva med en asylsøker?

Tror dere at man kan være en flyktning, uten å for eksempel få opphold i Norge.

Hva tror dere er den juridiske definisjonen på en flyktning?

Hva mener dere er skillet mellom asylsøker og flyktning?

Vet dere hva som skal til for å få asyl i Norge? Hvilke regler som gjelder?

Hvor mye kan dere om reglene for asyl?

Diskuterer dere noen ganger asylregler med andre?

Hva vil dere si er deres vanligste kilde til informasjon om asylsøkere?

Sånn generelt i livet, hvis dere lurere på noe, hvordan går dere fram da?

Leter dere på nett? Hvordan?

Hvor da, *eventuelt*, hvor tror dere at dere ville lett?

Hva tenker dere om hvilken informasjon dere stoler på?

Del 2: To eksempeltekster:

Les tekst en. Hvordan synes dere denne er?

Les tekst to. Hvordan synes dere denne er?

Del 3, på PC:

Hvis dere nå skal gå inn på nett og finne ut hva som er reglene for hvem som skal få asyl i Norge, hvordan ville dere gått fram?

Hvilke sider?

Hvorfor det?

Hvis gruppen ikke ender opp på UNE.no, guide dit/til «Regler om beskyttelse (asyl)»

Hvordan ville dere gått fram her for å finne ut hva som skal til for å få asyl i Norge?

Gruppen leser teksten

Hva tenker dere var det viktigste i denne teksten?

Hvem tror dere denne teksten er laget for?

Hva hvis dere sammenligner den med UDI sine sider?

Hvordan syntes dere teksten var å lese?

Hva var lett?

Hva var vanskelig?

Vedlegg 12: Intervjugal tidligere asylsøkere (semistrukturert)

Vet du hva definisjonen på en flyktning er?

Hva med en asylsøker?

Tror du at man kan være en flyktning, uten å for eksempel få opphold i Norge.

Vet du hva som skal til for å få asyl i Norge? Hvilke regler som gjelder?

Hva vil du si er din vanligste kilde til informasjon om asylregler?

Sånn generelt i livet, hvis dere lurer på noe, hvordan går dere fram da?

Leter dere på nett? Hvordan?

Hvor da, *eventuelt*, hvor tror dere at dere ville lett?

Hva tenker du om hvilken informasjon dere stoler på?

Hvis du nå skal gå inn på nett og finne ut hva som er reglene for hvem som skal få asyl i Norge, hvordan ville du gått fram?

Hvilke sider?

Hvorfor det?

Hvordan syntes dere teksten var å lese?

Hva var lett?

Hva var vanskelig?

Vedlegg 13: Intervju med jussbuss(semistrukturert)

Hva er deres inntrykk av hvor asylsøkere finner informasjon om asylsøkeprosessen?

... og hva med selve reglene for beskyttelse?

Legger asylsøkerne noen forskjellig vekt på hvor informasjonen kommer fra når de oppsøker informasjon? Vil for eksempel informasjon som kommer direkte fra norske myndigheter oppleves som viktigere å forstå, enn den en NGO legger ut?

Har de inntrykk av at asylsøkere oppsøker denne informasjon før de kommer hit?

Er det forskjell på ulike landgrupper og ulike grupper asylsøkere, når det kommer til hva slags informasjon de har oppsøkt og sitter på?

I hvilken grad snakker asylsøkere med andre asylsøkere om prosessen de er i?

Hvem snakker de med om prosessen? Dere, advokat, venner og ressurspersoner?

Juss har en del fagspesifikke ord, og ord som finnes i dagligtalen, men som har en annen betydning juridisk. Har dere inntrykk av at dette er en kilde til forvirring?